

UiT Norges arktiske universitet

Politisk tillit og nasjonalisme

Nasjonalfølelse – et fasettert tilskudd til det liberale demokratiet

Stian Høgestøl

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning.

STV-3900 – Masteroppgave i statsvitenskap, mai 2021.

Sammendrag

En rekke studier understreker nødvendigheten av politisk tillit i et liberalt demokrati. Min studie har til hensikt å undersøke i hvilken grad nasjonalisme, definert som nasjonalfølelse, påvirker den politiske tilliten i Europa.

I denne tverrsnittstudien benyttes datasettet European Social Survey runde 9, og jeg produserer videre en multivariat regresjonsanalyse som forteller at graden av nasjonalfølelse korrelerer positivt på politisk tillit. Allikevel, gjennom et kurvediagram avdekkes en knekk i regresjonslinjen på nasjonalismens øverste verdi. Ifølge min studie har altså nasjonalisme en positiv effekt på politisk tillit, men om nasjonalfølelsen er ekstrem har den en negativ effekt.

På bakgrunn av mine resultater og litteraturen som blir presentert argumenterer jeg for at ekstrem nasjonalfølelse samsvarer med politisk nasjonalisme, hvor det å hegne om egne grenser står sentralt.

Forord

Jeg ønsker å takke min veileder Jonas Stein for raske og presise tilbakemeldinger. Videre retter jeg en spesiell takk til Kine Svensson for kritisk lesning, samt medstudent Øystein Solvang for dreven assistanse i Rstudio. Til slutt vil jeg takke en rekke forelesere og medstudenter for interessante samtaler igjennom studieløpet.

Stian

15.05.21 Slepnden

Inneholder 27051 ord.

Innhold

Figurer og tabeller	i
1 Innledning	1
1.1 Problemstilling	3
1.2 Metode.....	4
1.3 Hovedfunn	5
2 Teori	7
2.1 Politisk tillit	7
2.1.1 Et mer mangfoldig bilde.....	11
2.1.2 Respondentenes kunnskapsnivå	12
2.1.3 Graderinger av tillit	13
2.1.4 Ikke en grunnløs bekymring.....	16
2.1.5 Medias rolle.....	16
2.1.6. Sosial tillit	17
2.1.7 Populisme	21
2.1.8 Sunn skepsis?	22
2.2 Nasjonalisme	23
2.2.1 «Nasjon».....	24
2.2.2 Nasjonalisme – en innledning	25
2.2.3 Nasjonalisme – ulike definisjoner	26
2.2.4 Hvordan kan nasjonalisme påvirke politisk tillit?.....	32
2.3 Andre teoretiske forklaringer på politisk tillit.....	35
2.3.1 Født utenfor staten.....	35
2.3.2 Religiøs tilhørighet.....	37
2.3.3 Utdanning	39

2.3.4 Alder.....	40
2.3.5 Kjønn.....	41
2.3.6 Tilleggsvariabler + land	42
3 Metode.....	43
3.1 Metodologi og formål.....	43
3.1.1 Kausalitet/korrelasjon.....	45
3.1.2 Konfunderende variabler	45
3.1.3 Samspill.....	46
3.2 Tverrsnittsstudie	46
3.3 Multivariat regresjonsmodell	47
3.4 Modellspekifisering	48
3.5 ESS-datasett	49
3.5.1 Deskriptiv statistikk.....	50
3.6 Operasjonalisering.....	53
3.6.1 Politisk tillit og nasjonalisme	53
3.6.2 Kontrollvariabler	55
3.7 Modellbyggingsprosessen	56
3.8 Validitet – reliabilitet	56
3.9 Oppsummering	58
4 Resultat.....	60
4.1 Hypotese.....	60
4.2 Ekstrem nasjonalisme.....	60
4.3 Regresjonsmatrise	62
4.4 Nasjonalisme 10	65
4.5 Oppsummering	65
5 Diskusjon.....	67
5.1 Tillit og nasjonalisme	67

5.1.1 Nasjonalisme styrker den politiske tilliten	68
5.1.2 For mye nasjonalisme er uheldig for tilliten	69
5.1.3 Leder ekstrem nasjonalfølelse til politisk nasjonalisme?	70
5.2 Å anerkjenne motstanderens virkelighetsoppfatning	72
5.2.1 Kultur versus økonomi	73
5.2.2 En krevende politisk balanse	74
5.2.3 Populismens ansvar	75
5.3 Kontrollvariablenes effekt på politisk tillit	76
5.4 Nasjonalisme-variablenes tyngde	80
5.5 Databehandlingens betydning	81
6 Konklusjon.....	82
6.1 Nasjonalfølelse og politisk nasjonalisme	82
6.2 Politisk tillit og det liberale demokrati	83
7 Litteraturliste.....	85
Vedlegg.....	94

Figurer og tabeller

- Figurer:

- *Figur 1:* %-andel av befolkningen i USA som *alltid*, eller *stort sett alltid*, har tillit til sittende president.
- *Figur 2:* Graden av politisk tillit – fra spesifikk til diffus.
- *Figur 3:* $Y =$ Tillit til andre etniske grupper (%), $X =$ Grad av etnisk homogenitet.
- *Figur 4:* Kurvediagram: nasjonalismens (X) påvirkning på politisk tillit (Y).

- Tabeller:

- *Tabell 1:* Variablenes deskriptive statistikk.
- *Tabell 2:* Kontrollvariabler.
- *Tabell 3:* Regresjonsmatrise.

- Vedlegg:

- *Vedlegg 1:* Regresjonsmatrise – samtlige variabler + stater.
- *Vedlegg 2:* Regresjonsmatrise – kontrollvariablenes effekt på nasjonalisme 10.

1 Innledning

Min studie undersøker i hvilken grad nasjonalisme påvirker politisk tillit. Resultatet av undersøkelsen viser at nasjonalisme, som *graden av nasjonalfølelse*, har en signifikant positiv effekt på tilliten til statens myndigheter og institusjoner. Allikevel, når nasjonalismen er ekstrem (på variabelens øverste verdi), viser den derimot en *negativ* korrelasjon. Resultatet av min undersøkelse forteller altså at nasjonalisme kan være et signal på inkludering, fellesskap og dermed tillit, men samtidig, for mye nasjonalisme er negativt for den politiske tilliten. En bivariat fremstilling av nasjonalismens påvirkning på politisk tillit (*figur 4*), viser at den politiske tilliten er sterkest når graden av nasjonalfølelse, på en skala fra 0 til 10, befinner seg mellom verdiene 7 og 9 – altså sterk moderat.

På bakgrunn av resultatene fra undersøkelsen, samt litteraturen som vil bli formidlet, argumenterer jeg videre for at ekstrem nasjonalfølelse leder til en politisk nasjonalisme hvor det å hegne om egne grenser – motstand mot europeisk integrasjon og innvandring – står sentralt.

Politisk tillit og nasjonalisme

En rekke studier viser at tilliten til våre politiske ledere og aktører over tid har vært nedadgående, i et stort antall vestlige land (Norris, 2011:42; Levi & Stoker, 2000:475; Miller & Listhaug, 1990:383; Dalton, 2005:133; Hetherington, 1998:792; Weber, Steinmetz & Kabst, 2017:11). En solid grad av politisk tillit blant befolkningen blir samtidig beskrevet som nødvendig for å forhindre et ineffektivt styre (Putnam, 2000:346), undertrykkelse av rettstaten, samt demokratiforfall (Norris, 2011:245).

I tillegg til politisk tillits avgjørende betydning, beskriver statsviter Øyvind Østerud (2018) hvordan et nasjonalt fellesskap er verdifullt for det liberale demokratiet. Jo mer sammensveiset befolkningen er, jo mer krevende vil det også være å spille rivaliserende fraksjoner opp mot

hverandre. Videre påpeker Østerud at en stabil kontakt med sine medborgere vil skape et nasjonalt fellesskap som gir innbyggerne en gjensidig tillit og forutsigbarhet, noe som begrenser mulighetene for dype polariserende konflikter (Østerud, 2018:108). Fukuyama (2018) supplerer med at man i et liberalt demokrati har en uskreven kontrakt bestående av at befolkningen gir fra seg noe av sin frihet til myndighetene i bytte mot å få rettigheter som de anser mer tungtveiende, og at denne kontrakten er basert på en *fellesfølelse av nasjonal identitet* (Fukuyama, 2018:11).

En gjensidig nasjonalfølelse er altså viktig for et inkluderende og velfungerende liberalt demokrati. I tillegg til denne moderate og inkluderende nasjonalismen, kan fenomenet nasjonalisme også opptre radikalt og ekskluderende med en motstand mot et kulturelt og etnisk mangfold (Knudsen, 2019). Nasjonalisme kan dermed, som jeg vil beskrive, defineres ut ifra svært ulike betingelser: Fra Fukuyama og Østerud sin skissering av et inkluderende og viktig aspekt ved det liberale demokratiet, til ekstreme varianter som hevder at hver stat kun bør inneholde sin egen etniske gruppe (Muller, 2008:20).

Katalysatoreffekt

Vi er vitne til at høyrepopulistiske partier de siste 20 årene har økt sin oppslutning betraktelig (Mounk, 2020:30) – en partigruppe som i stor grad benytter seg av en nasjonal retorikk der argumentet går ut på å beskytte sin egen kultur mot innvandring og inngripen fra overnasjonale organisasjoner. Når jeg argumenterer for at ekstrem nasjonalfølelse leder til politisk nasjonalisme er dette blant annet på bakgrunn av denne studiens resultat som viser en negativ korrelasjon mellom ekstrem nasjonalfølelse og politisk tillit, og videre at nasjonalisme og identitetspolitikk har fått en større plass i den politiske diskusjonen i Europa de siste tiårene (Berman & Snegovaya, 2019:9; Hooghe & Marks, 2018:126; Mounk, 2020:30; Østerud, 2017:245). Østerud fremhever at nasjonalisme kan oppstå som *en reaksjon* på fenomener det nasjonale fellesskapet opplever som *truende* (Østerud, 2014:159; Østerud, 2019:181) – altså en

katalysatoreffekt: Den psykologiske motstanden mot flerkulturalisme øker, om man ikke stoler på at myndighetene har kontroll på situasjonen (Abrams & Travaglino, 2018:312).

En stor del av det politiske systemet har siden midten av forrige århundre gått i en betydelig globaliserende retning med stor grad av europeisk integrasjon og i retning av et multikulturelt samfunn. Når mange borgere samtidig frykter at en høy grad av innvandring vil kunne fragmentere deres nasjonale kultur, kan dette altså bidra til en reduksjon av den politiske tilliten – mange velgere opplever at deres myndigheter ikke tar deres nasjon på alvor. Dette samsvarer med studier som forteller at det eksisterer en overlapping mellom nasjonalisme, tradisjonelle verdier og motstand mot innvandring (Hooghe, Marks & Wilson, 2002:979), en overlapping populistiske anti-establishment-partier er dyktige til å benytte i sin retorikk.

1.1 Problemstilling

Ønsker i min oppgave å bidra til å belyse det fasetterte forholdet mellom politisk tillit og nasjonalisme. Oppgavens problemstilling vil således være: Påvirker graden av nasjonalisme, politisk tillit?

Mine to hypoteser er derfor følgende:

H0: Det er ingen korrelasjon mellom nasjonalisme og politisk tillit.

H1: Det er en signifikant korrelasjon mellom nasjonalisme og politisk tillit.

Kontrollvariablene *født utenfor staten-, religiøs tilhørighet-, utdanning-, alder- og kjønn* sine eventuelle påvirkninger på politisk tillit vil også få en teoretisk redegjørelse. I tillegg vil jeg supplere tilleggsvariablene *sosial tillit, økonomisk tilfredshet og demokratisk tilfredshet*, til modellen.

1.2 Metode

Benytter i min undersøkelse en tverrsnittsstudie og en multivariat regresjonsanalyse gjennomført i dataprogrammet Rstudio med bruk av European Social Survey sitt datasett runde 9 fra 2018 (European Social Survey Data, 2018). 26 europeiske stater er delaktige i studien, med 42 493 respondenter når samtlige variabler er til stedet.

Professor i statsvitenskap, Pippa Norris, beskriver at begreper som «politisk tillit» kan være krevende å definere vitenskapelig (Norris, 2011:19), og at det er viktig å gradere politisk tillit fra *diffus* (den abstrakte tilliten til det politiske systemet) til *spesifikk tillitt* (tillitten til den sittende regjering) (Norris, 2011:24). Det er med andre ord sjelden en enkel dikotomi hvorvidt man støtter myndighetene, de politiske institusjonene, eller det demokratiske systemet som helhet (Levi & Stoker, 2000:475). Om en slik innsikt er fraværende vil validiteten på studien forringes (Norris, 2011:42), og videre gjøre resultatene upresise (Dalton, 1998:2).

Jeg slår derfor sammen fire ulike politiske tillits-variabler fra datasettet, til én. På denne måten forsøker jeg meg på en omfattende operasjonisering ved å inkludere det brede spekteret som omfatter politisk tillit. De fire tillits-variablene – *tillit til statens parlament*, *tillit til rettssystemet*, *tillit til politikerne* og *tillit til de politiske partiene* – vil hver bli vektet 25% i en såkalt indeks-variabel.

I teorikapittelet vil jeg dekke fenomenet «politisk tillit» bredt, da jeg opplever det som nødvendig å gi en omfattende redegjørelse av temaet. I tillegg til å belyse hva tidligere studier kan lære oss vil jeg også blant annet peke på utfordringer som kan oppstå ved å gjennomføre forskning på dette området, hvordan media kan påvirke befolkningens syn på sine myndigheter, i hvilken grad sosial tillit kan spille en rolle, samt fenomenet populisme.

Den uavhengige variabelen *nasjonalisme* vil konseptualiseres ut ifra den mer moderate og inkluderende *følelsen av å tilhøre et nasjonalt fellesskap*, framfor den i større grad ekskluderende politiske nasjonalismen vi ser utbrede seg gjennom blant annet motstand mot europeisk integrasjon og innvandring. Jeg vil allikevel også her redegjøre bredt, og gjennomgå ulike definisjoner og retninger – som blant annet den politiske nasjonalismen. Det vil være, slik

jeg ser det, verdifullt med et omfattende begrepsspekter når målet er å benytte seg av enkelte definisjoner i et såpass mangfoldig konsept som nasjonalisme. En bred forståelse av fenomenet vil også være av betydning når jeg i diskusjonen forsøker å forklare nasjonalismens påvirkning på politisk tillit.

Gjennom å konstruere et bivariat kurvediagram (*figur 4*) mellom politisk tillit (y) og nasjonalisme (x) avdekket jeg at kurven får en knekk i negativ retning på den øverste verdien av nasjonalisme. Dette bidro til at jeg valgte å lage en dummy-variabel på den øverste av nasjonalismens verdier, slik at jeg har mulighet til å sammenligne den fullstendige nasjonalisme-variabelen med ekstrem nasjonalisme, og videre deres påvirkning på politisk tillit. Jeg fremlegger videre resultatet i en regresjonsmatrise, kontrollert for samtlige variabler.

1.3 Hovedfunn

En følelsesmessig tilknytning til nasjonalstaten viser seg altså å være positivt korrelert med politisk tillit. Men – er derimot nasjonalfølelsen på den høyeste verdien av skalaen vil det ha en negativ effekt på politisk tillit. Begge funn er statistisk signifikant på 99%. Det er viktig å understreke at ekstrem nasjonalisme allikevel viser en høyere grad av politisk tillit, enn de laveste- til moderate verdiene av nasjonalisme.

I diskusjonskapittelet vil resultatet av undersøkelsen bli diskutert opp mot litteraturen fra teorikapittelet. Deretter vier jeg noe plass til en diskusjon rundt hvordan denne nedgangen i politisk tillit som litteraturen beskriver kan ha oppstått, samt hva dagens politikere og samfunnsaktører kan foreta seg for å endre denne negative retningen. Jeg argumenterer blant annet for at utviklingen til den politiske tilliten igjen vil kunne gå i positiv retning om etablerte partier og aktører i større grad anerkjenner den virkelighetsoppfatningen mange har i møtet med innvandring og globalisering. Mitt forsøk er på ingen måte å forsvare de som føler at sin nasjonale kultur er truet, men kun gjennom litteraturen å vise hvordan nasjonalisme basert på en intens nostalgi (Tönnies, 2017:42) ikke er et nytt fenomen, og at det etablerte politiske

establementet således ikke bør neglisjere denne frykten om målet er å stabilisere den politiske tilliten.

Jeg fremlegger i tabell 1 variablenes deskriptive statistikk. Der kommer det i nasjonalismevariabelen frem at blant de 25 % av respondentene med sterkest nasjonalfølelse ligger samtlige på øverste verdi 10, noe som forteller at svært mange europeere har en ekstrem nasjonalfølelse. I samme tabell fremkommer det at nasjonalismevariabelens median er på verdi 8, og når vi samtidig vet at den politiske tilliten er sterkest mellom nasjonalismens nivå 7 og 9 (*figur 4*), er dette fordelaktig for den politiske tilliten. Allikevel, den ekstreme nasjonalfølelsen er sterkt til stede blant den europeiske befolkningen – en type nasjonalfølelse som korrelerer negativt med politisk tillit.

Når jeg videre presenterer en hypotese på bakgrunn av resultatet av undersøkelsen og litteraturen som peker på at ekstrem nasjonalfølelse samsvarer med politisk nasjonalisme, der motstand mot integrasjon og et kulturelt mangfold står sterkt, vil jeg samtidig understreke at ekstrem nasjonalisme også kan, endog i mindre grad, indikere en sterk stolthet rundt nasjonens liberale demokrati og en fellesskapsfølelse i tråd med Putnams (2000) sosiale kapital.

Ved hjelp av en bred litteratur forsøker jeg å belyse hvor viktig den politiske tilliten er i et liberalt demokrati, og videre, på bakgrunn av resultatet av studien, hvordan nasjonalisme kan bidra til å påvirke dette – i en både positiv og negativ retning.

2 Teori

Skal i dette kapittelet redegjøre teoretisk for de ulike variablene i min undersøkelse.

Først vil jeg gi en grundig belysning av *politisk tillit*. Jeg vil her beskrive ulike funn i litteraturen som omhandler endringer i befolkningens tillit til myndigheter og styreform, før jeg viser til ulike utfordringer ved det å måle politisk tillit rent vitenskapelig. Deretter vil medias betydning i en slik kontekst bli tydeliggjort, før Robert Putnam (2000; 2007) viser oss hvordan sosial tillit kan ha en effekt på politisk tillit. Til slutt vil blikket rettes mot et politisk fenomen som i stor grad kommuniserer mistillit: populisme.

Følgende vil det være en beskrivelse av *nasjonalisme*. Ulike definisjoner og retninger vil bli redegjort, samt et avsnitt om den politiske nasjonalismen. Dette etterfulgt av denne oppgavens definering av nasjonalisme: *følelsen av å tilhøre et nasjonalt fellesskap*, før – med grunnlag i litteraturen – en diskusjon vil bli fremlagt rundt hvorvidt nasjonalisme kan sies å kunne påvirke politisk tillit.

Deretter vil det komme en teoretisk redegjørelse for kontrollvariablene *født utenfor staten*, *religiøs tilhørighet*, *utdanning*, *alder* og *kjønn*, og hvordan disse eventuelt kan ha en effekt på politisk tillit.

Til slutt vil tilleggsvariablene *sosial tillit*, *økonomisk tilfredshet* og *demokratisk tilfredshet* bli presentert. Tilleggsvariablene vil innlemmes i modellen da de antas å ha en effekt på politisk tillit. Dette for å forsterke kontrollen over eventuelle spuriøse korrelasjoner.

2.1 Politisk tillit

Det har lenge vært en allmenn oppfatning at innbyggernes tillit til politiske myndigheter- og aktører har vært nedadgående (Norris, 2011:42; Levi & Stoker, 2000:475; Dalton, 1998:4;

Miller & Listhaug, 1990:383). Studier som strekker seg tilbake til 1958 og framover viser en tydelig trend der den politiske tilliten har avtatt i industrielle demokratier (Citrin & Stoker, 2018:50; Dalton, 1998:7; Dalton, 2005:133; Hetherington, 1998:792; Levi & Stoker, 2000:478; Weber, Steinmetz & Kabst, 2017:11). Selv om ulike stater peker på ulike begrunnelser for nedgangen, er det allikevel lite sannsynlig at det er tilfeldig at det overalt skjedde mot slutten av 1900-tallet (Dalton, 2005:138).

Det ledende synet har vært at utdannede og innbyggere som tilhører middelklassen i stor grad har vært positive til de politiske prosessene i et demokrati (Dalton, 2005:139). Denne gruppen drar fordeler ved at systemet er slik det er, samtidig som oppfatningen har vært at dette segmentet av befolkningen forstår den kompleksiteten som demokratiske prosesser ofte har. Denne antagelsen har også i lengre tid vist seg å stemme. Man ser allikevel i studier av amerikanske borgere fra 1958 til 2000 at dette tok en vending på starten av 1990-tallet (Dalton, 2005:141), da grafen snudde og de med høyere utdanning innehadde en lavere tillit til myndighetene enn de med lav utdanning. Det er allikevel viktig når vi tolker slike tall å være klar over den kraftige økningen i høyere utdanning som har funnet sted i denne perioden.

En lav grad av politisk tillit er en utfordring fordi det blant annet skaper et politisk miljø som gjør det mer krevende for politiske ledere å lykkes (Hetherington, 1998:791). Dette vil kunne være med på å undergrave myndighetenes evne til å løse problemer og utfordringer i samfunnet. Og videre, om denne mistilliten gjentas over flere ulike regjeringer, vil befolkningen etter hvert stille spørsmålstegn til regimets institusjoner som helhet (Easton, 1975:445; Hetherington, 1998:792).

Hvordan oppnå politisk tillit?

Det eksisterer ulike oppfatninger rundt hvordan politisk tillit blir oppnådd. Eksempelvis bør myndighetene være anstendige, rettferdige, ærlige, effektive, samt inneha en forståelse av hva samfunnet faktisk trenger (Miller & Listhaug, 1990:358); hvorvidt innbyggerne tror at deres politiske aktører- og institusjoner faktisk arbeider for befolkningens beste (Levi & Stoker,

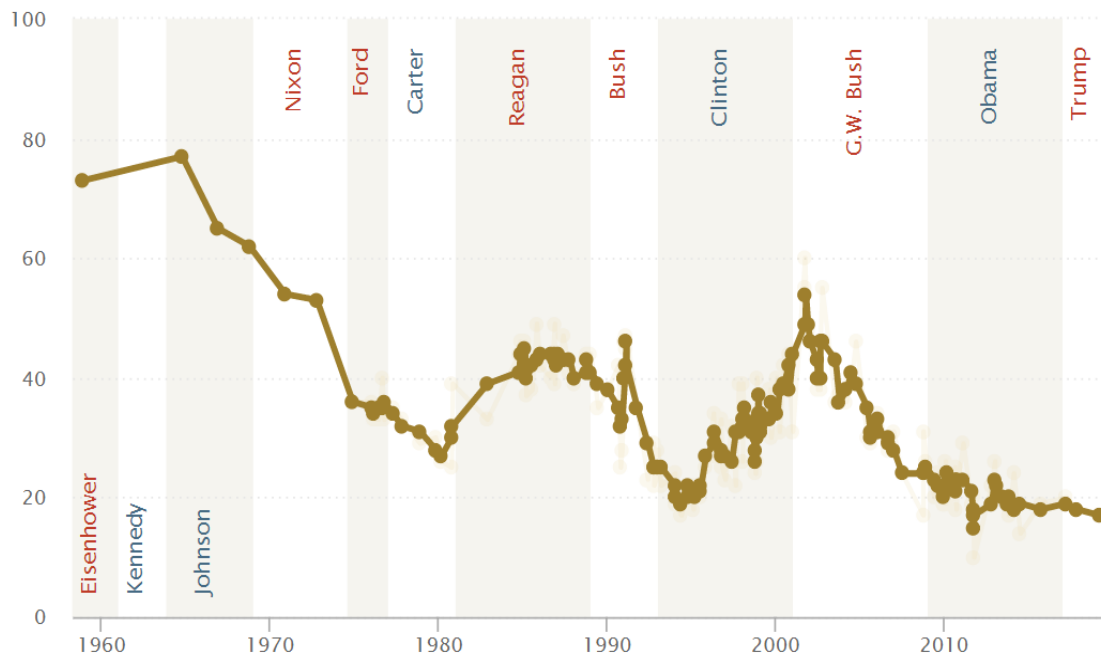
2000:498); i hvilken grad myndighetenes opptreden mestrer å tilfredsstille befolkningens normative forventninger (Easton, 1975:438; Stein, Buck & Bjørnå, 2019:1, med henvisning til Hetherington, 1998; Rothstein, 2011).

Den danske forfatteren og journalisten Rune Lykkeberg forsøker i sin bok *Vesten Mot Vesten* (2020) å forklare dette misforholdet mellom innbyggernes forventninger og politikernes reelle mulighet til å påvirke, ved å blant annet se på den økonomiske utviklingen etter andre verdenskrig. Fra 1945 kunne vestlige demokratier gjenoppbygge landet etter en ødeleggende verdenskrig. Da trengtes arbeidskraft, og arbeidsledigheten gikk naturlig nok ned. Da arbeidsledigheten senere steg, så forventet velgerne at politikere enkelt kunne justere dette tilbake til tidligere tider, da arbeidsledighet ble ansett som et politisk ansvar (Lykkeberg, 356:2020). Lykkeberg lener seg på økonomer som Thomas Piketty når han skriver at politikernes avgjørende rolle for den høykonjunkturen vi så etter andre verdenskrig var sterkt overvurdert – både blant befolkningen og politikere. Det som i realiteten var snakk om en historisk enestående omstendighet gjør allikevel at velgere, på bakgrunn av en misforståelse av hva politiske myndigheter faktisk kan gjennomføre, holder politikere i for stor grad ansvarlige ved nedgangstider (Lykkeberg, 355:2020).

De institusjonene i det politiske samfunnet som blir ansett som minst pålitelige, er politiske partier (Klaukka, Van der Staak & Valladares, 2018:102), og deres tillit hos befolkningen har erodert over lang tid (Dalton, 1998:6) noe som videre gjør at de mister medlemmer (Østerud, 2017:245). Deres tillit kan avta enten når det er snakk om korrupsjon, når partiene mislykkes i å levere det de har lovet, eller når det i samfunnet forekommer en økende anti-establishment-retorikk. Politiske partier i Europa hadde i 2014 en tillitsprosent på kun snaue 30% (Klaukka, Van der Staak & Valladares, 2018:102). Det at tradisjonelle venstreorienterte partier ikke lenger danner et radikalt samfunnsmessig og økonomisk alternativ (endret gjennom reformer i bl.a. Tony Blairs «New Labour», Bill Clintons «New Democrats» og Gerhard Schröders tyske SPD (Berman & Snegovaya, 2019:8)), og som videre ikke lenger har arbeiderklassen som pålitelige velgere, kan være en ytterligere faktor på nedgangen av tillit til politiske partier (Hooghe & Marks, 2018:126; Østerud, 2017:245).

Avtagende tillit

Tilliten på generelt grunnlag viser seg også å være nedadgående. I en Gallup i USA fra 1974 hadde det store flertallet av velgere en høy grad av tillit til presidenten og regjeringen (Mounk, 2018:99), mens et klart flertall av USAs borgere i dag uttrykker en sterk mistillit til offentlige ansatte og deres institusjoner. I 1970 hadde 40% av USA sine innbyggere tillit til Kongressen, mens tallet i 2014 kun var på 7% (Mounk, 2018:100). Tall fra Pew Research Center (2019) (*Figur 1*) viser reduksjonen av tillitt til sittende presidenter i USA fra 1958 fram til 2019:

Figur 1: %-andel av befolkningen i USA som alltid, eller stort sett alltid, har tillit til sittende president, Pew Research Center (2019).

Mounk påpeker videre at det bemerkelsesverdige ikke er stagnering av synet på demokrati i stater som Russland og Filipinene, men snarere at støtten til demokratiet har avtatt i langvarige demokratier som Storbritannia, USA og Frankrike (Mounk, 2020:29), og at yngre personer i

langt mindre grad enn den eldre generasjonen sier de setter pris på å leve i et demokrati. Og videre at flere og flere innbyggere i såkalte solide liberale demokratier heller ønsker seg et autoritært styre (Mounk, 2020:29). Hele 24% av USA sine innbyggere mellom 18 og 24 år mener at det å ha et såkalt «army rule», er enten bra eller veldig bra (Mounk, 2018:110). Studier viser også at yngre mennesker i USA bryr seg mindre om politikk som helhet, enn eldre. 75% av de som er født på 1940-tallet sier de interesserer seg for politikk, i motsetning til kun 41% av dem som er født på 1980-tallet (Mounk, 2018:100). Og videre, 71% av USA sine innbyggere som er født på 1930-tallet hevder at det er viktig å bo i et demokrati, mens kun 29% av de som er født på 1980-tallet mener det samme (Mounk, 2018:105). Mounk sin studie har innbyggere fra USA som respondenter og den eksterne validiteten i min studie på europeiske stater ville blitt forringet om Mounk sine undersøkelser her blir brukt til noe annet enn kun interessant politisk tillits-litteratur, og som videre kan være behjelpelig i den senere drøftingen.

En case-studie som tar for seg Norge viser videre at befolkningens *geografiske avstand* til sentralmakten også kan ha en effekt på politisk tillit (Stein, Buck & Bjørnå, 2019:15). Eksempelvis så har den nordlige delen av Norge signifikant lavere tillit til nasjonale politikere, enn landsdeler nærmere hovedstaden (Stein, Buck & Bjørnå, 2019:10). Selv om dette er en case-studie som kun tar for seg Norge og derfor gjør den krevende å generalisere, er det nærliggende å anta at andre land som ikke innehar den samme politiske stabiliteten og det samme relativt høye nivået av tillit til sine myndigheter, også vil få et utslag på *geografisk avstand*-variabelen når man forsker på politisk tillit (Stein, Buck & Bjørnå, 2019:15).

2.1.1 Et mer mangfoldig bilde

Pippa Norris (2011) påpeker allikevel at det nødvendigvis ikke er tilliten til selve *demokratiet* og befolkningens *nasjonalfølelse* som forvitrer. Det å definere begreper som «politisk tillit», «demokratiske verdier» og «politisk misnøye» er svært krevende (Norris, 2011:19). Den allmenne dagligtalen, samt mediekommentorer, har en tendens til å bruke begreper som «tillit», «skepsis», «sinne», «mistillit» o.l., uten å definere hva man faktisk legger i dem.

Studier understreker riktignok at det eksisterer en nedgang i politisk tillit (Norris, 2011:3), noe som viser seg gjennom forringet velgeroppslutning ved valg, samt lavere partitilhørighet. Dette gjelder både i Europa og i USA. Støtten til populistiske aktører og radikale høyre er også stigende. Allikevel, selv om det eksisterer en økende skepsis mot politiske partier og politikere er det ikke nødvendigvis slik at tilliten til demokratiske prosesser- og institusjoner også er nedadgående (Dalton, 1998:9). Studier viser at støtten til demokratiet som styreform, samt følelsen av nasjonal tilhørighet, er høy (Dalton, 1998:12-13). Tallene fra Dalton (1998) sin studie er fra henholdsvis 1993 og 1997, noe som må tas med i beregningen, all den tid verden er i endring.

Ulike måter å undersøke befolkningens forhold til staten og dens politiske ledelse kan være å spørre respondentene om hvorvidt man føler en identitets-tilhørighet til staten, om man stiller seg positiv til det politiske systemet og videre om man støtter den sittende politiske ledelse (Norris, 2011:20). Man kan for eksempel også ha tillit til den sittende regjering, uten å nødvendigvis stemme på dem ved valg. Det er nok nærliggende å anta at en stor gruppe av Norges innbyggere i skrivende stund har tillit til statsminister Erna Solbergs håndtering av Covid 19-pandemien, uten at de selv vil stemme på partiet Høyre ved neste stortingsvalg.

Man kan også være kritisk til sentrale myndigheter, samtidig som man støtter de lokale (Norris, 2011:21). Det er i tillegg mulig å være stor tilhenger av statens autoritet, gjennom patriotisme, men være kritisk til enkelte av statens institusjoner. Dette kan eksemplifiseres ved at tilliten til George W. Bush-administrasjonen sank mot slutten av hans presidentskap i likhet med Det Republikanske Partiet og Kongressen i USA. Samtidig var Høyesterett, patriotismen og de demokratiske prinsippene høyt verdsatt blant befolkningen (Norris, 2011:23).

2.1.2 Respondentenes kunnskapsnivå

Innbyggere kan være godt eller svakt informert rundt demokratiske prosesser. Når man forsøker å gjøre undersøkelser på om hvorvidt folket støtter eksempelvis demokratiet og dets institusjoner, så har man ikke tatt høyde for befolkningens utgangspunkt når det kommer til

kunnskap (Norris, 2011:33). Innbyggernes meninger rundt slike spørsmål kan bli kartlagt, men når fraværet av kunnskap er stort så er heller ikke svaret bygget på en korrekt forståelse. Dette gjelder spesielt spørsmål som omhandler demokratiske verdier. Når opptil 24% av USA sine innbyggere mellom 18 og 24 år mener at det å ha et såkalt «army rule», er enten bra eller veldig bra (Mounk, 2018:110), er det nærliggende å stille spørsmål om hvorvidt samtlige av respondentene virkelig forstår hva et «army rule» innebærer.

Skal man undersøke, og videre analysere brede fenomener som politisk tillit, er det nødvendig å ha kunnskap om hvor kompleks et slikt fenomen faktisk er. Validiteten i studien forringes om undersøkelsen har vært for snever (Norris, 2011:42). Om studien eksempelvis kun tar for seg tilliten til sittende politisk ledelse, kan man ikke si noe om befolkningens tillit til statens institusjoner eller de grunnleggende konstitusjonelle verdiene.

Studier viser at selv om det har eksistert en nedgang i tillit til politiske partier, regjeringer og parlamenter, er allikevel den folkelige oppslutningen til demokratiske verdier høy overalt i verden (Levi & Stoker, 2000:482; Norris, 2011:236).

2.1.3 Graderinger av tillit

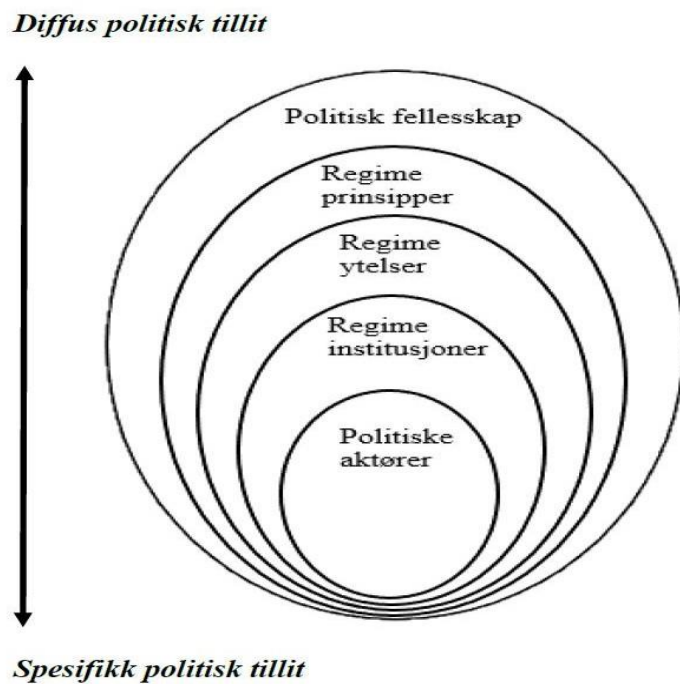
Som beskrevet ovenfor er det sjeldent en enkel dikotomi hvorvidt man støtter, og videre har tillit til sine myndigheter og det politiske systemet som helhet – eller ikke (Levi & Stoker, 2000:475). Det er en konseptuell utfordring om hva som faktisk menes med begrepet «politisk tillit» (Dalton, 1998:1). Ofte kan det som tilsynelatende framstår som offentlig misnøye, kun handle om utilfredshet mot sittende regjering, noe som kun er et sunt aspekt i et liberalt demokrati. Når man tar for seg støtte til den *politiske ledelsen* fokuseres det kun på en spesifikk gruppe individer. Tillit til *regimet* handler på sin side om man støtter de institusjonene og prosessene myndighetene råder over, og til slutt hvorvidt man identifiserer seg med det politiske systemet *utover* de nåværende myndighetene (Dalton, 1998:2). Slike uklarheter i tilnærminger til politisk støtte gjør at forskningsresultatene av politisk tillit ofte blir noe uskarpe (Dalton, 1998:2).

Diffus og spesifikk tillit

Det er viktig å differensiere befolkningens støtte og tillit, fra *diffus* til *spesifikk* politisk tillit (Easton, 1975:436; Norris, 2011:21). *Spesifikk tillit* omhandler støtte til sittende regjering (Easton, 1975:436) og de som fatter politiske vedtak, men også militære ledere, dommere og politi. Sittende politisk ledelse vil av befolkningen bli vurdert ut ifra regjeringens evne til å oppfylle innbyggernes krav (Easton, 1975:438). Slik støtte blir vanligvis synliggjort gjennom meningsmålinger. *Diffus tillit* derimot er en mer abstrakt støtte til systemet (Easton, 1975:436; Norris, 2011:22), selv om man ikke nødvendigvis støtter sittende myndigheter. Generell støtte til regimet og systemet gjør at innbyggerne aksepterer statens legitimitet. En slik diffus støtte skaper en langsiktig tilknytning til nasjonalstaten og bidrar videre til en nasjonalfølelse og videre en felles identitet (Norris, 2011:22).

Det å kunne identifisere seg med det politiske fellesskapet er det mest fundamentale aspektet ved politisk identitet (Dalton; 1998:13). I motsetning til spesifikk tillit kan *svak* diffus tillit vise seg å svært krevende å styrke – og motsatt – *sterk* diffus tillit er tilsvarende krevende å bryte ned (Easton, 1975:444). All politisk misnøye er med andre ord ikke like graverende (Easton, 1975:437) da den spesifikke tilliten kan være et sunt element i et liberalt demokrati, mens manglende diffus tillit kan være svært vanskelig å eskalere i positiv retning.

Politisk tillit strekker seg altså fra det å støtte sittende politiske ledere, til mer fundamentale tanker om det politiske systemet som helhet. Norris deler dette opp i ulike seksjoner (*Figur 2*).

Figur 2: Graden av politisk tillit – fra spesifikk til diffus. Norris (2011:24).

Norris sin definisjon av politisk tillit er altså flerdimensjonal. *Politisk fellesskap* handler om følelsen av å tilhøre en nasjonalstat: nasjonalfølelse, patriotisme, det å føle stolthet og identifisere seg med staten. Neste steg av politisk tillit dreier seg om å være enig i *regimets prinsipper*, og videre dets normative verdier. Altså de demokratiske verdier og idealer. Deretter kommer *regimets ytelser* – en tilfredsstillende ved den demokratiske styringen og hvordan demokratiske prosesser fungerer. Når det nærmer seg mer spesifikk politisk tillit peker Norris på tillit til *regimets institusjoner* – de lovgivende, utøvende og dømmende institusjoner – sentralt og lokalt. Den mest spesifikke graden av politisk tillit omhandler de *politiske aktørene* – hvorvidt man har tillit til den sittende politiske ledelsen, samt eliten og autoritetene i offentlig sektor. Den politiske mistilliten er altså ikke konsekvent, om den kun omhandler sittende regjering og deres administrering og opptreden (Levi & Stoker, 2000:488).

2.1.4 Ikke en grunnløs bekymring

Bekymringen for demokratiet er endog allikevel ikke grunnløst. Enkelte studier viser at det har forekommet en reduksjon i tilliten til både demokratiske institusjoner og valgordninger (Dalton, 1998:10). Tidligere president Donald Trump har gått langt i å spre mistillit rundt det amerikanske presidentvalgets legitimitet, og som i politiske møter uttalte at om han tapte valget høsten 2020 vil det være på grunn av valgfusk og at han derfor ikke kunne garantere en fredelig maktovertakelse (Skelley, 2020). Slike utsagn fra en amerikansk president bidrar nok til alt annet enn en stabilisering av tilliten til demokratiske institusjoner (Taraku, 2019:256). En meningsmåling viste at 59% av USA sine innbyggere følte seg *ikke særlig trygg* - eller *absolutt ikke trygg*, på at det kommende presidentvalget høsten 2020 ville foregå fritt og uavhengig (Skelley, 2020; Wronski, 2020).

Den mest plausible forklaringen, ifølge Norris, på demokratiforfall er allikevel når myndighetene ikke mestrer å møte befolkningens forventninger – være seg driften av enkelte offentlige sektorer og institusjoner, politikernes handlinger, eller globale- og regionale aktører som FN og EU sin adferd (Norris, 2011:5).

2.1.5 Medias rolle

Måten media avdekker og kritiserer makten på, slik at befolkningen får et større innblikk i demokratiske institusjoner og prosesser, blir også pekt på som en begrunnelse for stagnering av tillit (Norris, 2011:242; Weber, Steinmetz & Kabst, 2017:4; Taraku, 2019:261). Politisk tillit avhenger i vesentlig grad om hvorvidt media gir et positivt eller negativt bilde av hva som foregår (Hetherington, 1998:794). I en rekke autoritære stater vil de politiske lederne gå langt i å få kontroll på medias dekning av politiske prosesser og interne forhold i staten. I en norsk kontekst kan den synkende tilliten til NAV, etter den såkalte trygdeskandalen, muligens illustrere som et eksempel. Norske aviser og mediehus kritiserte sterkt NAV og myndighetenes manglende evne til å implementere deler av EØS-regelverket gjennom flere ulike regjeringer,

noe som resulterte i at mange brukere av NAV ble straffet. Svært få medier informerte om at NAV-regelverket faktisk hadde blitt avgjort i Stortinget, og at dette kunne illustrere som et eksempel der EU og EØS-avtalen overstyrer Norges suverene demokrati. Om flere medier også hadde belyst denne siden av saken, ville kanskje ikke tilliten til NAV som en viktig norsk institusjon ha sunket i like stor grad.

2.1.6. Sosial tillit

Robert Putnams (2000; 2007) teorier og funn som omhandler reduksjonen av sosial kapital, kan også være en del av forklaringen på nedgangen av politisk tillit.

I sin innflytelsesrike bok *Bowling Alone* (2000) skriver Putnam at det er viktig å skille mellom politisk tillit, og såkalt sosial tillit (Putnam, 2000:137) – man kan eksempelvis ha høy tillit til sitt nabolag, men ha tilsvarende lav tillit til sine myndigheter. Putnam forklarer samtidig at det er en forbindelse mellom disse to formene for tillit.

Putnam beskriver hvordan den mellommenneskelige tilliten i USA vokste i alle sine former fra 1947-1965, og presenterer videre en rekke grafer som viser hvordan den samme tilliten har gått i negativ retning siden 1960-tallet. Det være seg troen på hvorvidt sine medborgere lever moralske liv (Putnam, 2000:139), medlemskap i ulike organisasjoner (Putnam, 2000:249), eller det å besøke venner og slektninger som ikke bor i nærheten av dem selv (Putnam, 2000:239).

Det å involvere seg i lokalsamfunnet og videre i frivillige organisasjoner øker den sosiale kapitalen i et samfunn, og organisasjoner som bygger opp om denne sosiale kapitalen bidrar også positivt til demokratiet (Putnam, 2000:338; Levi & Stoker, 2000:493) – både *eksternt* og *internt*. Eksternt fordi medlemmene får muligheten til å uttrykke frustrasjon og forventninger ovenfor sine myndigheter – det er langt enklere å nå fram til myndighetene om man er mange, enn om man kun er et enkeltmenneske. Og internt da det å være medlem i et slikt fellesskap forhindrer enkeltmennesker i å bli tiltrukket av ekstremistgrupper som i stor grad henvender seg til isolerte mennesker. En studie fra Storbritannia (Bolet, 2021) viser en klar sammenheng

mellom sosial kapital og støtte til høyrepopulistiske politiske partier. Undersøkelsen tar for seg forekomsten av nedleggelse av lokale bydelspuber, og viser en signifikant positiv korrelasjon mellom områder hvor den lokale puben er blitt nedlagt og økningen av stemmer til Brexit-partiet UKIP, med om lag 4,3% (Bolet, 2021:31).

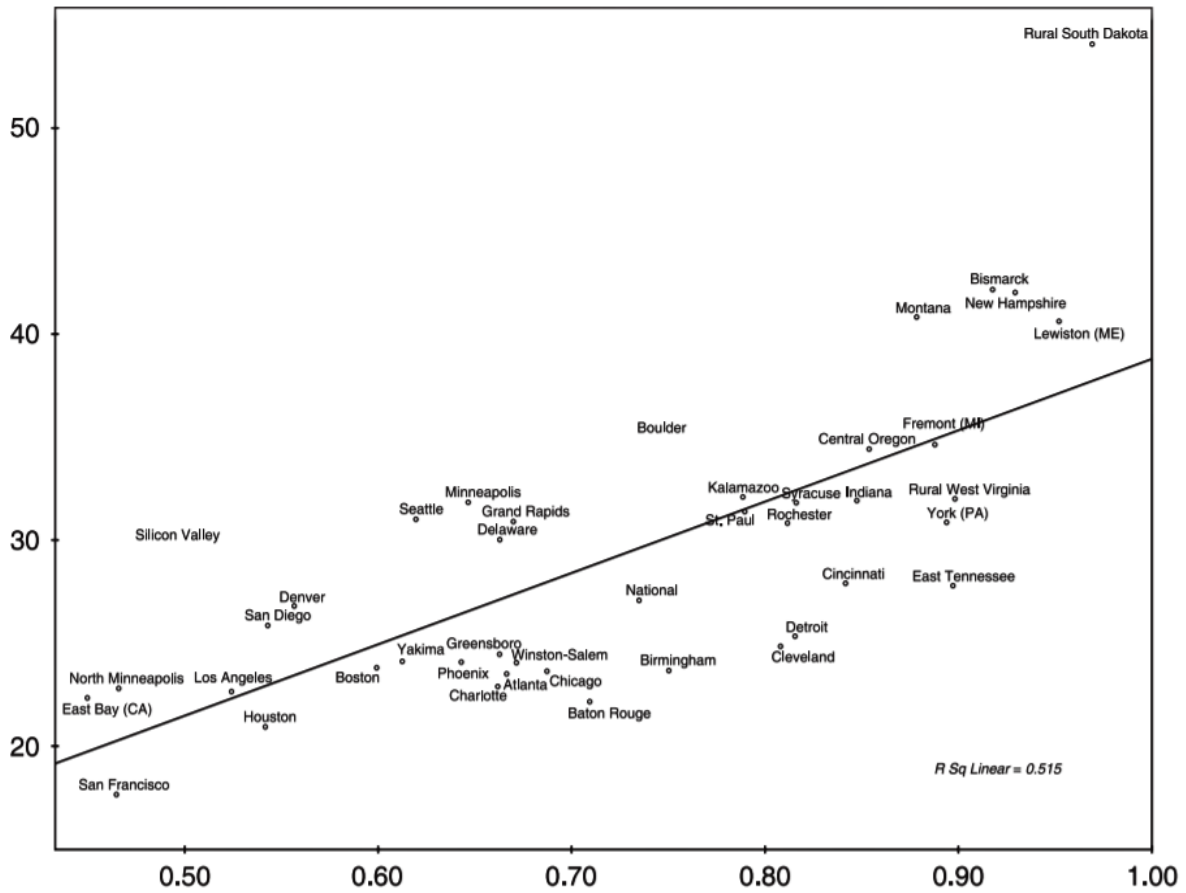
De som deltar i frivillig arbeid- og organisasjonsvirksomhet deltar også i større grad i politiske kampanjer og benytter hyppigere sin stemmerett, uavhengig av akademisk- og sosioøkonomisk bakgrunn (Putnam, 2000:339). Sosial kapital gjør videre at deltagere får kunnskap rundt hvordan demokratiet fungerer, hvordan organisere seg, samt det å delta i debatter (Putnam, 2000:338). Om færre deltar i den politiske diskursen vil det kunne resultere i at politikken blir mindre balansert, da medlemmer av befolkningen som befinner seg på ytterkantene i politikken oftere velger å involvere seg i den offentlige debatten enn de som ligger nærmere sentrum (Putnam, 2000:342).

Tillit og etnisk mangfold

Putnam (2007) beskriver videre at samtlige moderne stater vil få et større etnisk mangfold i tiårene som kommer, noe som på lang sikt vil være fordelaktig for samfunnet (Putnam. 2007:138). Putnam peker blant annet på at kreativiteten øker grunnet innvandring og eksemplifiserer dette med at amerikanske immigranter i langt større grad enn innfødte (*les: USA-fødte*) er blitt tildelt ulike akademiske utmerkelser. Stater vil på sikt også oppleve en positiv økonomisk utvikling all den tid immigranter har et høyere reproduksjonstall, noe som er til stor nytte i moderne stater som står overfor den såkalte eldrebølgen (Putnam. 2007:140). Etnisk mangfold kan også styrke tilliten mellom kulturer. Etter hvert som vi blir kjent med mennesker som er ulike oss selv, overkommer vi fordommer og lærer oss å stole på hverandre (Putnam. 2007:141).

Samtidig – på kort- og medium sikt kan etnisk og kulturelt mangfold utfordre den sosiale solidariteten og hemme den sosiale kapitalen (Putnam. 2007:138). Putnams studie (2007) viser for eksempel at de mest homogent befolkede områdene i USA i langt større grad har tillit til

mennesker med en annen etnisk bakgrunn, enn personer som bor i områder med et stort etnisk mangfold (figur 3).

Figur 3: $Y =$ Tillit til andre etniske grupper (%), $X =$ Grad av etnisk homogenitet (Putnam, 2007:147).

Byene San Fransisco og Los Angeles som har en stor mangfoldig befolkning har altså langt lavere tillit til andre etniske grupper enn sin egen, enn områder som Bismarck (Nord-Dakota), og ikke minst Sør-Dakotas rurale områder med et lavt etnisk mangfold.

Sosial tillit påvirker den politiske situasjonen

Hvis man måler staters ulikhet på bakgrunn av sosial kapital, økonomisk ulikhet, grad av utdanning og etnisk mangfold, er sosial kapital, ifølge Putnam, den eneste faktoren som kan predikere innbyggernes overholdelse av betaling av skatt (Putnam, 2000:347). Altså, om innbyggerne føler et fellesskap med sine egne myndigheter snarere enn at myndighetene er «de andre». Om befolkningen derimot har en antagelse om at alle andre jukser og at myndighetene kun er noe perifert som man ikke kan identifisere seg med, så vil skattesystemet bli sett på som nok et feilslått prosjekt fra styresmaktens side (Putnam, 2000:348). Videre viser Putnam at de statene i USA som scorer lavt på sosial kapital, også er de statene hvor det er lavest valgdeltagelse (Putnam, 2000:292), fra 42% i Sør-Carolina (lav sosial kapital), til 69% i Minnesota (høy sosial kapital).

Samfunn som har et sterkt sosialt nettverk er også bedre rustet til å håndtere uforutsette kriser, enn der hvor den sosiale kapitalen er lav. Om befolkningen har tillit til myndighetenes anbefalinger er det større sannsynlighet for at innbyggerne følger dem (Norris, 2011:245; Levi & Stoker, 2000:491). I skrivende stund er verden rammet av en pandemi, og en studie fra Storbritannia (Weinberg, 19:2020) understreker viktigheten av at politikere nyter høy tillit blant sine innbyggere når man skal igangsette tiltak for å stoppe virusets utbredelse. Den norske Koronakommisjonens rapport (2021) om Norges foreløpige håndtering av Covid-19-pandemien påpeker sågar at Norges høye grad av tillit har vært én av grunnene til at smittenivået i Norge har ligget på et relativt lavt nivå (NOU, 2021:23). Slikt sett kan man si, påpeker Putnam, at de demokratiske institusjonenes prestasjoner være seg valgdeltakelse, bidrag i den offentlige debatten eller befolkningens vilje til å forholde seg til politikernes beslutninger, i stor grad avhenger av samfunnets sosiale kapital (Putnam, 2000:349).

Putnam tar i all hovedsak for seg USA i sine studier, mens min egen undersøkelse omfatter Europa. Denne distinksjonen er viktig å være klar over. Allikevel, Putnams arbeid og innsikt som omhandler sosial tillit, og videre dens effekt på demokratisk deltagelse, er slik jeg ser det en svært viktig kunnskap å ha med når målet er å forklare tillit til blant annet politikere og de demokratiske institusjoner.

2.1.7 Populisme

Et segment av politikken som på et høyt nivå kommuniserer politisk mistillit, er populistiske aktører (Klaukka, Van der Staak & Valladares, 2018:107; Østerud, 2017:252). Deres retorikk dreier seg i vesentlig grad om å ta «folkets» side i kampen mot den unyanserte eliten, og at det kun er deres representanter som taler innbyggernes *egentlige* interesser og ønsker (Acemoglu & Robinson, 2019:419). Selv om det har eksistert populistiske partier i Europa i flere tiår, har populismen i større grad gjort seg gjeldende den siste tiden. Finanskrisen i 2008, stigende arbeidsledighet, samt flytningsbølgen til Europa i 2015, gjorde at populistiske protestbevegelser vokste fram (Østerud, 2017:245; Berman & Snegovaya, 2019:9). Dette ble i Europa synliggjort i spesiell grad av *Brexit*.

For å starte på den rene side kan det legges til at populisme også har sine positive aspekter (Taraku, 2019:244). Det kan mobilisere grupper av mennesker med sterk mistillit og som tidligere ikke har følt seg sett av sine politiske myndigheter. Populistiske aktører kan da bidra til at mennesker benytter seg av sin stemmerett og involverer seg i den politiske diskursen for første gang.

I år 2000 stemte 8% av europeere på populistiske partier – i 2018 fikk de hele 26% av stemmene (Mounk, 2020:30). Når populistiske aktører kommer til makten, er resultatet stort sett alltid underminering av det politiske systemets liberale elementer (Mounk, 2020:30). Dette har kommet spesielt godt til synet i Sentral-Europa, og uttrykkelig i Polen og Ungarn hvor spesielt Ungarns statsminister Viktor Orbán blant annet angriper den akademiske friheten og sivilsamfunnets organisasjonsvirksomhet for å kunne kneble en mulig opposisjon (Rupnik, 2018:25). Orbán utvidet eksempelvis landets Høyesterett fra åtte til femten dommere (Levitsky & Ziblatt, 2019:80) slik at Orbán og hans regjering kunne håndplukke nye medlemmer som var lojale mot Orbán og hans politiske parti, Fidesz.

Ulike studier viser at oppslutningen rundt såkalte populistiske partier kommer av en globaliseringsangst (Østerud, 2017:244). Strukturelle forhold som innvandring, bekymring

rundt arbeidsplasser og den økonomiske usikkerheten i tillegg til mellom- og overnasjonale organisasjoners anledning til å gripe inn i statens egen affære, gjør at gjerne de med lav utdanning og usikre arbeidsplasser trekkes mot slike partier. Det kulturelle aspektet – forsvaret av nasjonens normer og verdier i møte med innvandring – vektlegges også, men det er samtidig «økonomisk ulikhet som intensiverer det kulturelle uttrykket for protest» (Østerud, 2017:245). Vår tids sosiale medier bidrar i tillegg til at slike aktører kan konkurrere med de etablerte mediene når det kommer til både antall lesere, men også hva som settes på dagsorden (Taraku, 2019:262). Dette gir populistiske partier en større mulighet til å synliggjøre seg enn tidligere, samt å presentere sin kritikk.

Populistiske aktører og deres retorikk er allikevel ikke kun en følelseladet opposisjon til det bestående (Galston, 2018:11), men har en iboende skepsis mot fastsatte normer og prosedyrer. Dette er noe som samsvarer med både Ungarns Orbán, og Trumps forsøk på å destabilisere både statlige og internasjonale institusjoner. Timothy Snyder (2018) beskriver den type populisme som blant annet Donald Trump benyttet seg av i 2016-valgkampen for sadopopulisme (Snyder, 2018:272) – istedenfor å fremme interessene til alminnelige mennesker forsøkte president Trump å fjerne helseforsikring for alle (Affordable Care Act), samtidig som han bygget oppunder en mistillit mot etablimentet med sine «drain the swamp»-utsagn, muligens uvitende om at det også var navnet på en tidlig Benito Mussolini-kampanje – *drenare la palude* (Albright, 2018:24).

Det er viktig å understreke at populistiske partier kan forekomme på begge sider av den partipolitiske aksen. Selv om det er populisme ifra høyre som i Vesten i våre dager gjør seg mest gjeldende, er Spanias Podemos og Greske Syriza eksempler på venstrepopulistiske partier (Østerud, 2017:248).

2.1.8 Sunn skepsis?

En viss grad av skeptisisme ovenfor egne myndigheter er sunt for demokratiet. Dette er hva demokratiet i utgangspunktet ble bygget på: borgernes årvåkenhet ovenfor potensiell

maktmisbruk fra staten (Norris, 2011:245); tillit skal kun bli gitt til pålitelige aktører. Allikevel er vår tids oppfatning av politisk mistillit i Vesten av negativ karakter – avtagende tillit til politiske aktører og innbyggernes mistro ovenfor viktige samfunnsmessige institusjoner.

Differensieringen mellom spesifikk og diffus tillit (Norris, 2011:24) er av sentral interesse. Ikke kun konseptuelt i en forskningsmessig sammenheng, men også for å kunne skille mellom sunn demokratisk skepsis og mistillit som kan true det liberale demokratiet.

Innbyggernes tillit og deres forhold til politiske myndigheter er som vi har sett substansielt viktig, da dette har påvirkning på den politiske deltakelsen og hvorvidt borgerne respekterer og overholder myndighetenes politikk frivillig (Norris, 2011:245; Levi & Stoker, 2000:491). En sterk politisk tillit kan være med på å bygge solide stater og rettsstater, samt styrke selve demokratiet (Norris, 2011:245) i tillegg til å skape et varmere miljø for både den politiske ledelsen, og statens offentlige institusjoner. Høy tillit gir også lederne et større handlingsrom til å styre mer effektivt (Putnam, 2000:346), og bidrar videre til at offentlige institusjoner kan arbeide mer uavhengig (Hetherington, 1998:803).

2.2 Nasjonalisme

Skal her redegjøre for uavhengig variabel: *nasjonalisme*.

Det å enes om konseptualiseringen av ulike statsvitenskapelige nøkkelbegreper er svært krevende (Barrington, 1997, 715). Dette er en utfordring i academia, og ikke minst i ikke-akademiske forum som eksempelvis media og dagligtale. «Nasjon» og «nasjonalisme» er intet unntak (Østerud, 2014:153).

Vil i det følgende forsøke å forklare begrepene nasjon og nasjonalisme, før jeg beskriver denne oppgavens definisjon av nasjonalisme og hvordan det eventuelt kan påvirke politisk tillit.

2.2.1 «Nasjon»

Før vi drøfter begrepet «nasjonalisme» bør vi raskt ta for oss hva en *nasjon* innebærer. Det er nærliggende å redegjøre for ulikheten mellom den franske og tyske nasjonsmodellen. Den franske revolusjonen brakt med seg nasjonsbegrepet for første gang (Aarebrot & Evjen, 2018:272). Da Frankrike videre skulle etablere nasjonalstaten var det territorielle området allerede befestet og myndighetene trengte av den grunn ikke å definere hva det ville si å være *fransk*, annet enn at man var bosatt innenfor de franske grenser (Aarebrot & Evjen, 2018:274). *Allmennviljen* – flertallets vilje – ble derfor den franske nasjonens felles produkt. Da Tyskland på sin side skulle etablere sin nasjonalstat var det ingen etablert geografisk området, men snarere områder som Preussen og Bayern, og nasjonen ble i stedet basert på et «metafysisk kulturfellesskap» (Aarebrot & Evjen, 2018:280), en tanke om en fremtidig felles kulturell og språklig nasjon. Ernest Renan beskriver sågar en «nasjon» som et fellesskap som ikke kun handler om en felles kultur, men også at innbyggerne kollektivt evner å se vekk fra enkelte historiske ubehagelige hendelser (Aarebrot & Evjen, 2018:265). Altså en *glemsomhet* rundt uønskede sannheter som for eksempel voldelige episoder fra statsbyggingsprosessen.

Videre blir begrepene nasjon og stat blir ofte blandet sammen (Barrington, 1997, 713). En stat er en politisk enhet i et internasjonalt politiske system med en serie av styrende institusjoner (Barrington, 1997:713; Østerud, 2014:153). En definisjon på *nasjon* er derimot et kollektiv av mennesker forent av felles kulturelle trekk samt troen på retten til territoriell selvbestemmelse (Barrington, 1997:713). Slike kulturelle trekk kan eksempelvis være et felles språk og tradisjoner, eller et felles historisk geografisk opphav (Nodia, 1992:7). Et eksempel her kan være Kurdistan – én nasjon fordelt på de fire statene Tyrkia, Iran, Irak og Syria. Flere påpeker endog at en *nasjon* kun er noe imaginært (Gellner, 1971:169; Harari, 2011:165) og således kun en forestilling (Anderson, 2006:6) – mer om dette nedenfor.

Samtidig, begrepet nasjon blir i dag også ofte brukt om stater. FN (Forente *Nasjoner*) viser at man anser nasjonen som den juridiske og politiske enheten (Berg, 2019). Man kan også argumentere for at det sågar forekommer en såkalt avnasjonalisering (Berg, 2019) i dagens liberale demokratier. Dette grunnet innvandring som har gjort stater mer flernasjonale, og –

gjennom eksempelvis EU – en tettere integrasjon som bidrar til at nasjonalstatens betydning er svekket.

Selv om stat og nasjon per i dag har en overlappende betydning, vil det allikevel videre i kapittelet bli forsøkt å adskille disse begrepene for å kunne gi en best mulig framstilling av ulike retninger innenfor *nasjonalisme*.

2.2.2 Nasjonalisme – en innledning

Fukuyama beskriver hvordan nasjonalisme er basert på en intens nostalgi (Fukuyama, 2019:65); en imaginær forestilling av et tidligere sterkt og sammensveiset landsby-samfunn, noe man ikke finner i den mangfoldige og anonyme storbyen. Dette ble erfart av millioner av europeere på 1800-tallet, da mange flyttet fra landsbyen og inn til storbyen grunnet den raske industrialiseringen. Fukuyama henviser her til Ferdinand Tönnies bok fra 1887 – *Gemeinschaft und Gesellschaft*, (begrepene er ofte oversatt til norsk som *felleskap* og *sivilsamfunn* (Tjora, 2020)). *Gemeinschaft* beskrives som det *ekte* og *organiske* fellesskapet som eksisterer i mindre lokale enheter, der det sterkeste medmenneskelige slektskapet finnes mellom familiære bånd (Tönnies, 2017:38). *Gesellschaft* derimot er noe *innbilt* og *mekanisk*, et nytt fenomen og således en kunstig konstruksjon (Tönnies, 2017:64).

Gemeinschaft er en enhet basert på et felles habitat (Tönnies, 2017:42) hvor innbyggerne samarbeider mot et unisont mål. Grunnlaget for denne enheten er tre-delt: et felles blodsband, en fysisk nærhet til sine medmennesker, samt et intellektuelt slektskap med blant annet et felles språk (Tönnies, 2017:48). *Gesellschaft* kan til forveksling ligne *Gemeinschaft*, men kun på en overfladisk måte (Tönnies, 2017:64). Der *Gemeinschaft* er et felleskap på tross av ulike skillelinjer, er *Gesellschaft* en kakofoni av utenforskap. Eksempelvis eksisterer det ikke et felles mål eller et felleseie da alle kun er nyttemaksimerende enkeltindivider (Tönnies, 2017:65). Kontrakter mellom aktører blir konstruert og videre oppløst med det samme handelen er avsluttet (Tönnies, 2017:71).

Denne psykologiske feilplasseringen mange følte de hadde bosatt seg i – ved overgangen fra Gemeinschaft til Gesellschaft – la basis for en nasjonalisme som ble skildret av en lang rekke tyske akademikere hvor de beskriver det perverse nye liberale kosmopolitiske samfunnet (Fukuyama, 2019:65). Selv om man befant seg i det nyopprettede Tyskland, og opplevde en økonomisk oppgangstid uten sidestykke under den industrielle revolusjonen, beskrev allikevel enkelte samtiden som et kulturelt forfall. Den bibelske akademikeren Paul de Lagarde hevdet at det liberale samfunn hadde ødelagt den tyske kulturen (Vogt, 2015:75), og videre at det jødiske folk hadde en stor grad av skyld for denne kulturelle nedbrytningen – et narrativ som snart skulle bli skjebnesvangert.

2.2.3 Nasjonalisme – ulike definisjoner

Begrepet *patriotisme* blir ofte forvekslet med nasjonalisme (Barrington, 1997:714). Men der patriotisme handler om stolthet til staten, går *nasjonalisme* konseptuelt ut på den positive følelsen av å tilhøre en *nasjon* (Blank & Schmidt, 2003:290; Tamir, 1995: 430). Patriotisme idealiserer på sin side ikke staten, men innehar heller et kritisk blikk uavhengig av hva den eventuelle eliten i staten måtte mene (Blank & Schmidt, 2003:292). Enkelte beskriver sågar nasjonalisme som patriotismens onde tvilling (Bonikowski & DiMaggio, 2016:952), eller som «blind patriotisme».

Gellner (1971) hevder sågar at «en nasjonalist skaper nasjoner der de ikke eksisterer» (Gellner, 1971:169), og at en nasjon basert på en felles kulturell bakgrunn er, som tidligere beskrevet, kun en imaginær forestilling da man selv i den minste nasjonalstat aldri vil møte de fleste av sine medborgere (Poggi, 73:2017). En taler i Italias første parlament proklamerte endog: «vi har nå skapt Italia, nå må vi lage italienere!» (Glover, 2012:143). Nasjonalisme kan slikt sett framstå som fabrikkerte oppfinnelser.

Dette kan ha en sammenheng med at nasjonalister (i en nasjonalstatlig kontekst) har en tilbøyelighet til å se vekk ifra de til tider tilfeldige prosessene som gjorde slik at staten i det hele tatt ble grunnlagt og at de geografiske grensene iblant skjønnsmessig ble trukket opp der de er

(Tamir, 1995:419). Det ironiske, hevder Tamir (Tamir, 1995:420), er at jo mer man utforsker begrepet nasjonalisme, samt nasjonalstatenes opprinnelse, desto mindre troverdig er nasjonalismens forestilling om homogene samfunn og deres felles kulturelle opphav – «det er ingenting naturlig ved ideen om en nasjon» (Mounk, 2018:195). Her kan man trekke nasjonalismens innhold helt tilbake til Platon, hvor han i *Staten* lar Sokrates uttale at enhver stat er tuftet på en såkalt «edel løgn», en myte om hvordan staten ble skapt for å påminne befolkningen om deres oppgaver og at alle er del av det samme fellesskap (Lykkeberg, 2020:47) – *nasjonalisme* betegnes videre av filosof Bertrand Russell som noe overtroisk og skadelig (Russell, 2009:357).

Stein Rokkan beskriver hvordan staten *standardiserer* kulturen (Aarebrot & Evjen, 2018:201), dette for å legge fundamentet for en felles nasjon, heller enn periferienes ulike dialekter, skikker og kulturer. Ideen om en nasjonalstat, formulerer Rokkan, handler ikke kun om det territorielle, men også om å skape enhetlige verdier samt en følelse av fellesskap. Slikt sett blir nasjonen et verktøy for å skape begeistring for staten.

Videre kan nasjonalisme defineres som det å betingelsesløst *idealiserer* sin egen nasjon, samt en tilbøyelighet til å anta at sin egen nasjonale gruppe er overlegen andre (Blank & Schmidt, 2003:292). Nasjonalisme kan dermed lede til trakassering av minoriteter, da nasjonalismen ofte støtter homogenitet innad i samfunnet (Blank & Schmidt, 2003:306). Den politiske tenkeren Hannah Arendt hevder på bakgrunn av dette at hele konseptet *nasjonalstat* resulterer i en nasjonalisme der man ekskluderer utenforstående, da det skaper en *oss- og dem-mentalitet* (Lysaker, 2013:703). Ernest Renan hevder på sin side at en nasjon er et fellesskap med en frivillig tilknytning (Aarebrot & Evjen, 2018:266) – de som velger å ta del i nasjonen er velkomne. Renan er slikt sett motstander av ekskluderende kriterier som felles religion, språk og sågar geografisk bakgrunn.

Samtidig – nasjonalisme er et vidt begrep som også kan innebære følelsen av å tilhøre et *nasjonalt fellesskap* (Sandmo, 2015:119) som dermed gir en nasjonalfølelse. Nasjonalisme kan være en viktig måte for enkeltmenneske å definere og lokalisere seg i verden gjennom et kulturelt fellesskap (Smith, 1991:17) og kan således fungere som «et anker i en kaotisk verden»

(Albright, 2018:96) – altså en følelse eller en tanke (Barrington, 1997:713), noe som har manifestert seg i en rekke nasjonalromantiske kunstneriske bidrag (Anderson, 2006:141).

Begrepet kan samtidig også betegne en *politisk ideologisk retning* (Knudsen, 2019) – en politisk idé som innebærer geografisk selvbestemmelse for sin egen nasjon (Barrington, 1997:713; Eriksen, 2010:11; Glover, 2012:143; Hague, Harrop & McCormick, 2016:30; Nodia, 1992:7). I den sistnevnte retningen står territoriell kontroll sterkt, som altså tilsier at ingen andre enn nasjonens medlemmer skal kontrollere nasjonen. Om denne nasjonen gjennom historien har utviklet seg til å bli en nasjonalstat så er det naturlig at overnasjonale organisasjoners forsøk på å overprøve nasjonalt vedtatt politikk blir sett på med misnøye fra nasjonalistenes side (Barrington, 1997:714).

Moderat vs. ekstrem nasjonalisme

Det er videre mulig å skille mellom en *moderat* og en mer *ekstrem (radikal)* variant av nasjonalisme (Knudsen, 2019; Muller, 2008:20). Den moderate nasjonalismen (-i en nasjonalstat) tolererer innvandring, men forutsetter endog at landets nye innbyggere integreres i samfunnet. En slik *inkluderende nasjonalisme* (Mounk, 2018:213) krever videre at statens myndigheter beskytter enkeltmenneskets rettigheter, uavhengig av nasjonal bakgrunn – både trakassering fra ukjente, men også trusler fra egne familiemedlemmer. Dette er noe innvandrere også må respektere, selv om staten er tolerant i forhold til nye kulturer. Det er dette blant annet Fukuyama peker på når han hevder at innvandrere bør assimileres inn i deres nye samfunn (jeg opplever endog at Fukuyama bruker begrepet assimilering slik vi i Norge er vant til å bruke ordet integrering) (Fukuyama, 2018:143).

Den *radikale* varianten av nasjonalisme innebærer derimot en motstand mot et kulturelt og etnisk mangfold og er av den grunn sterkt kritisk til innvandring (Knudsen, 2019). Dette kan samsvare med det Greenfeld (2012) kaller det sentrale kjennetegnet ved nasjonalismen: *det sanne og naturlige samfunnet av fundamentalt like medlemmer* (Greenfeld, 2012:1). Den mest ekstreme varianten av nasjonalisme kan sies å være *etnisk nasjonalisme* der kjernen innebærer

et felles etnisk opphav (Muller, 2008:20), og at nasjonens medlemmer er del av en familie forent av et felles blodsband. Den etniske nasjonalismens prinsipp er derfor at hver nasjon bør ha sin egen stat – implisitt at hver stat bør inneholde én nasjon (Muller, 2008:20), og at deres egen nasjon er overlegen andre (Tamir, 1995:430). Denne forestillingen av hvordan en nasjonalstat bør være kan gå hardt utover statens minoriteter (Østerud, 2014:160), noe som historien har vist kan utløse grufulle handlinger (Muller, 2008:26; Nodia, 1992:8). USAs tidligere utenriksminister Madeleine Albright påpeker at det var en form for *uhemmet*- og aggressiv nasjonalisme hos ledere og deres følgere som lot fascismen utvikle seg i land som Mussolinis Italia, Hitlers Tyskland og Tōjōs Japan (Albright, 2018:95; Malnes & Midgaard, 2014:260).

Mounk (2018) karakteriserer således nasjonalisme som et halvveis vilt og halvveis tamt dyr (Mounk, 2018:215). Om man har den under kontroll vil den være til stor nytte og kan bidra til å berike våre liv. Den vil dog alltid forsøke å bryte ut fra de rammene vi gir, og mestrer den å rømme kan den være fatal.

Nasjonalisme – en forutsetning for det liberale demokrati

En moderat form for nasjonalisme kan være sunt da den gir næring til en nasjonal identitetsfølelse og videre støtte til nasjonalstatens institusjoner som det liberale demokratiet. Altså en *inkludering* der alle innbyggerne deler den samme nasjonalfølelsen. I en norsk kontekst kan det her være snakk om 17. mai-feiringen der alle individer deltar i det samme nasjonale fellesskapet, eller det å heie på det norske fotballandslaget. Det at befolkningen i nasjonene hadde en slik sterk felles nasjonalfølelse var svært viktig i dannelsen av de moderne nasjonalstatene (Fukuyama, 2018:7; Finlayson, 1998:117; Berg & Hjerm, 2010:393), til forskjell fra de pre-moderne statene hvor den autoritære monarken hadde absolutt makt over et område – uavhengig av eventuell felles nasjonalfølelsen (Castle, De Haas & Miller, 2014:64). Nasjonalisme var videre den store pådriveren for å forene politisk fragmenterte territorier som eksempelvis Tyskland og Italia (Loughlin, 2017:189; Mingst & Arreguin-Toft, 2017:136), og

videre oppløse store imperier som Det osmanske riket, Østeriket-Ungarn, samt det britiske og franske kolonistyre.

Historiker Halvor Tjønn (2020) beskriver hvordan Russland gjennom århundrer har dominert et enormt geografisk område med flere nasjoner. Da store deler av Europa etablerte nasjonalstater og videre demokratier var ikke dette aktuelt for Russland. Dette samsvarer med Østerud sin beskrivelse ovenfor: ved en fragmentert befolkning risikere man at rivaliserende fraksjoner spilles opp mot hverandre, samt at mangelen på et nasjonalt fellesskap kan skape mistillit mot andre nasjonale grupperinger (Østerud, 2018:108). Dette kan være noe av grunnen til at Russland, bortsett fra et demokratiforsøk på 1990-tallet, alltid har hatt en form for autoritært styre, og at president Putin fortsatt har en stor støtte blant befolkningen (Statista, 2021) – innbyggerne opplever at staten trenger en sterk autoritet for å holde landet samlet, og for å unngå kaos.

Francis Fukuyamas skriver i sin bok «Identity» (2019) at innbyggere i en stat allikevel i stor grad trenger en felles *identitet* (Fukuyama, 2019:126) – uavhengig om det er snakk om et demokrati eller ikke. Det å ha en felles forståelse i forhold til kulturell historie, felles verdier samt nasjonens forhistorie er viktige faktorer i en stat. Stater som mangler denne felles identitetsfølelsen, som eksempelvis Jemen, Syria og Somalia, har vært offer for stadig intern uro og kaos, og endt opp som såkalte havarerte stater (Fukuyama, 2018:7). Slikt sett er en velfungerende stat krevende uten en felles identitet blant befolkningen, og videre det liberale demokratiet sågar utenkelig uten en form for nasjonalisme (Nodia, 1992:4). Liberale demokratier har, som beskrevet i innledningen, en uskreven kontrakt mellom myndigheter og borgere (Fukuyama, 2018:11). Innbyggerne gir opp noe av sin frihet i bytte mot at myndighetene beskytter andre rettigheter som er ansett som viktigere. Denne kontrakten (som også den franske filosofen Rousseau beskriver (Tvedt, 2020:71)) er bygget rundt en nasjonal følelse av tilhørighet, og mister befolkningen troen på at de er del av den samme nasjonale identitetsfæren som sine myndigheter, vil da denne kontrakten gå i oppløsning (Fukuyama, 2018:11).

Politisk nasjonalisme i dagens diskurs

Verden knyttet seg tetter sammen etter andre verdenskrig gjennom nasjonale- og overnasjonale organisasjoner, noe som i Europa kulminerte med EU. Forestillingen om *nasjonalisme* hadde i denne konteksten kun vært en beklagelig omvei fram mot den liberale demokratiske orden (Mingst & Arreguin-Toft, 2017:229; Muller, 2008:19), men ikke alle er endog enige i at denne retningen var – og er – positiv. Vi ser at nasjonalisme og identitetspolitikk har fått en større plass i den politiske sfæren i Europa de siste 20 årene (Berman & Snegovaya, 2019:9; Hooghe & Marks, 2018:126; Mounk, 2020:30; Østerud, 2017:245).

Mens partier på ytre venstreside er i opposisjon mot EU grunnet deres ideologiske standpunkt mot kapitalismen og markedsliberalismen, ser vi at partier på radikale høyreside har en mer nasjonalistisk begrunnelse for sin motstand. Nasjonalisme, tradisjonelle verdier og motstand mot innvandring er alle fenomener som går hånd i hånd (Hooghe, Marks & Wilson, 2002:979) – *ingen makt utenfor nasjonalstaten* (Greenfeld, 2012:2). Franske Front Nasjonal har insistert på at et multikulturelt samfunn truer den nasjonale identiteten (Hooghe, Marks & Wilson, 2002:980). Milos Zeman, Tsjekkias president, har sågar hevdet at muslimsk migrasjon er en organisert invasjon regissert av Det muslimske brorskap hvor målet er «å islamisere Europa» (Taraku, 2019:201), og Slovakia har uttrykt at de eventuelt kun ønsker å ta imot kristne flyktninger. En studie fra Ipsos viser at befolkningen i Nederland tror at 19 prosent av innbyggerne i landet er muslimer – mens det korrekte tallet er om lag 6 prosent (Duncan, 2016). Tilsvarende ukorrekte anslag ser vi også i en rekke andre land, blant annet i Tyskland, Frankrike, Sverige og Belgia. Innbyggernes anslag om hvor mange muslimer som vil bo i landet i framtiden er ytterligere feilslåtte. Slike feilaktige antagelser viser i hvilken stor grad innvandringsspørsmålet er på den politiske agendaen. Videre kan en tilspisset debatt om innvandring, kombinert med en lav tiltro til at politiske myndigheter mestrer å håndtere situasjonen, gi uforutsigbare politiske konsekvenser (Taraku, 2019:249). Den psykologiske motstanden mot eksempelvis innvandring blir forsterket om befolkningen ikke har tillit til at myndighetene behersker utfordringen (Abrams & Travaglino, 2018:324).

En studie gjort på USA sine borgere, kontrollert for partitilhørighet (Bonikowski & DiMaggio, 2016:968), viser at den gruppen som viser mest motstand mot innvandring samt har den sterkeste nasjonalfølelsen også i langt større grad mener USA bør følge sine egne interesser uavhengig av eventuell internasjonal fordømmelse, sammenlignet med den gruppen som har et mer tilbakelemt forhold til nasjonalisme. Det samme skillet vises i troen på hvorvidt innvandrere tar jobbene fra USAs innbyggere og om innvandring øker kriminalstatistikken (Bonikowski & DiMaggio, 2016:966). Altså, de med sterkest nasjonalistiske tilbøyeligheter mener nasjonalstaten bør følge sine egne hensyn globalt selv om dette går mot den internasjonale agenda (Brock, 191:2015), samt har et substansielt langt mer negativt syn på innvandring generelt. Dette samsvarer godt med blant annet tidligere president Donald Trumps utsagn som «America first» og «bulid the wall!».

2.2.4 Hvordan kan nasjonalisme påvirke politisk tillit?

Selv om den politiske nasjonalismen er blitt svært synlig i dagens offentlige debatt, velger jeg i min oppgave å konseptualisere nasjonalisme som *følelsen av å tilhøre et nasjonalt fellesskap*. Altså, definert som den mer moderate formen for inkluderende nasjonalisme (Mounk, 2018:213; Smith, 1991:17) som kan gi næring til en nasjonalstatlig identitetsfølelse og som viser seg å være et viktig element i et velfungerende liberalt demokrati (Fukuyama, 2018:7; Nodia, 1992:4).

Jeg opplever dette som en mer interessant tilnærming til nasjonalisme i henhold til politisk tillit. Den politisk-ideologiske nasjonalismen i Europa blir per i dag sterkt representert av ulike høyrepopulistiske anti-estabement-partier og aktører hvor mistillit mot det bestående står høyt på deres agenda. Risikoen for å komme fram til det opplagte – at de med sterk nasjonalpolitisk tilknytning også er svært skeptisk til det bestående systemet – ville i større grad vært til stede. Moderat nasjonalisme derimot, hvor graden av nasjonal identitetsfølelse hos respondentene blir målt statistisk, vil slik jeg ser det være et mer åpent og interessant bidrag til hva som kan påvirke politisk tillit.

Argumenter for at nasjonalisme kan ha en positiv effekt på politisk tillit

En nasjonal følelsesmessig tilnærming har som beskrevet vært svært viktig for nasjonalstatens opprinnelse (Finlayson, 1998:117; Fukuyama, 2018:7; Berg & Hjerm, 2010:393; Nodia, 1992:4), da en slik identitetsfølelse gir legitimitet og videre støtte til statens institusjoner. Om innbyggerne på den annen side *ikke* innehar denne felles identitetsfølelsen kan det bidra til intern uro og i verste fall havarerte stater (Fukuyama, 2018:7), noe det er nærliggende å anta vil bidra til ytterligere mistillit mot statens institusjoner og myndighet.

Fukuyama (2018) beskriver videre at man i et liberalt demokrati har en uskreven kontrakt som går ut på at befolkningen gir fra seg noe av sin frihet til sine myndigheter i bytte mot å få rettigheter som er ansett mer tungtveiende (Fukuyama, 2018:11). En rimelig antagelse er derfor at en slik underforstått avtale vil styrke seg om befolkningen har en sterk nasjonalfølelse som de opplever blir delt av deres myndigheter. Studier viser endog også at jo sterkere den nasjonale gruppe-identiteten er, jo høyere tillit har befolkningen til de politiske institusjonene (Berg & Hjerm, 2010:390).

Hvis det også er slik at en *følelse av å tilhøre et nasjonalt fellesskap* kan være viktig for enkeltmenneskets mulighet til å definere seg selv i en til tider kaotisk verden (Smith, 1991:17; Albright, 2018:96), så er det nærliggende å tro at man også støtter opp under nasjonalstatens organer, især om man samtidig opplever at sine myndigheter og samfunnets institusjoner tar del i det samme nasjonale fellesskapet som en selv. Rokkan beskriver videre hvordan staten *standardiserer* kulturen for å skape entusiastiske innbyggere, dette for å enklere akseptere statens autoriteter (Aarebrot & Evjen, 2018:202) – en aksept av autoritetene som da vil være sterkere til stedet om graden av nasjonalfølelse også er betydelig.

I tillegg: Da patriotisme på sin side ikke idealiserer staten, men videre stiller seg kritisk til sin egen elite (Blank & Schmidt, 2003:292), kalles nasjonalisme blant noen patriotismens onde tvilling (Bonikowski & DiMaggio, 2016:952) på bakgrunn av sin manglende kritiske tilnærming samt den betingelsesløse idealiseringen av nasjonen. Dette kan også være en faktor

som tilsier at den politiske tilliten styrker seg om man innehar en sterk nasjonal følelsesmessig tilhørighet til nasjonalstaten.

Argumenter for at nasjonalisme kan ha en negativ effekt på politisk tillit

Vi ser, som tidligere beskrevet, en overlapping mellom nasjonalisme, tradisjonelle verdier og motstand mot innvandring (Hooghe, Marks & Wilson, 2002:979). Studien på USAs innbyggere (Bonikowski & DiMaggio, 2016:968) viste blant annet at de med sterke nasjonalistiske holdninger var de mest kritiske til innvandring. Om en betent debatt om innvandring kombineres med en lav tiltro til at politiske myndigheter kan løse denne utfordringen, kan dette gi uforutsigbare politiske konsekvenser (Taraku, 2019:249). Den psykologiske motstanden mot i denne sammenheng innvandring blir sterkere om innbyggerne ikke har tillit til at myndighetene behersker utfordringen (Abrams & Travaglino, 2018:324).

Globaliseringen og det multikulturelle samfunnet blir ikke tatt like godt imot av alle. Tönnies *Gemeinschaft* er basert på et felles habitat (Tönnies, 2017:42) hvor medlemmene av samfunnet samarbeider mot et felles mål i mindre lokale enheter, og blir sågar ansett som det *ekte* og *organiske* fellesskapet. Mange av dagens europeiske innbyggere opplever at nettopp deres myndigheter motarbeider det såkalte *Gemeinschaft* ved å tillate høy innvandring, samt lar seg overstyre av eksempelvis EU.

En studie gjort på briter i Skottland og Kent kun to uker etter Brexit-valget (Abrams & Travaglino, 2018) viser at respondentene som stemte for utmeldelse av EU både hadde bekymringer i forhold til innvandring i tillegg til å inneha en lav politisk tillit (Abrams & Travaglino, 2018:310) som således bidro til en *katalysatoreffekt* (Abrams & Travaglino, 2018:312) – man stolte ikke på at politikerne kunne ta de nødvendige grep for å begrense den innvandringen befolkningen følte truet både deres kultur og arbeidsplasser (Abrams & Travaglino, 2018:313). Nasjonalisme kan derfor være en reaksjon på hendelser det nasjonale fellesskapet erfarer som truende (Østerud, 2014:159; Østerud, 2019:181). Videre kan vi lære at

en sterkere *etnisk* nasjonal identitet også bidrar til lavere tillit til politiske institusjoner (Berg & Hjerm, 2010:390).

Det interessante er hvordan nasjonalisme vil korrelere med politisk tillit når nasjonalisme er definert som *følelsen av å tilhøre et nasjonalt fellesskap*, snarere enn den politiske nasjonalismen.

2.3 Andre teoretiske forklaringer på politisk tillit

Det er også andre faktorer som kan påvirke politisk tillit og som derfor bør være med i modellen. Det dreier seg her om følgende variabler: *født utenfor staten*, *religiøs tilknytning* og *utdanning*. Deretter kontrollerer jeg for de strukturelle variablene *alder* og *kjønn*, før jeg til slutt supplerer med enkelte tilleggsvariabler som det kan antas har en effekt på politisk tillit, dette for å begrense risikoen for at eventuelle spuriøse korrelasjoner skal gjøre seg gjeldende.

Jeg vil her redegjøre teoretisk for de ulike variablene, samt hva litteraturen foreller om deres relasjon til politisk tillit.

2.3.1 Født utenfor staten

Undersøkelser viser at immigranter har en høyere grad av tillit til statens myndigheter og institusjoner, sammenlignet med innfødte (Bilodeau & Nevitte, 2003:2; Maxwell, 2010:89; Röder & Mühlau, 2010:3). En studie på Storbritannias innbyggere (Maxwell, 2010) viser at deres muslimske befolkning innehar en høyere politisk tillit enn deres kristne medborgere. Dette er noe som kan fremstå gåtefullt all den tid den muslimske populasjonen i Storbritannia ofte er ansett som sosialt og økonomisk utenforstående (Maxwell, 2010:104), men blir av Maxwell forklart med at det er større sannsynlighet for at en muslim også er en immigrant, og

at det er nettopp *innvandrerbakgrunnen* som er forklaringen på gruppens politiske tillit, sammenlignet med innfødte.

Allikevel, migranternes politiske tillit viser seg å være nedadgående i takt med hvor lenge man har vært i landet, og at innbyggere med innvandrerforeldre (såkalt 2. generasjons innvandrere) har signifikant lavere tillit til myndighetene, enn om deres foreldre er innfødte (Röder & Mühlau, 2010:12). Dette kan ha en sammenheng med at innbyggere med innvandrerforeldre *utenfor* EU-sonen opplever en noe høyere arbeidsledighet, enn gruppen med foreldre fra andre EU-land (Eurostat, 2017).

Migranternes høye tillit til systemet i deres nye hjemland blir blant annet forklart av deres tilsvarende lave tillit til hjemlandets myndigheter og institusjoner (Röder & Mühlau, 2010:18), og spesielt om opprinnelseslandet er ikke-demokratisk (Bilodeau & Nevitte, 2003:2), men at denne nye tilliten avtar etter hvert som man blir kjent med hvordan det nye politiske systemet fungerer, samtidig som minnene av hjemlandets myndigheter blir fjernere (Röder & Mühlau, 2010:18).

Denne dikotome kontrollvariabelen er, slik jeg ser det, svært interessant når man forsøker å undersøke nasjonalismens påvirkning på politisk tillit. Den radikale nasjonalismen, som vi har sett, er kritisk til innvandring da dette blir ansett for å være en trussel mot deres kultur (Knudsen, 2019; Greenfeld, 2012:1), og videre, at et multikulturelt samfunn kan true den nasjonale identiteten (Hooghe, Marks & Wilson, 2002:980) – en identitet og et fellesskap som har blitt romantisert helt siden Ferdinand Tönnies sitt *Gemeinschaft und Gesellschaft* fra 1887 (Tönnies, 2017:38).

Om det viser seg at tilliten til myndighetene er sterkere om man har et annet opprinnelsesland – kontrollert for *graden av nasjonalfølelse* – kan jo dette muligens brukes som et argument for at innvandring ikke nødvendigvis er en utfordring for staten *per se*, jamfør Fukuyamas (2018) analyse av en uskreven kontrakt mellom myndigheter og borgere i et liberalt demokrati (Fukuyama, 2018:11). Ytterligere årvåkenhet opp mot sysselsettelse av immigrantenes barn kan endog være nødvendig, da arbeid er en viktig faktor for blant annet sosial tillit (Ortiz-Ospina & Roser, 2016), i tillegg til den generelle samfunnsmessige gevinsten.

På en annen side, om annet fødeland viser seg å *ikke* ha en positiv effekt på politisk tillit kontrollert for denne oppgavens definisjon av nasjonalisme, kan dét på sin side være et argument for en strengere integreringsprosess all den tid det liberale demokratiet er avhengig av en form for nasjonalisme og en felles identitet (Fukuyama, 2019:126; Nodia, 1992:4).

2.3.2 Religiøs tilhørighet

Velger i det følgende å se på litteratur i forhold til den store majoriteten av religiøst troende, og se bort ifra radikale religiøse grupperinger som per definisjon er motstandere av globaliseringen (Juergensmeyer, 2006:362) og den Vestlige samfunnsmodellen.

Studier på henholdsvis USA- og Tysklands befolkning viser en positiv korrelasjon mellom det å lese bibelen, be, eller gå jevnlig i kirken, og det å ha tillit til myndighetene (Poppe, 2004:36; Traunmüller, 2011:1). Om man tar del i ulike religiøse aktiviteter vil dette påvirke medlemmene til å anta at myndighetene spiller en positiv rolle i samfunnet (Poppe, 2004:36). Dette samsvarer med Putnams teori angående deltagelse i frivillige organisasjoner, da slikt engasjement øker samfunnets sosiale kapital som igjen bidrar i demokratiets favør (Putnam, 2000:338).

Allikevel, en studie på borgere i USA med tall fra 2000 (Scheufele, Brossard & Nisbet, 2003) viser derimot at en sterk grad av religiøs kognitiv dedikasjon kan ha en negativ effekt på en rekke demokratiske aspekter (Scheufele, Brossard & Nisbet, 2003:300). Det gir blant annet et signifikant lavere politisk kunnskapsnivå, noe som kan bli forklart gjennom at sterkt religiøse mennesker i større grad får sin informasjon fra religiøse medier, enn sekulære nyhetsbyråer; religiøse forpliktelser undergraver det å eksponere seg selv for et mer mangfoldig kildegrunnlag når det kommer til politisk informasjon (Scheufele, Brossard & Nisbet, 2003:315). Studier viser videre at høyt religiøse individer besitter en sterkere tillit til andre høyt religiøse, enn til ikke-religiøse (Daniels & von der Ruhr, 2010:163; Tan & Vogel, 2005:8). Sosial tillit til medlemmer av andre grupperinger enn *sin egen*, viser seg også å være svakere til stedet blant katolikker,

sammenlignet med protestanter (Daniels & von der Ruhr, 2010:163; Fitzgerald & Wickwire, 2012:176; Traunmüller, 2011:1).

Graden av religiøsitet blant befolkningen ser ut til å være i endring. Tall fra Norges Statistisk Sentralbyrå (2020) viser en svak prosentvis nedgang i tidsrommet 2011 til 2020 på spørsmål om respondentene tilhører en religion eller trosretning. Denne nedgangen viser seg å gjelde samtlige aldersgrupper og kjønn. Dette er en trend vi også ser over store deler av Europa for øvrig (Pew Research Center, 2016). Innbyggere i USA som velger å kalle seg selv kristne har på samme måte sunket drastisk det siste tiåret – fra 77% til 65%, og andelen som anser seg selv som ikke-troende var per 2019 på 26%, mens det tilbake i 2009 var på kun 17% (Pew Research Center, 2019).

Religion har vært et vanlig grunnlag for gruppetilhørighet opp gjennom historien. Før de moderne nasjonalstatene eksiterte, fungerte religiøs tilhørighet for mange som dagens nasjonalisme (Marsh, Herb & Kaplan, 2007:101). Hvorvidt religion per i dag er et bidrag til enten splittelse eller samling kommer i stor grad an på forutsetningene som er til stedet i staten, som økonomisk- og regionale ulikheter og etnisk mangfold (Marsh, Herb & Kaplan, 2007:107). Om slike ulikheter også følger de samme skillelinjene som de religiøse, er det lett og se for seg at konflikter kan oppstå – spesielt om tilliten til statens myndigheter og institusjoner er svak.

Det kan allikevel være interessant å se om det eksisterer noen ulikhet i nasjonalismens effekt på politisk tillit kontrollert for graden av religiøs tilhørighet mellom stater hvor katolisisme står sterkt (som Italia, Frankrike, Spania, Portugal og Polen (Catholic-Hierarchy, 2005)), kontra protestantiske, grunnet deres ulike grad av tillit til andre grupper enn sine egne (katolikker viser lavere sosial tillit til andre grupper, enn protestanter) (Daniels & von der Ruhr, 2010:163; Fitzgerald & Wickwire, 2012:176; Traunmüller, 2011:1). Religiøsitet som kontrollvariabel kan også være av interesse da religiøs tilknytning viser seg å være noe nedadgående.

2.3.3 Utdanning

Studier har i lang tid vist en sterk positiv korrelasjon mellom utdanning og politisk tillit (Christensen & Læg Reid, 2002:21; Dalton, 2005:139; Foster & Frieden, 2017:1; Hooghe, Marien & De Vroome, 2012:610; Rothstein & Uslander, 2006:9; Schoon, Cheng, Gale, Batty & Deary, 2010:147). Grunnen for dette har blant annet blitt forklart gjennom at de med en høyere utdanning enklere forstår den kompleksiteten som ofte eksisterer i enkelte demokratiske prosesser (Christensen & Læg Reid, 2002:13; Dalton, 2005:139; Norris, 2011:134), eller at innbyggere med lav utdanning også er dårligst stilt finansielt og derfor innehar en lavere tillit til det demokratiske systemet som i utgangspunktet er ment å gi alle en lik sjanse for å lykkes (Schoon, Cheng, Gale, Batty & Deary, 2010:149). Andre forklaringer har vært at et utdanningsløp ikke kun handler om det rent akademiske, men også de sosiale bånd man knytter til sine medstudenter og forelesere (Hooghe, Marien & De Vroome, 2012:611) – de som da har vært lengre i utdanningssystemet utvikler derfor en større grad av tillit som helhet.

Hooghe, Marien & De Vroome (2012) påpeker samtidig (i deres studie av nederlandske innbyggere) at en av deres kontrollvariabler som omhandler respondentenes kognitive evner basert på matematisk og lingvistisk kunnskap, er av interessant betydning. Hooghe, Marien & De Vroome framlegger således en tese om at det er nettopp intelligens, og ikke nødvendigvis kun utdanning, som er den viktige bakenforliggende årsaken til graden av politisk tillit. Man ser eksempelvis at en 11-åring på et høyt kognitivt nivå er positivt korrelert med hvorvidt man som 30-åring innehar liberale og sosiale holdninger som antirasisme og likestilling – samt politisk tillit (Schoon, Cheng, Gale, Batty & Deary, 2010:149). Det kan på den annen side argumenteres for at utdanning er en forutsetning for intellektuell utviklingen, men at allikevel graden av kognitive evner avgjør i hvilken grad man etterstreber en høyere utdanning (Schoon, Cheng, Gale, Batty & Deary, 2010:149). Samtidig opplyser Hooghe, Marien & De Vroome at det er krevende å studere kognitiv utvikling over tid, grunnet begrenset gode representative utvalg (Hooghe, Marien & De Vroome, 2012:611).

Som tidligere beskrevet (Dalton, 2005) har man i studier av USAs borgere fra 1958 til 2000 sett et skifte når det kommer til korrelasjonen mellom politisk tillit og utdanning. På 1990-tallet

snudde grafen, og de med høyere utdanning fikk en lavere politisk tillit enn innbyggere med lavere utdanning (Dalton, 2005:140). Det er som nevnt viktig når vi tolker slike tall å være klar over den kraftige økningen i høyere utdanning som har funnet sted i denne perioden. Nedgangen i politisk tillit i Europa følger allikevel taktfast den prosentvise økningen av arbeidsløshet i Europas stater (Foster & Frieden, 2017:32), og med økende automatisering i industrien samt færre ufaglærte stillinger bidrar dette til at individer uten høyere utdannelse enklere faller utenfor arbeidsmarkedet.

Samtidig finner man også en klar positiv korrelasjon mellom lav utdanning og sterk grad av nasjonalsjåvinisme («*mitt land er best*», samt ekskludering av etniske minoriteter) (Coenders & Scheepers, 2003:330), i tillegg viser også lav utdanning å ha en positiv korrelasjon på fremmedfrykt (Hjerm, 2001:56). Så om det er slik Putnam hevder, at en høy sosial tillit og en sterk sosial kapital har en positiv effekt på politisk deltagelse og politisk tillit (Putnam, 2000:292), er det nærliggende å tro at utdanning – som kan være en beskyttelse mot nettopp fremmedfrykt og ekskludering av minoriteter – også vil ha en positiv effekt på politisk tillit. I tillegg eksisterer det en positiv korrelasjon mellom arbeidsløshet (jf. mer krevende å sysselsettes ved lav utdannelse) og politisk mistillit (Foster & Frieden, 2017:32).

På bakgrunn av dette, og den omfattende litteraturen som omhandler korrelasjonen mellom utdanning og politisk tillit – både den markante positive sammenhengen, men også Dalton sin studie som viser at det kan ha oppstått en endring – ser jeg på dette som en nyttig kontrollvariabel i min studie.

2.3.4 Alder

Den unge delen av befolkningen viser seg å ha en lavere tillit til sine politiske myndigheter, enn hva de eldre innehar (Christensen & Lægreid, 2002:14; Dalton, 2005:144; Enli & Rosenberg, 2018:5). Vi har tidligere sett at USAs yngre befolkning også hevder å ha mindre interesse av å bo i et liberalt demokrati, enn deres eldre medborgere (Mounk, 2018:105), og videre at unge

bryr seg mindre om politikk generelt (Mounk, 2018:100). I en studie gjort på europeiske land viser også at yngre velgere i mindre grad velger å benytte seg av sin stemmerett (Grönlund & Setälä, 2007:412).

En forklaring på denne ulikheten er at den eldre delen av befolkningen har opplevd nedgangstider og en videre utviklingen av velferdsstater, og er av den grunn mer kollektive i tankegangen, noe som bidrar til større grad av politisk tillit (Christensen & Lægneid, 2002:14); unge opplever derimot en redusering av offentlig sektor som stadig blir sammenvevet med privat sektor, noe som videre gjør samfunnet mer individualistisk.

Medlemskap til politiske partier har også vært sterkt nedadgående i de fleste europeiske land siden 1980-tallet (Biezen & Poguntke, 2014:207). Tall fra Norges Statistiske Sentralbyrå viser at den prosentvis sterkeste gruppen når det kommer til partimedlemskap, er menn over 67 år (SSB, 2017). Det har også forekommet en svak nedgang av aktive medlemmer i ulike fagforeninger siden 1990-tallet (SSB, 2017).

Det kan være interessant å se om alder også korrelerer positivt med politisk tillit blant europeiske borgere kontrollert for nasjonalisme, samt de resterende variablene i denne studien.

2.3.5 Kjønn

I følge Edelman Trust Barometer 2019 har kvinner på verdensbasis langt mindre tillit enn menn når det kommer til NGOs, privat næringsliv, media og sine myndigheter, og at det største tillitsgapet mellom menn og kvinner befinner seg i Tyskland (Edelman, 2019:4). Andre studier viser således en positiv effekt mellom kvinner og politisk tillit (Schoon & Cheng, 2011), endog noe svakt (Berg & Hjerm, 2010:400). Visse studier forteller sågar at det ikke eksisterer noen statistisk signifikant korrelasjon i det hele tatt (Leigh, 2006:274). Allikevel, en lavere prosentandel kvinner enn menn i Storbritannia ønsket å forlate EU ved folkeavstemningen i 2016 (Statista, 2016), noe som kan tilsa at kvinner hadde høyere tiltro til den europeiske integrasjonen, enn menn.

Undersøkelser forteller videre at kvinner viser en større grad av *sosial* tillit (Maddux & Brewer, 2005:166), samt en evne til å opprettholde og gjenbygge tillit selv om andre aktører har brutt sin del av tillitsforholdet, da kvinner i større grad enn menn ledes av rasjonelle investeringer (Haselhuhn, Kennedy, Kray, Van Zant & Schweitzer, 2015:108). I en studie på kvinner og menns *økonomiske* investeringer kommer det på sin side frem at menn innehar mer tillit til sin motpart i en handel, mens kvinner allikevel anses som mer pålitelige (Buchan, Croson & Solnick, 2008:474).

Det vil også her være interessant å se om kvinner i Europa innehar en høyere politisk tillit enn menn, kontrollert for nasjonalisme, all den tid litteraturen på denne korrelasjonen spriker.

2.3.6 Tilleggsvariabler + land

Implementerer her noen tilleggsvariabler – *mediating variables* – i undersøkelsen som det er nærliggende å anta har en effekt på politisk tillit, dette for å minimere sannsynligheten for å gå glipp av eventuelle bakenforliggende forklaringer mellom avhengig- og uavhengig variabel. Dette dreier seg om:

- Sosial tillit – de fleste kan stoles på.
- Hvorvidt man er tilfreds med statens økonomiske tilstand.
- I hvilken grad man er fornøyd med hvordan demokratiet i hjemstaten fungerer.

I tillegg vil jeg legge til samtlige land (26) fra European Social Survey sitt datasett for å se om det forekommer noen signifikante ulikheter innad i regionen.

3 Metode

Vil i det følgende redegjøre for metodologien og videre mitt valg av metode: tverrsnittsstudie som multivariat regresjonsanalyse gjennomført i dataprogrammet Rstudio med bruk av European Social Survey sitt datasett runde 9 fra 2018 (European Social Survey Data, 2018). Deretter vil jeg presentere variablenes deskriptive statistikk, gjennomgå operasjonaliseringen av variablene og modellbyggingsprosessen før jeg drøfter validiteten på min studie.

3.1 Metodologi og formål

Et av samfunnsvitenskapens viktigste oppgaver er å gi en veldokumentert beskrivelse av virkeligheten (Skog, 2013:21). Det kan i et slikt aspekt forekomme fenomener vi tror vi har oversikt over, men der det viser seg at vi tar feil. Derfor er kritisk refleksjon svært viktig når vi foretar en studie. Vi kan i litteraturen eksempelvis lære at det eksisterer en korrelasjon mellom to variabler. Vår jobb som forskere er da ikke kun å peke på *at* det er en korrelasjon, men *hvorfor* (Skog, 2013:22). Dette forsøker jeg i denne undersøkelsen å foreta meg når jeg i diskusjonskapitlet drøfter begrunnelsen for nedgangen av politisk tillit, med bakgrunn i nasjonalismen.

Karl Popper hevder videre at en teori må være falsifiserbar (Moses & Knutsen, 2019:33), altså en teori må kunne motbevise (Clark, Golder & Golder, 2018:39), og jo mer krevende den er å motbevise, jo sterkere står teorien seg. Popper påpekte videre at begjæret etter å skulle ha rett er et feilaktig syn på vitenskap, da det ikke er *besittelsen* av kunnskap som gjør noen til et vitenskapelig menneske, men snarere personens vedvarende *søken* etter sannheten (Clark, Golder & Golder, 2018:33).

Statistisk metode med høy N er kun slått av eksperimentelle forskningsmetoder i hierarkiet over vitenskapelige fremgangsmåter (Moses & Knutsen, 2019:42). Det er allikevel viktig for

forskeren å ha en oversikt over de ulike forskningsmetodene slik at man mestrer å velge den metoden som passer best til forskningsspørsmålet – og ikke omvendt. Det eksisterer gode og store datasett hvor variabler som politisk tillit og nasjonalisme er til stede. Statistisk metode med høy N er derfor, slik jeg ser det, den mest nærliggende metoden å benytte når man skal forsøke å forklare en mulig sammenheng mellom disse to fenomenene.

Metodologisk uenighet

Kritikken mot statistiske metoder, fra konstruktivismen, er at den forsømmer det etiske og moralske, og distanserer seg derfor fra det menneskelige og humane (Moses & Knutsen, 2019:256), og videre at kvalitativ metode i langt større grad beskriver den *komplekse realiteten* (John, 2018:254). Statistikk er per definisjon pragmatisk og en forenkling av virkeligheten, og konstruktivisten vil derfor hevde at det eksisterer for mange fallgruver i gapet mellom virkeligheten og den statistiske analysen (Moses & Knutsen, 2019:257).

Et motsvar til dette kan være Émile Durkheims presisering at vi ikke alltid kan stole på sansene våre, noe som gir et epistemologisk problem: hvordan observere verden rundt oss, da det kan være mer krevende å observere et samfunn, enn naturvitenskapelige fenomener (Moses, Knutsen, 2019:29). Alle har sine ulike fordommer eller verdier slik at det man sanser og observerer i samfunnet ofte er feil, eller en illusjon (Baert, 2005:11).

Ved å benytte et stort datasett som European Social Survey er dette for å se etter sammenhenger og det vil naturlig nok ikke avdekke kvalitative mellommenneskelige relasjoner, men statistiske *forenklinger* som er et viktig steg mot avgjørende kunnskap (King, Keohane & Verba, 1994:43). Andre forskere kan deretter ta til seg resultatene og velge å gå dypere inn i temaet med det forskningsdesignet hun vil mene er mest formålstjenlig – kvantitativt eller kvalitativt. Forskning er således en kumulativ prosess (Stubhaug, 2019:237).

3.1.1 Kausalitet/korrelasjon

David Hume beskriver årsakssammenhenger (kausalteter) ved hjelp av tre forutsetninger (Skog, 2013:23): *Asymmetri* – årsak må komme før virkning, *lokalitet* – effekten trer i kraft nær årsaken i tid og rom, og *konstant konjunksjon* – effekten vil komme hver gang årsaken opptrer. A er altså *årsaken* til B (Gallo, 2015).

I samfunnet er slike kausaliteter en sjeldenhet, og i empirisk samfunnsforskning anser man Humes konstante konjunksjon heller som et fenomen som inntreffer oftere enn det ellers ville gjort (Skog, 2013:28). Altså, strenge kausallover er med andre ord ikke en forutsetning for å avdekke sammenhenger/korrelasjoner, men at eksempelvis mennesker – A – har en viss *tilbøyelighet* til å handle når B er til stede (Dahlum & Grønmo, 2021; Skog, 2013:29). Slike tilbøyeligheter kommer videre til synet gjennom gjentagende statistiske undersøkelser.

Korrelasjoner eksisterer åpenbart i samfunnet rundt oss, men få kausale sammenhenger i samsvar med David Humes definisjon. En statistisk undersøkelse beviser ikke i seg selv kausalitet, men kan gjennom å være et kvantitativt forskningsdesign allikevel gi oss et teoretisk rammeverk som videre kan bidra til ny innsikt.

3.1.2 Konfunderende variabler

Skal man forsøke å forklare effekten mellom X og Y bør man se om det kan være andre bakenforliggende (konfunderende) eller mellomliggende variabler som *egentlig* forklarer fenomenet (Skog, 2013:39; Svartdal, 2020). En slik variabel kan være kilde til en spuriøs korrelasjon, noe jeg i min studie forsøker å avverge ved å implementere flere kontrollvariabler i tillegg til tre tilleggsvariabler – «man må kontrollere for konkurrerende forklaringer» (Skog, 2013:43).

En svakhet ved statistisk metode er at man risikerer å overse slike avgjørende konfunderende variabler. Kontrollvariabelmetoden forutsetter derfor at vi har en solid teoretisk oversikt over temaet, slik at vi får med sentrale variabler i undersøkelsen (Skog, 2013:44)

3.1.3 Samspill

Mange av korrelasjonene i samfunnsvitenskapelig forskning er såkalt kontekstfølsomme: A har en stor effekt på B i enkelte sammenhenger, men liten effekt i andre situasjoner. Om variabel C beskriver omstendighetene eksisterer det et *samspill* når effekten mellom A og B avhenger av hva C er (Skog, 2013:51). Slike samspill opplever man ofte i samfunnsvitenskapen og er naturlig nok en statistisk konsekvens grunnet at det eksisterer få lovmessigheter innenfor dette forskningsfeltet (Skog, 2013:53).

Jeg har i mitt valg av kontrollvariabler forsøkt å tenke på *samspill* og etterstrebet å innlemme *konfunderende variabler* i modellen. Målet i min undersøkelse er å se etter korrelasjoner, og videre benytte meg av kontrollvariabler med mål om å på en mest mulig plausibel måte kunne forklare og påpeke en eventuell effekt mellom nasjonalisme og politisk tillit, slik at min statistiske forenkling kan bidra til økt kunnskap.

3.2 Tverrsnittsstudie

I en tverrsnittsstudie observerer man ett antall observasjonsheter på kun ett tidspunkt (Braut & Grønmo, 2021). Hensikten med en tverrsnittsstudie er blant annet å finne utbredelsen av et utfall av interesse (Levin, 2006:24; Setia, 2016:261). I min undersøkelse dreier det seg om hvorvidt nasjonalisme påvirker politiske tillit. Målet er å gjøre sammenligninger mellom enhetene for å studere variasjon og samvariasjon (Skog, 2013:71). En tverrsnittsstudie kan avdekke eventuelle korrelasjonsmønstre: Har observasjonshetene visse egenskaper (*høy grad*

av nasjonalfølelse) noen effekt på andre egenskaper (*politiske tillit*)? En tverrsnittsstudie tar for seg korrelasjonen på undersøkelsestidspunktet, og sier således ikke noe om hvordan effekten endres eller opprettholdes over tid (Braut & Grønmo, 2021).

Utfordringen i en slik tverrsnittsstudie kan, som nevnt ovenfor, være forekomster av ulike bakenforliggende variabler – derfor kontrollvariabler. Konfunderende eller spuriøse korrelasjoner vil alltid være en utfordring i en slik studie (Skog, 2013:74). En annen utfordring har å gjøre med Humes forutsetninger for årsakssammenheng (Levin, 2006:25; Setia, 2016:261), og da primært i forhold til *asymmetri* og *lokalitet*. I en tverrsnittsstudie kan det være krevende å avdekke hva som påvirker hva av X og Y, samt hvor nær denne eventuelle korrelasjonen er i tid og rom (Skog, 2013:74). En mer kvalitativ tilnærming eller en longitudinell studie vil i større grad avsløre slike årsakssammenhenger.

Jeg har i min oppgave valgt å benytte meg av en tverrsnittsstudie da jeg i denne undersøkelsen ikke har som mål å diagnostisere eventuelle dyptgripende årsakssammenhenger etter Humes forutsetning, men snarere forsøke å undersøke statistisk ved hjelp av et utvalg kontrollvariabler om nasjonalisme, definert som følelsen av å tilhøre et nasjonalt felleskap, kan ha en signifikant korrelasjon på politisk tillit.

3.3 Multivariat regresjonsmodell

I en multippel (multivariat) regresjonsmodell, til forskjell fra en bivariat modell, inkluderes flere faktorer enn kun avhengig og uavhengig variabel (Moses & Knutsen, 2019:87), og vi kan dermed kontrollere for ytterligere faktorer (Braut & Dahlum, 2018). En konfunderende, mellomliggende eller bakenforliggende variabel kan, som vi har vært inne på, fortelle oss at det ikke nødvendigvis er en *direkte* korrelasjon mellom X og Y (Skog, 2013:259). En slik multivariat regresjonsmodell vil ha fordelen av å skape et mer fullgodt bilde av det vi undersøker, i tillegg til at resultatet i høyere gard vil være plausibelt (Midtbø, 2016:97) – dette fordi verden er «multi-kausalt» (John, 2018:261).

Maskinen, ved en slik regresjonsmodell – OLS (ordinary least squares) (John, 2018:261), på norsk: minste kvadratsums metode – beregner da den linjen som har minst samlede avvik mellom datapunktene (Gallo. 2015; Moses & Knutsen, 2019:88; Skog, 2013:223). Noe av det viktigste i en slik modell er at de uavhengige variablene faktisk er uavhengige av hverandre, og altså ikke måler det samme (Moses & Knutsen, 2019:88). Eksisterer det en svært sterk korrelasjon mellom to kontrollvariabler, vil det gjøre det krevende å adskille effekten fra de to, og videre gi en usikkerhet om deres faktiske verdier i modellen (Midtbø, 2016:107).

For å unngå en slik multikollinearitet (Midtbø, 2016:112) forsøker jeg i min studie å velge kontrollvariabler som er urelaterte til hverandre, men som ifølge litteraturen allikevel kan sies å ha en effekt på politisk tillit. Det å være kreativ i sin søken etter kontrollvariabler, så lenge de er fundert i teorien, anser jeg å være spesielt viktig i samfunnsvitenskapen da årsakssammenhengene vi ønsker å studere (her: *politisk tillit - nasjonalisme*) ofte har komplekse premisser.

3. 4 Modellspesifikasjon

Den multivariate regresjonsmodellen vil da uttrykkes på følgende måte (Midtbø, 2016:98):

$$Y = b_0 + b_1 * x_1 + b_2 * x_2 + \dots b_k * x_k + e$$

b_0 = Konstantleddet. Verdien på Y når alle X er 0.

b_1, b_2, b_k = Hvor my Y øker om X øker med én, mens de andre uavhengige variablene forblir uforandret.

x_1, x_2, x_k = De ulike uavhengige variablene.

e = Restleddet. Betegner årsaksfaktorene som ikke er angitt i modellen. Restleddets gjennomsnitt i regresjonsanalysen vil være 0 (Skog, 2013:262).

Min modell vil således være:

$$\begin{aligned} \text{POLITISK TILLIT} = & b_0 + b_1 \times \text{NASJONALISME} + b_2 \times \text{NASJONALISME-10} + b_3 \times \text{IKKE-} \\ & \text{FØDT-I-STATEN} + b_4 \times \text{RELIGIØS-TILHØRIGHET} + b_5 \times \text{UTDANNING} + b_6 \times \text{ALDER} \\ & + b_7 \times \text{KVINNE} + b_8 \times \text{SOSIAL-TILLIT} + b_9 \times \text{ØK.-TILDFREDS} + b_{10} \times \text{DEM.-TILFREDS} \\ & + b_{11} \times \text{STATER} + e \end{aligned}$$

Koeffisientene for hver enkelt stat ligger kun som vedlegg (*vedlegg 1*).

3.5 ESS-datasett

Jeg benytter meg i min studie av ESS-datasett runde 9 fra 2018 (European Social Survey Data, 2018).

European Social Survey er et mellomnasjonalt undersøkelsesprogram etablert i 2001 med base i City University of London, som annet hvert år undersøker befolkningens holdninger og adferd i de rundt 30 delaktige landene. Hvert land bidrar økonomisk, i tillegg til å dekke kostnader forbundet med feltarbeid i deres eget land (European Social Survey, 2021).

Det blir i deres undersøkelser benyttet spørreskjemaer konstruert på britisk engelsk og beregnet utfyllingstid er om lag 55 minutter. Hvert medlemsland må deretter oversette skjemaet til samtlige av nasjonalstatens språk, snakket av minst 5% av befolkningen. Spørreskjemaene blir deretter administrert gjennom et ansikt-til-ansikt-intervju gjennomført av trente intervjuere, som regel i respondentens hjem (European Social Survey, 2021).

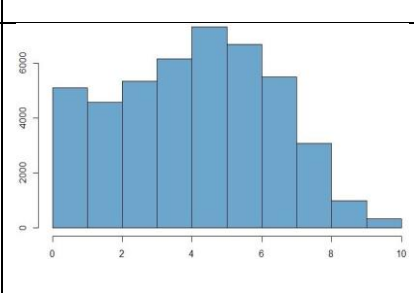
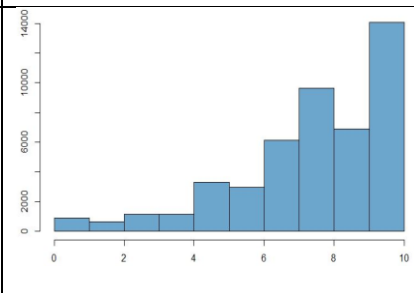
Hvert land har i oppgave å hente frem en populasjon på minimum 1500 respondenter basert på et representativt utvalg (i lavt befolkede land er tallet 800), respondenten må være fylt 15 år. Om respondenter trekker seg eller ikke lar seg kontakte, skal ikke nye respondenter ta deres plass. Minimum svarprosent fra hvert enkelt land for at deres bidrag skal godkjennes, er på 70% (European Social Survey, 2021).

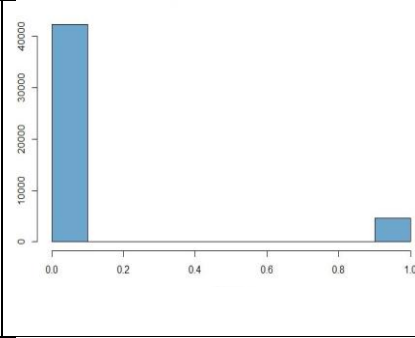
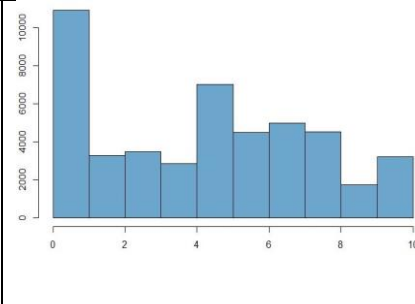
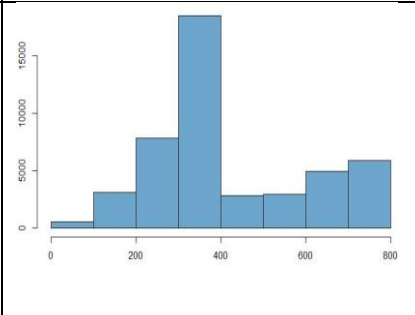
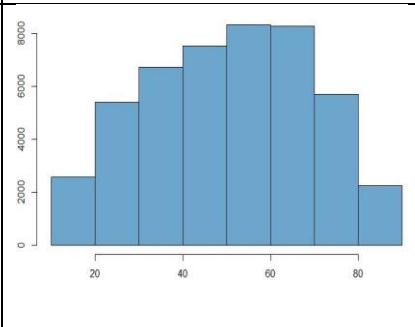
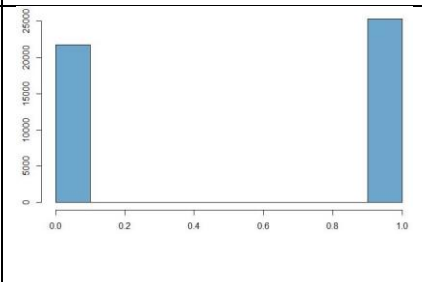
Jeg vil i min undersøkelse av politisk tillit benytte meg av ESS runde 9 2018 i samtlige av mine variabler. Antall stater i studien er 26, og antallet respondenter når samtlige variabler er til stede er på 42 493. Denne studien ble av ESS gjennomført i tidsrommet 01.08.18 til 31.12.18, hvor 70% av respondentene gjennomførte undersøkelsen (European Social Survey, 2018).

3.5.1 Deskriptiv statistikk

Jeg legger her frem den deskriptive statistikken for hver variabel i undersøkelsen (European Social Survey Data, 2018). Dette for å få en god oversikt over hva hver variabel inneholder av spredning, median, gjennomsnitt og videre en visuell fremstilling gjennom et histogram.

Tabell 1: Variablenes deskriptive statistikk.

Variabelnavn	Min	1. Quart	Median	Gj.snitt	3. Quart	Max	Histogram (Y=antall respondenter)
<i>Politisk Tillit</i>	0,00	2,50	4,25	4,21	6,00	10,00	
<i>Nasjonalisme</i>	0,00	7,00	8,00	7,83	10,00	10,00	

<i>Ikke født i staten</i>	0,00	0,00	0,00	0,01	0,00	1,00	
<i>Religiøs tilhørighet</i>	0,00	2,00	5,00	4,56	7,00	10,00	
<i>Utdanning</i>	0,00	312,0	322,0	385,8	520,0	800,0	
<i>Alder</i>	15	36	52,0	51,1	66	90	
<i>Kvinne</i>	0	0	1,0	0,54	1	1	

<i>Sosial tillit</i>	0	3,00	5,00	4,97	7	10	
<i>Tilfreds med statens økonomi</i>	0	3,00	5,00	5,18	7	10	
<i>Tilfreds med statens demokrati</i>	0	3,00	5,00	5,18	7	10	

Vi ser at variabelen politisk tillit har en variasjonsbredde mellom 1 og 10, hvor de nederste 25% av respondentene ligger på verdi 2,5 eller lavere, samtidig som de øverste 25% ligger på verdi 6 eller høyere. Medianverdien er på 4,25 og gjennomsnittsverdien er på 4,21. Av histogrammet kan vi videre lese at svært få respondenter anser å ha verdi 9 og 10, samtidig som en stor andel av respondentene gir laveste verdi 0.

På variabelen nasjonalisme ser vi at de nederste 25 % av respondentene ligger på verdi 7 eller lavere, samtidig som de 25 % som svarer høyest ligger på verdi 10. Medianen er på 8, mens gjennomsnittet av respondentene er på verdi 7,8. Vi ser altså av statistikken, samt histogrammet, at respondentene ligger høyt og lager således en skjevfordeling. Det at 25 % av respondentene

som svarer høyest ligger på verdi 10 tilsier at svært mange europeere har en ekstrem nasjonalfølelse. Slik jeg ser det bekrefter denne statistikken at det er riktig å lage en dummy-variabel på nivå 10 av nasjonalisme.

3.6 Operasjonalisering

Vil her redegjøre for hvordan de ulike variablene som er blitt presentert i teorikapittelet vil bli operasjonalisert. Politisk tillit og nasjonalisme vil, da disse er hovedelementene i oppgaven, bli tillagt mest forklaring og redegjørelse. Kontrollvariablene vil bli presentert i en tabell.

Jeg har i hver variabel fjernet verdier som *vet ikke, ønsker ikke svare* o.l., dette for å gjøre modellen så solid som mulig uten for my støy fra mindre relevante verdier.

Samtlige variabler er som nevnt operasjonalisert etter ESS runde 9 fra 2018 (European Social Survey Data, 2018).

3.6.1 Politisk tillit og nasjonalisme

Vi så i kapittelet som omhandlet politisk tillit viktigheten av å være klar over de ulikhetene som eksisterer i befolkningens støtte og tillit, og at politisk tillit således er flerdimensjonal – fra *diffus* til *spesifikk* politisk tillit (Easton, 1975:436; Norris, 2011:21). Det å ikke være tydelig på dette i sin undersøkelse kan gjøre forskningsresultatene uskarpe (Dalton, 1998:2), dette fordi fenomenet *tillit* sjeldent er dikotomt.

Jeg vil i min oppgave gjennomføre en studie hvor jeg slår sammen de fire variablene fra ESS runde 9 *tillit til statens parlament, tillit til rettssystemet, tillit til politikerne* og *tillit til de politiske partiene*, til en indeks-variabel hvor hver variabel blir vektet 25%. Hver av de fire variablene har 10 verdier, fra 0 – ingen tillit, til 10 – full tillit. En slik indeks-variabel vil kunne favne forekomsten av politisk tillit på en bred måte samtidig som jeg gir samtlige av variablene

like mye tyngde. På en slik måte vil jeg hevde at jeg tar hensyn til den flerdimensjonale forekomsten av politisk tillit.

Fenomenet nasjonalisme blir i min oppgave definert som følelsen av å tilhøre et nasjonalt fellesskap, snarere enn den politiske nasjonalismen vi i dag ser utspille seg gjennom motstand mot innvandring samt en aversjon mot tettere europeisk integrasjon. Nasjonalisme vil derfor operasjonaliseres i tråd med European Social Surveys datasett der spørsmålet respondentene har fått er: *På en skala fra 0 – 10, hvor følelsesmessig tilknyttet er du til din nasjonalstat?* Denne operasjonaliseringen vil evne å fange opp den mer moderate formen for nasjonalisme (Knudsen, 2019; Muller, 2008:20) som videre gir næring til den felles nasjonale identiteten blant annet Fukuyama hevder en nasjonalstat trenger (Berg & Hjerm, 2010:393; Finlayson, 1998:117; Fukuyama, 2019:126).

I kurvediagrammet (*figur 4*) mellom nasjonalisme (x) og politisk tillit (y) avdekkes et knekk i regresjonslinjen på nasjonalismens verdi 10. Nasjonalisme viser altså en positiv påvirkning på politisk tillit, men på nasjonalismevariabelens verdi 10 endrer kurven seg i negativ retning. Jeg lager derfor en dummy-variabel på den øverste verdien av nasjonalisme – *nasjonalisme 10*. En slik dummy-variabel vil slik jeg ser det være interessant når målet er å forklare, ikke kun *om*, men også eventuelt *hvordan*, nasjonalisme påvirker politisk tillit.

3.6.2 Kontrollvariabler

Presenterer her kontrollvariablene, og hvordan spørsmålene er blitt framlagt respondenten.

Tabell 2: Kontrollvariabler.

Kontrollvariabler	Spørsmål til respondenten
- Født utenfor staten	<i>Er du født i landet du bor i?</i> Det å ikke være født i staten, vil i modellen være kodet som 1.
- Grad av religiøs tilhørighet	<i>På en skala fra 1 til 10 (hvor 10 er høyest), uavhengig av hvilken religion du tilhører, hvor religiøs vil du si du er?</i>
- Utdanning	<i>Hva er ditt høyeste nivå av fullført utdanning?</i>
- Alder	<i>Din alder?</i>
- Kjønn (kvinne)	<i>Mann el. kvinne?</i> Kvinne vil i modellen være kodet som 1.
Tilleggsvariabler	
- Sosial tillit	<i>På en skala fra 1 til 10 (hvor 10 er høyest) hvor mye, på generelt grunnlag, kan du stole på folk flest?</i>
- Tilfreds med statens økonomi	<i>På en skala fra 1 til 10 (hvor 10 er høyest) hvor tilfreds er du, i det store og hele per i dag, på statens økonomiske situasjon?</i>
- Tilfreds med statens demokrati	<i>På en skala fra 1 til 10 (hvor 10 er høyest) hvor tilfreds er du, i det store og hele, på hvordan demokratiet fungerer i ditt hjemland?</i>

3.7 Modellbyggingsprosessen

Modellen er presentert i en multivariat regresjonsmatrise med 10 vertikale modeller. I modell 1 vil korrelasjonen mellom uavhengig variabel – *nasjonalisme* + *nasjonalisme 10* og avhengig variabel – *politisk tillit* – bli presentert. Deretter vil hver nye variabel bli lagt til og får således sin egen vertikale modell kontrollert for de allerede innlemmede variablene. Om de ulike variabelens korrelasjon på politisk tillit skulle vise seg å endres signifikant fra en modell til en annen, vil det være enklere å påpeke hvilken av kontrollvariablene som kan være årsaken. Og videre, om Rsquare (forklaringskraften til modellen (Midtbø, 2016:107), som har en verdi mellom 0 og 1 (John, 2018:262)) skulle forandres betydelig, vil det også her være enklere å begrunne endringen om man har større kontroll på de ulike kontrollvariablene gjennom å tilføye dem gradvis.

Jeg har ikke laget en dummy-variabel for hvert land da jeg i min undersøkelse først og fremst er opptatt av nasjonalismens påvirkning på politisk tillit i Europa, ikke om hvorvidt det eksisterer en ulikhet i eksempelvis Polen og Nederland. Allikevel, i vedlegg 1 vil de ulike statenes korrelasjon være presentert. Land-variabelen blir implementert i modell 10 i regresjonsmatrisen.

Videre er valget av respondentene fra de ulike landene av meg ansett som treffsikre i den forstand at det er blitt foretatt et representativt utvalg i tråd med ESS sine krav (European Social Survey, 2021).

3.8 Validitet – reliabilitet

1.1.1.1 Begrepsvaliditet

Jeg opplever at begrepsvaliditeten i min studie er god. I teorikapittelet har jeg en grundig gjennomgang av politisk tillit, der jeg også belyser utfordringer ved det å studere noe så

komplekst og mangesidig som tillit, samt den konseptuelle utfordringen om hva som faktisk menes med begrepet «politisk tillit» (Dalton, 1998:1). Videre viser jeg hvordan de fire variablene fra datasettet ESS, *tillit til statens parlament*, *tillit til rettssystemet*, *tillit til politikerne* og *tillit til de politiske partiene*, blir slått sammen til en indeks-variabel hvor hver variabel blir vektet 25%. Dette for å forsikre meg om at respondentenes politiske tillit blir fanget opp i bred forstand. Det er endog viktig å understreke at ingen av mine tillits-variabler måler støtten til sittende regjering, ei heller den abstrakte støtten til statens politiske system.

Begrepet nasjonalisme forsøker jeg å redegjøre ved å definere ulike retninger innenfor, også dette, vide fenomenet. Jeg opplever at jeg her går inn for å favne bredt, før jeg er tydelig på hvordan jeg konseptuelt velger å definere nasjonalisme i min studie, nemlig nasjonalisme som følelsesmessig tilhørighet til nasjonalstaten.

Representativt utvalg

Videre anser jeg utvalgets representasjon å være solid all den tid European Social Survey er en anerkjent mellomnasjonal database med strenge krav om et representativt utvalg fra hver stat (European Social Survey, 2021).

Konklusjonsvaliditet

Validiteten på konklusjonen anser jeg også for å være sterk – det vil si at nasjonalfølelse er positivt korrelert med politisk tillit, men at ekstrem nasjonalfølelse på sin side har en negativ effekt. Jeg har benyttet meg av ESS sitt datasett, en multipl regressjonsmodell behandlet i dataprogrammet Rstudio, og en rekke kontrollvariabler som forsvare sin plass i teorikapittelet. Videre har jeg supplert med tre tilleggsvariabler det er naturlig å anta har en effekt på politisk tillit. Gjennom regressjonsmatrisen (*tabell 3*) fremkommer det statistiske resultatet, som videre blir drøftet.

Ekstern – intern validitet

Min studie tar for seg europeiske land og den eksterne validiteten vil derfor kun være gyldig i den europeiske regionen. For å kunne dra konklusjoner om nasjonalismens påvirkning på politisk tillit i andre deler av verden, trengs data fra de respektive regionene. Jeg har videre forsøkt å unngå spuriøse korrelasjoner for å ivareta den interne validiteten. Da samtlige stater som er medlemmer av European Social Survey som nevnt har strenge krav til at utvalget respondenter skal være representativt, er jeg også trygg på at det ikke forekommer nivåfeil ved å eksempelvis blande individ- og aggregert nivå.

Reliabilitet

Reliabiliteten på studien opplever jeg også som høy i den forstand at ved gjentatte målinger med samme instrument så vil resultatet bli det samme – altså med det samme datasettet, variabler og metoden multippel regresjonsmodell. Målemetoden anser jeg derfor som treffsikker.

3.9 Oppsummering

Vi har sett hvordan statistisk metode er samfunnsviternes beste alternativ til eksperimentmetoden (Moses & Knutsen, 2019:92), fremfor alt i et stort datasett med høy N . Dette gir forskeren mulighet til å behandle omfattende data på en matematisk måte. Det eksisterer naturlig nok ikke store datasett innenfor samtlige felt en samfunnsviter skulle ønske å studere. Muligheten er da og ta et steg ned i det kvantitative metode-hierarkiet (Moses & Knutsen, 2019:93). Jeg vil i denne undersøkelsen benytte meg av en multippel regresjonsmodell, dette for å kunne kontrollere for ulike bakenforliggende variabler. Videre har jeg redegjort for European Social Surveys datasett runde 9, operasjonaliseringen av samtlige variabler i undersøkelsen, modellbyggingprosessen og validiteten i min studie.

Fremleggelsen av den deskriptive statistikken viser at svært mange europeere har en ekstrem nasjonalfølelse (3. quart. verdi 10), og videre at svært få respondenter ligger på nivå 10 på variabelen politisk tillit.

4 Resultat

Vil i dette kapitlet først presentere undersøkelsens hypotese. Deretter fremlegger jeg et kurvediagram med nasjonalismens påvirkning på politisk tillit, og videre korrelasjonsmatrisen med samtlige av undersøkelsens variabler. Jeg vil analysere modellen deskriptivt med den hensikt om å til slutt besvare mine hypoteser. Resultatene vil bli ytterligere drøftet opp mot litteraturen i neste kapittel: Diskusjon.

4.1 Hypotese

På bakgrunn av den teoretiske diskusjonen fremlegges følgende hypoteser:

H0: Det er ingen korrelasjon mellom nasjonalisme og politisk tillit.

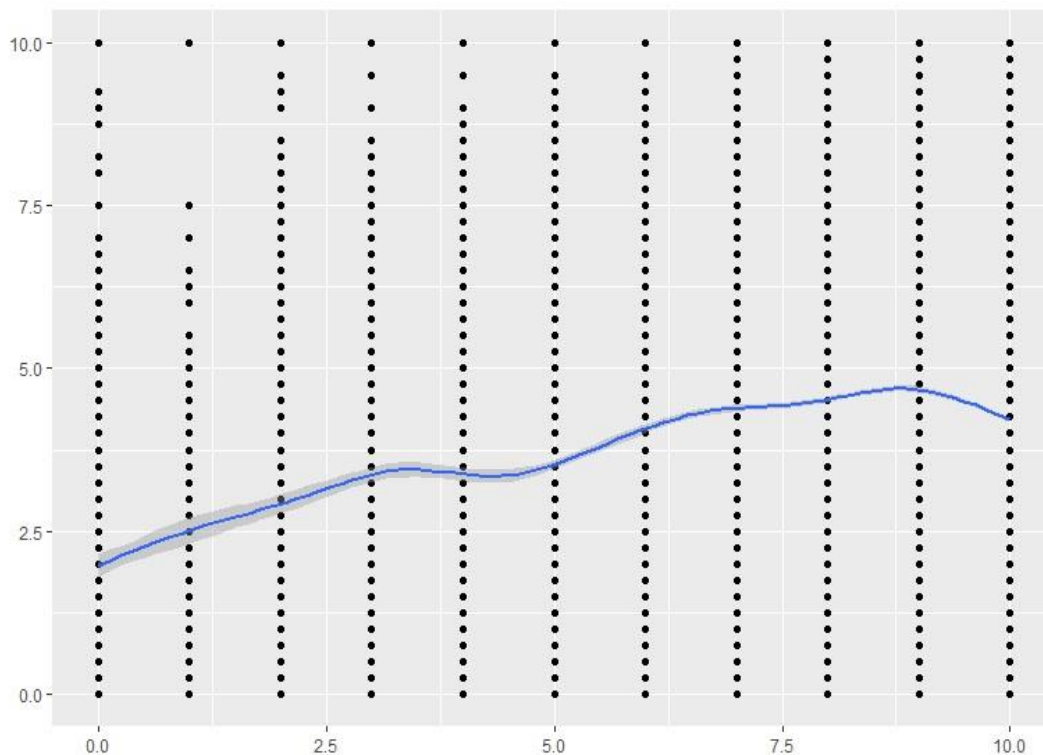
H1: Det er en signifikant korrelasjon mellom nasjonalisme og politisk tillit.

Jeg skal nå presentere det statistiske resultatet av studien.

4.2 Ekstrem nasjonalisme

Når jeg fremstiller et kurvelineært diagram i Rstudio (*figur 4*) mellom indeks-variabelen til politisk tillit (y) og nasjonalisme (x), kommer det frem at nasjonalisme har en positiv effekt på politisk tillit. Allikevel – dette endrer seg til en negativ effekt når respondentene har benyttet seg av variabelens høyeste svaralternativet: *10 – veldig sterk nasjonal tilhørighet*.

Figur 4: Kurvediagram: nasjonalismens (x) påvirkning på politisk tillit (y).

På bakgrunn av dette har jeg valgt å lage en såkalt dummy-variabel av nivå 10 på nasjonalismeskalaen. Dette for å i større grad kunne skille graden av nasjonalfølelse som viser seg å ha en positiv effekt på politisk tillit, og den ekstreme formen for nasjonal tilhørighet som synes å være negativt korrelert med politisk tillit. Denne dummy-variabelen har jeg valgt å kalle *nasjonalisme 10*. Det er viktig å understreke at ekstrem nasjonalisme allikevel gir sterkere politisk tillit, enn lav- til moderat nasjonalisme, og videre at nasjonalisme korrelerer sterkest på politisk tillit når nasjonalisme-verdien er mellom 7 og 9.

Jeg har ikke fjernet den øverste verdien på variabelen *nasjonalisme*, da jeg ønsker at denne variabelen skal være komplett og faktisk vise hele graden av nasjonalismens effekt på politisk tillit. *Nasjonalisme 10*-variabelen er allikevel, slik jeg ser det, en interessant variabel og et spennende funn som viser at nasjonalfølelse er positivt for den politiske tilliten, men ikke om følelsen blir ekstrem.

4.3 Regresjonsmatrise

Vil her fremlegge resultatet av undersøkelsen gjennom en regresjonsmatrise. Hver vertikale modell (1-10) blir supplert med en uavhengig variabel som forklarer hver variabels effekt på politisk tillit, kontrollert for de resterende variablene i modellen. Videre vil Rsquare i hver modell beskrive uavhengig- og kontrollvariablenes forklaringskraft på politisk tillit.

Tabell 3: Regresjonsmatrise.

	Politisk tillit									
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
Nasj.	0.273*** (0.261, 0.285)	0.275*** (0.263, 0.287)	0.276*** (0.264, 0.288)	0.263*** (0.251, 0.275)	0.270*** (0.258, 0.282)	0.270*** (0.258, 0.282)	0.200*** (0.188, 0.211)	0.107*** (0.096, 0.117)	0.058*** (0.048, 0.067)	0.062*** (0.053, 0.072)
Nasj. 10	-0.853*** (-0.911, -0.795)	-0.840*** (-0.898, -0.782)	-0.838*** (-0.896, -0.780)	-0.762*** (-0.820, -0.704)	-0.730*** (-0.789, -0.672)	-0.726*** (-0.785, -0.668)	-0.481*** (-0.536, -0.427)	-0.254*** (-0.301, -0.206)	-0.183*** (-0.227, -0.139)	-0.136*** (-0.179, -0.093)
Ikke født i staten		0.589*** (0.520, 0.658)	0.582*** (0.512, 0.651)	0.538*** (0.469, 0.607)	0.526*** (0.457, 0.596)	0.525*** (0.455, 0.594)	0.488*** (0.424, 0.553)	0.272*** (0.216, 0.329)	0.114*** (0.062, 0.166)	0.079*** (0.028, 0.131)
Religiøs. tilhørig.			-0.002 (-0.009, 0.005)	0.009** (0.002, 0.015)	0.015*** (0.009, 0.022)	0.019*** (0.013, 0.026)	0.031*** (0.025, 0.037)	0.034*** (0.028, 0.040)	0.023*** (0.018, 0.028)	0.036*** (0.031, 0.042)
Utd.				0.002*** (0.001, 0.002)	0.001*** (0.001, 0.002)	0.002*** (0.001, 0.002)	0.001*** (0.001, 0.001)	0.0004*** (0.0003, 0.0005)	0.0004*** (0.0003, 0.0005)	0.0004*** (0.0003, 0.0005)
Alder					-0.008*** (-0.009, -0.007)	-0.008*** (-0.009, -0.007)	-0.007*** (-0.008, -0.006)	-0.003*** (-0.004, -0.002)	-0.002*** (-0.003, -0.001)	-0.003*** (-0.003, -0.002)
Kvinne						-0.168*** (-0.210, -0.127)	-0.135*** (-0.173, -0.096)	-0.006 (-0.040, 0.027)	0.008 (-0.023, 0.039)	0.017 (-0.013, 0.047)
Sosial tillit							0.341*** (0.333, 0.349)	0.207*** (0.200, 0.214)	0.158*** (0.152, 0.165)	0.133*** (0.126, 0.140)
Øk. tilfreds								0.439*** (0.432, 0.446)	0.223*** (0.215, 0.231)	0.204*** (0.196, 0.213)
Dem. tilfreds									0.370*** (0.363, 0.378)	0.355*** (0.347, 0.363)
Constant	2.327*** (2.240, 2.413)	2.252*** (2.165, 2.339)	2.260*** (2.171, 2.349)	1.677*** (1.579, 1.774)	2.012*** (1.903, 2.121)	2.081*** (1.970, 2.191)	1.031*** (0.926, 1.137)	-0.003 (-0.097, 0.091)	-0.212*** (-0.299, -0.125)	0.056 (-0.056, 0.168)
Observations	44,853	44,846	44,450	44,237	44,041	44,041	43,966	43,274	42,493	42,493
R ²	0.042	0.048	0.048	0.065	0.068	0.070	0.201	0.395	0.498	0.529
Adjusted R ²	0.042	0.048	0.048	0.065	0.068	0.070	0.201	0.395	0.498	0.528
Residual Std. Error	2.219 (df = 44850)	2.212 (df = 44842)	2.210 (df = 44445)	2.191 (df = 44231)	2.186 (df = 44034)	2.185 (df = 44033)	2.024 (df = 43957)	1.759 (df = 43264)	1.600 (df = 42482)	1.550 (df = 42456)
F Statistic	992.677*** (df = 2; 44850)	759.254*** (df = 3; 44842)	565.116*** (df = 4; 44445)	614.292*** (df = 5; 44231)	538.291*** (df = 6; 44034)	471.128*** (df = 7; 44033)	1,380.547*** (df = 8; 43957)	3,133.627*** (df = 9; 43264)	4,217.388*** (df = 10; 42482)	1,323.772*** (df = 36; 42456)

Note:

*p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01

Den vertikale raden 1 viser variablene nasjonalisme og nasjonalisme 10 (høyeste verdi av nasjonalisme) sin påvirkning på politisk tillit. Den viser en positiv korrelasjon på 0,273 mellom *nasjonalisme* og *politisk tillit*. Videre ser vi en negativ korrelasjon på -0,853 mellom *nasjonalisme 10* og *politisk tillit*. Modellen er statistisk signifikant på 99% – man kan altså med 99% sikkerhet si at korrelasjonen er korrekt. Videre er Rsquare på 0,042, det vil si at 4,2% av politisk tillit sin endring kan forklares gjennom variablene *nasjonalisme* og *nasjonalisme 10*.

Altså – nasjonal følelsesmessig tilknytning er positivt for tilliten til statens myndigheter og institusjoner, men kun om nasjonalfølelsen holder seg på et visst nivå. Er den følelsesmessige tilknytningen på det øverste nivået av skalaen vil det derimot ha en negativ effekt på tilliten. Retningene på korrelasjonene holder seg igjennom modellene, men blir endog svakere ettersom samtlige kontroll- og tilleggsvariabler blir lagt til, og ender på henholdsvis 0,062 (nasjonalisme) og -0,136 (nasjonalisme 10). Den statistiske signifikansen er også stabil på 99%.

Kontrollvariabler

Videre i modellen ser vi at variabelen *ikke født i staten* har en positiv effekt på politisk tillit, endog noe svak når samtlige variabler er til stede (0,079). Variabel *religiøs tilhørighet* styrker sin positive korrelasjon etter hvert som variablene blir lagt til og ender på 0,036. *Utdanning* har en gjennomgående svært svak positiv effekt (til slutt: 0,0004), mens *alder* har en svak negativ effekt og ender på -0,003. Hvorvidt respondenten er en *kvinne*, viser seg å ikke være av statistisk signifikant betydning.

Vi ser videre at Rsquare øker kraftig til 0,498 når vi legger til tilleggsvariablene *tillit til andre*, *økonomisk tilfredshet* og *demokratisk tilfredshet*. Alle tre har også en tydelig positiv effekt på politisk tillit. Dette viser hvor viktig det kan være å implementere variabler i modellen som antas å ha en effekt på avhengig variabel, for å kunne forklare eventuelle korrelasjoner. Når vi føyer til *stater* (modell 10) ender Rsquare opp på 0,53. Dette tilsier at 53% av politisk tillit sin endring kan forklares ut ifra modellens variabler.

Statene Belgia, Sveits, Estland, Finland, Frankrike, Storbritannia, Ungarn Montenegro, Nederland, Norge, Serbia og Sverige (*vedlegg 1*) har alle en signifikant positiv effekt på politisk tillit kontrollert for samtlige uavhengige variabler.

I den endelige multivariate regresjonsmodellens modell 10 (*tabell 3*) er samtlige variabler – bortsett fra *kvinne* – statistisk signifikant på 99%. Antall observasjoner ender på 42 493.

4.4 Nasjonalisme 10

Nasjonalisme 10 sin klare negative effekt på politisk tillit bidro til at jeg også ønsket å undersøke kontrollvariablenes effekt på ekstrem nasjonalisme (*vedlegg 2*), dette for å se om det er mulig å trekke noen paralleller til litteraturen presentert i teori-kapittelet.

Når samtlige av variabelen er til stede viser *ikke født i staten* en negativ effekt på nasjonalisme 10 på -0,013, mens *religiøs tilhørighet* viser en ytterligere svakere positiv korrelasjon (0,002). *Utdanning* sin korrelasjon på nasjonalisme 10 viser på sin side en minimal negativ effekt på - 0,0001. Dette samsvarer ikke med studien som tilsier at det eksisterer en positiv korrelasjon mellom lav utdanning og sterk grad av nasjonalsjåvinisme (Coenders & Scheepers, 2003:330), men samtidig: effekten i min studie er svært svak. Variablene *alder* og *kvinne* korrelerer begge svakt positivt på ekstrem nasjonalisme (0,001 og 0,007). Samtlige av de tre tilleggsvariablene viser på sin side en svak negativ korrelasjon på nasjonalisme 10. Samtlige av korrelasjonene er statistisk signifikant på nivå 99%.

4.5 Oppsummering

I samtlige av de vertikale modellene i den multivariate korrelasjonsmatrisen (*Tabell 3*) har variabelen *nasjonalisme* en signifikant positiv korrelasjon på politisk tillit. Den ekstreme

nasjonalfølelsen (*nasjonalisme 10*) har derimot gjennomgående en signifikant negativ effekt på politisk tillit. Korrelasjonsnivået på begge nasjonalismevariablene får en svakere effekt på politisk tillit etter hvert som flere variabler blir tilføyet modellen.

Målet i denne undersøkelsen er ikke å avdekke kausaliteter etter Humes forutsetninger, men snarere se om det eksisterer en statistisk signifikant korrelasjon mellom politisk tillit og nasjonalisme, definert som nasjonalfølelse. Det at variabelen *nasjonalisme* gjennom alle de vertikale modellene i den multivariate korrelasjonsmatrisen viser en positiv korrelasjon forteller oss at *det er noe der*, altså at det å være følelsesmessig tilknyttet nasjonalstaten har en positiv effekt på tilliten til statens parlament, rettssystem, politikere samt de politiske partiene. Og vel så interessant, at den øverste verdien på nasjonal følelsesmessig tilhørighet har en statistisk signifikant *negativ* effekt på politisk tillit. Ekstrem nasjonalisme gir allikevel en sterkere politisk tillit, enn lav- til moderat nasjonalisme (*figur 4*).

Nasjonalismevariabelens effekt på politisk tillit får altså en knekk i negativ retning ved sin øverste verdi (*figur 4*) i tillegg til at nasjonalisme korrelerer sterkest på politisk tillit når nasjonalisme-verdien er mellom 7 og 8. Samtidig viser den deskriptive statistikken (*tabell 1*) at nasjonalismens median-verdi ligger på 8. Tabell 1 forteller videre at blant de 25 % av respondentene med den sterkeste nasjonalfølelsen, ligger samtlige på verdi 10.

Resultatene og funnene vil bli drøftet videre i diskusjons- og konklusjonskapittelet, der jeg også skal forsøke å reflektere over hvordan det politiske samfunnet – med nasjonalisme som uavhengig variabel, og med grunnlag i litteraturen – kan arbeide for å styrke den politiske tilliten, en tillit som er viktig i det liberale demokratiet.

På bakgrunn av resultatene forkaster jeg nullhypotesen:

Det er ingen korrelasjon mellom nasjonalisme og politisk tillit.

I tillegg beholder jeg min alternative hypotese:

Det er en signifikant korrelasjon mellom nasjonalisme og politisk tillit.

5 Diskusjon

I dette kapitlet diskuteres korrelasjonen mellom politisk tillit og nasjonalisme i lys av litteraturen og undersøkelsens resultater. Min studie viser at nasjonalisme korrelerer positivt med politisk tillit fram til nasjonalismen (nasjonalfølelsen) blir ekstrem. Jeg diskuterer mine funn i lys av litteraturen fra teorikapitlet med hjelp fra blant andre Norris, Fukuyama, Østerud og Putnam.

Studiens resultater, samt litteraturen som er blitt belyst, bidrar til at jeg også legger fram en hypotese som går ut på at ekstrem nasjonalfølelse samsvarer med politisk nasjonalisme. Ekstrem nasjonalfølelse har en negativ effekt på politisk tillit – en mistillit mot et politisk system som siden midten av forrige århundre har ønsket globaliseringen velkommen gjennom å gi fra seg deler av sin statsmakt til over- og mellomnasjonale organisasjoner, i tillegg til – opplever noen – en liberal innvandringspolitikk, noe som videre truer den nasjonale homogene kulturen.

Jeg vier deretter litt tekst til en drøfting om hvordan den negative utviklingen av den politiske tilliten kan ha oppstått, og videre hva dagens politikere kan gjøre for å dempe denne utviklingen som jeg argumenterer for er fremkommet blant annet grunnet en knapphet på det politiske etablimentet sin anerkjennelse av mange innbyggers virkelighetsoppfatning.

5.1 Tillit og nasjonalisme

Gjennom en multivariat regresjonsanalyse, med bruk av datasettet European Social Survey runde 9, har vi altså sett at den moderate nasjonalismen, i Europa, har en positiv effekt på politisk tillit. Det kurvelineære diagrammet (*figur 4*) viser at en moderat til sterk grad av nasjonalisme er spesielt positivt for den politiske tilliten i en stat. Dette stemmer overens med Fukuyamas beskrivelse av at innbyggere i en stat er avhengig av en sterk felles identitet (Fukuyama, 2019:126), og videre at det liberale demokratiet er utenkelig uten en viss form for

nasjonalisme (Fukuyama, 2018:7; Nodia, 1992:4) da en slik nasjonalfølelse gir støtte til statens institusjoner – altså den positive følelsen av å tilhøre en stat (Blank & Schmidt, 2003:290; Tamir, 1995: 430). I mitt resultat er det allikevel en dupp i kurven mellom 4 og 5, som videre tilsier at den politiske tilliten er sterkest når nasjonalismefølelsen befinner seg mellom verdiene 7 og 9 – altså sterk moderat.

Samtidig – et interessant funn i studien er videre at om nasjonalfølelsen befinner seg på den øverste verdien av skalaen, så vil effekten på politisk tillit være *negativ*. Altså, graden av nasjonal tilhørighet korrelerer positivt med politisk tillit, men kun om den beskjefteger seg som begrenset eller moderat- til sterk moderat. Det er igjen viktig å påpeke at ekstrem nasjonalisme allikevel har en sterkere positiv effekt på politisk tillit, enn svak til moderat nasjonalisme.

5.1.1 Nasjonalisme styrker den politiske tilliten

Resultatet av min studie – nasjonalisme korrelerer positivt med politisk tillit – samsvarer godt med at nasjonalisme blir beskrevet som svært viktig for det liberale demokratiet (Nodia, 1992:4); befatter man seg med en sterk nasjonalfølelse støtter man også i større grad det politiske systemet i nasjonalstaten. Funnet korrelerer også godt med det Fukuyama beskriver som en uskreven kontrakt, der innbyggere gir opp noe av sin frihet i bytte mot at myndighetene beskytter andre rettigheter som er ansett som viktigere (Fukuyama, 2018:11) – en kontrakt det kan være naturlig å anta styrker seg om befolkningen og myndigheter i vesentlig grad deler den sammen fellesskapsfølelsen.

I *tabell 1*, med oversikt over den deskriptive statistikken, kommer det frem av histogrammet at nasjonalisme-variabelen har en skjevhet der tyngden ligger mot sterk- til ekstrem nasjonalisme og videre at de 25% av respondentene med sterkest nasjonalfølelse, så ligger samtlige på verdi 10. Dette samsvarer med Dalton (1998) sine studier fra 1990-tallet, som forteller at den nasjonale tilhørighetsfølelsen i vestlige stater gjennomgående er høy (Dalton, 1998:12-13). Kurvediagrammet (*figur 4*) viser videre at den politiske tilliten er sterkest om nasjonalfølelsen ligger på en verdi mellom 7 og 9. Når vi samtidig har sett at nasjonalisme-

variabelen har en gjennomsnittsverdi på 7,8 og en medianverdi på 8 (*tabell 1*), er dette gode nyheter for den politiske tilliten.

5.1.2 For mye nasjonalisme er uheldig for tilliten

Nasjonalisme går altså konseptuelt ut på den positive følelsen av å tilhøre en nasjon (Blank & Schmidt, 2003:290; Tamir, 1995: 430) og resultatet i min studie viser at nasjonalisme kan være et signal på integrasjon og dermed tillit, men samtidig – for mye nasjonalisme er negativt. Vi har gjennom litteraturen lært nødvendigheten av politisk tillit blant befolkningen. Lav tillit kan, som beskrevet tidligere, undergrave myndighetenes muligheter til å løse samfunnsmessige utfordringer (Hetherington, 1998:791).

Pippa Norris forklarer demokratiforfall og synkende politisk tillit blant annet med at befolkningens høye forventninger ovenfor politikere ikke blir innfridd (Norris, 2011:5). Altså, de som ønsker seg en annen retning enn globaliseringen og som har en oppfatning om at statens grenser bør sammenfalle med kulturelle grenser, har en svakere tillit til de politikerne, partiene og det politiske systemet som siden midten av forrige århundre har ført nettopp denne politikken de selv opplever som feilslått. Jeg argumenterer altså for at de som innehar en ekstrem nasjonalfølelse i mindre grad er begeistret for statens politiske retning, blant annet grunnet den negative korrelasjonen på politisk tillit som mitt resultat viser.

Som tidligere beskrevet viser undersøkelser at jo sterkere den nasjonale gruppe-identiteten er, jo høyere tillit har befolkningen til de politiske institusjonene, samtidig som en sterkere *etnisk* nasjonal identitet bidrar til *lavere* politisk tillit (Berg & Hjerm, 2010:390). Med dette som utgangspunkt kan det være nærliggende å anta at de som anser seg selv å ha en svært sterk følelsesmessig nasjonal tilhørighet også i større grad er motstander av et kulturelt mangfold, da en nasjonalist i høyere omfang er disponert til å mene at statens territorium bør sammenfalle med kulturelle grenser (Eriksen, 2010:11; Glover, 2012:143; Hague, Harrop & McCormick, 2016:30). Dette kan passe med mine resultater som viser at ekstrem nasjonalfølelse korrelerer negativt med politisk tillit – altså en negativ innstilling mot et politisk system som motarbeider

kulturell homogenitet gjennom å åpne for innvandring, og dermed lar statens territorium utvikle seg til å bli flernasjonal. Her er det altså mulig å argumentere for at den nasjonale følelsesmessige nasjonalismen utvikler seg til en politisk nasjonalisme i det nasjonalfølelsen blir ekstrem.

Østerud påpeker også at nasjonalisme kan oppstå som en reaksjon på fenomener det nasjonale fellesskapet opplever som truende (Østerud, 2014:159; Østerud, 2019:181). Dette kan videre fremkalle en katalysatoreffekt (Abrams & Travaglino, 2018:312): Når befolkningen ikke erfarer at deres myndigheter har kontroll på det innbyggerne anser å være en trussel – være seg innvandring eller inngripen fra Brussel – kan dette dermed resultere i en lavere politisk tillit.

5.1.3 Leder ekstrem nasjonalfølelse til politisk nasjonalisme?

Studier viser at det eksisterer en korrelasjon mellom nasjonalisme, tradisjonelle verdier og en motstand mot innvandring (Hooghe, Marks & Wilson, 2002:979). Den politiske nasjonalismen forfekter i større grad protest mot innvandring- og generell europeisk integrasjon, samt at de med sterkest nasjonalistiske tilbøyeligheter mener nasjonalstaten bør følge sine egne hensyn selv om dette skulle gå imot den internasjonale agenda (Brock, 1912015). Samtidig har vi sett at nasjonalisme er basert på en sterk nostalgi som handler om å idealisere sin egen nasjon, noe som videre kan gå hardt utover minoriteter. Hannah Arendt hevder sågar at hele konseptet nasjonalstat resulterer i en nasjonalisme der man ekskluderer utenforstående (Lysaker, 2013:703).

På bakgrunn av resultatene fra min studie, argumenterer jeg altså for at nasjonalisme kan være et signal på integrasjon og dermed politisk tillit, samtidig som ekstrem nasjonalfølelse (negativt korrelert med politisk tillit) kan lede til en politisk nasjonalisme hvor det å hegne om egne statsgrenser og kultur er avgjørende – en geografisk selvbestemmelse for sin egen nasjon (Barrington, 1997:713; Eriksen, 2010:11; Glover, 2012:143; Hague, Harrop & McCormick, 2016:30; Nodia, 1992:7). Den politiske tilliten synker om innbyggerne er av den oppfatning at deres myndigheter ikke mestrer å tilfredsstille befolkningens *normative* interesser (Easton,

1975:438; Stein, Buck & Bjørnå, 2019:1) – en normativ ambisjon kan her være å bevare nasjonens tradisjonelle verdier som man ikke opplever myndighetene beskytter godt nok.

Det er allikevel viktig å ikke definere for hardt. I vedlegg 2 (kontrollvariablenes effekt på nasjonalisme 10) kommer det frem at alder korrelerer svakt positivt (0,001) på ekstrem nasjonalfølelse – altså, eldre har ifølge min studie et noe høyere nivå av ekstrem nasjonalfølelse, enn unge. Eldre, som i større grad enn unge tar del i demokratiske prosesser som partimedlemskap (SSB, 2017) og bruk av stemmeretten (Grönlund & Setälä, 2007:412), samt har en mer kollektiv tankegang (Christensen & Læg Reid, 2002:14) – helt i tråd med Putnams (2000) beskrivelse av sosial kapital. Det kan derfor argumenteres for at man også i den ekstreme nasjonalfølelsen bør skille mellom en inkluderende og ekskluderende nasjonalisme. Ekstrem nasjonalfølelse kan slikt sett også bety en svært sterk tilknytning til demokratiet, selv om store deler av litteraturen allikevel formidler den tydelige harmoniseringen mellom ekstrem nasjonalisme og motstanden av en flerkulturell stat (Greenfeld, 2012:1; Knudsen, 2019; Muller, 2008:20).

Ut ifra litteraturen har vi altså sett at nasjonalisme er et mangfoldig fenomen. Dette kan forklare at graden av nasjonalfølelse – fra svak til ekstrem – i tillegg til å endre korrelasjonsretningen på politisk tillit, også kan ha en effekt på hvilken type nasjonalisme vi har med å gjøre – fra inkluderende og moderat, til en politisk- og i større grad ekskluderende nasjonalisme.

Samtidig, i fremleggelsen av nasjonalisme-variabelens deskriptive statistikk (*tabell 1*) kom det frem at 25 % av de respondentene som har svart på de øverste nivåene, så ligger samtlige av disse på verdi 10. Dette forteller oss at det er svært mange i Europa som har en ekstrem nasjonalfølelse. En videre forskning på dette feltet vil kunne gi en beriket innsikt om man mestrer å skille mellom de respondentene som innehar en ekstrem nasjonalfølelse grunnet en motstand mot et flerkulturelt samfunn, og de som har en ekstrem nasjonalfølelse på bakgrunn av en stolthet for det liberale demokratiet og den inkluderende fellesskapsfølelsen.

Da en solid andel av den europeiske befolkningen viser seg å ha en ekstrem nasjonalfølelse som også korrelerer negativt på politisk tillit, og som videre, ifølge min argumentasjon, korrelerer positivt på politisk nasjonalisme, velger jeg nå å drøfte, på bakgrunn av litteraturen over,

hvorfor den politiske tilliten har stagnert – og videre hvordan dagens politikere og andre samfunnsaktører kan bidra til å styrke denne tilliten.

5.2 Å anerkjenne motstanderens virkelighetsoppfatning

Putnam (2007) beskriver at samtlige moderne stater i tiårene som kommer vil få et større etnisk mangfold (Putnam. 2007:138), og at innvandring på kort sikt kan skape utfordringer for den sosiale kapitalen. Slik jeg ser det vil det på bakgrunn av blant annet dette være avgjørende at politikere og samfunnsaktører for øvrig mestrer å endre formen på den politiske diskursen. Dette for å unngå en ytterligere nedgang av den politiske tilliten, samt å bevare en fortsatt bred støtte til det liberale demokratiet. Med å endre *form* mener jeg at det kan være nødvendig at etablerte politiske aktører og partier i større grad anerkjenner den frykten mange har for at deres kultur skal bli fragmentert. Ved at etablerte europeiske politikere i en anstendig grad anerkjenner dette, selv om eget parti fører en globaliserende- og innvandringsliberal politikk og dermed ikke selv bekymrer seg over et multikulturelt samfunn, vil det kunne bidra til et politisk klima der innbyggere som er svært engstelig for å miste sin egen kultur, allikevel vil få en opplevelse av å bli tatt på alvor av den politiske eliten.

Putnam forteller videre hvordan *langtidseffekten* av innvandring kan være fordelaktig for staten da det blant annet kan bidra til en økonomisk utvikling (Putnam. 2007:138). Det er samtidig mulig å anta at den delen av befolkningen som besitter en ekstrem og ekskluderende nasjonalfølelse allikevel vil hevde at *kulturell* homogenitet trumfer eventuell fremtidig *økonomisk* vekst.

5.2.1 Kultur versus økonomi

Statsviter Øyvind Østerud skriver at «økonomisk ulikhet intensiverer det kulturelle uttrykket for protest» (Østerud, 2017:245). Altså, de som i størst grad er i en økonomisk usikker livssituasjon, med lav utdanning og utrygg tilknytning til arbeidslivet, i større omfang trekkes mot protestpartier som ofte har et nasjonalkulturelt aspekt ved deres politikk. Slike partier har gjerne som agenda å begrense innvandring for å bevare egen kultur.

Putnams (2007) resultater som tilsier at innvandring er økonomisk gunstig på lang sikt, oppleves derfor ikke nødvendigvis som en fornuftig argumentasjon for de som frykter kulturell fragmentering grunnet innvandring. Fukuyama (2015) observerer at den økonomiske klasseidentiteten som tidligere sto sterkt i Europa i stor grad har blitt overtatt av etnisk, religiøs- og *nasjonal* identitet (Fukuyama, 2015:531). Og videre, den politiske venstresiden i vestlige demokratier ble i løpet av siste halvdel av 1900-tallet utfordret og videre oppsplittet av nye former for identiteter (Berman & Snegovaya, 2019:6; Fukuyama, 2015:438), som feminisme, rettigheter for homofile, klimasaken, osv. Den økonomiske politikken som tidligere lå som en tydelig skillelinje mellom det politiske høyre og venstre er blitt utvannet etter at venstresiden som tidligere beskrevet på 1980- og 90-tallet sluttet å danne et radikalt samfunnsmessig og økonomisk alternativ (Berman & Snegovaya, 2019:8).

Halvor Tretvoll skildrer i sin bok «Sosialdemokrati i en Skjebnetid» (2019) at mennesker som tidligere identifiserte seg med den nå nedlagte industriarbeidsplassen ikke lenger har noe å knytte seg til, og at det tidligere var landets arbeiderparti, kollegene og fagforeningene som var deres identitet. Mange velgere flokker seg derfor rundt populistiske partier som holder den nasjonale- og identitetspolitiske fanen høyt. Nederlendere som gir sin stemme til høyrepopulisten Geert Wilders er ikke nødvendigvis enig i alt han sier, men de stemmer på han som en protest mot en politisk elite de ikke føler er tøff nok i møtet med innvandring (Taraku, 2019:142) da de er engstelige for å miste sin egen nasjonale kultur og tradisjon.

Med andre ord, for en stor del av Europas befolkning oppleves deres nasjonale identitet å være i fare, noe som igjen bidrar til en større oppslutning rundt den ekstreme nasjonalismen. Når

delar av befolkningen opplever at deres egen identitet og nasjonale kultur er under sterkt press, samtidig som man ikke erfarer at statens ledende politikere anerkjenner deres virkelighetsoppfatning, er det kanskje ikke så merkelig at politisk mistillit utvikles. Et interessant spørsmål å stille er derfor hvordan våre politikere kan mestre å gjenoppbygge denne politiske tilliten.

5.2.2 En krevende politisk balanse

John Stuart Mill definerer også nasjonalisme som nasjonalfølelse (Østerud, 2018:104) når han skriver at en felles historie, felles stolthet og felles ydmykhet er viktige faktorer i en stat, og videre at frie institusjoner nærmest er umulige i et land bestående av ulike nasjonaliteter (Mill, 1958:230). Det mange i dag oppfatter som ekskluderende uttalelser fra ulike høyrepopulistiske aktører, som engstelsen for at sin egen kultur og nasjon skal bli umiskjennelig, er altså tankeprosesser som har eksistert i litteraturen i lang tid, som eksempelvis i Ferdinand Tönnies sitt *Gemeinschaft und Gesellschaft* fra 1887 (2017). Blant politiske partiers viktigste oppgaver i et liberalt demokrati, er å være en stemme for befolkningen (Berman & Snegovaya, 2019:15) – et sted å kanalisere deres frustrasjon eller verdier. Det kan argumenteres for at de etablerte partiene ikke har tatt inn over seg at svært mange mennesker føler seg fremmedgjort i møte med et mer multikulturelt samfunn (Taraku, 2019:108).

Statsviter Bernt Hagtvet understreker i en forelesning (NRK, 2018) at om Fremskrittspartiet hadde hatt flere intellektuelle i sin organisasjon, så ville de i større grad ha fokusert på hva det innebærer og være *norsk* – og på bakgrunn av dette (altså om partiet i større grad hadde kunnet definere hva den norske kulturen *er*) ville partiet ha sanket flere stemmer ved valg. Jeg er enig med Hagtvet, men slik jeg ser det kan man samtidig argumentere for at aktører på sentrum-venstresiden også mangler den intellektuelle forståelsen av hva litteraturen sier om nasjonalisme, og viktigheten av en nasjonal fellesskapsfølelse. Om partier og aktører som vanligvis fronter en liberal innvandringspolitikk i større grad også hadde formidlet en forståelse – og ikke minst en anerkjennelse – av at mange føler seg truet av innvandring og europeisk

integrasjon, så hadde muligens det segmentet av borgere som er svært kritisk til innvandring fått en opplevelse av at de vanligvis innvandringsliberale aktørene også ser deres side av saken. Med dette vil det i tillegg være mulig å formidle til befolkningen, også de som misliker nasjonalister, at det å ha en sterk tilknytning til sin egen nasjonale gruppe ikke nødvendigvis er synonymt med rasisme, så lenge det ikke resulterer i en ulik behandling mellom sin egen og andre nasjonale grupper (Kaufmann, 2020:559). Dette kunne videre bygget opp en tillit, selv om man er uenig i den politiske retningen.

Filosof Arne Næss forklarer i sin bok *En del elementære logiske emner* (2016) blant annet hva som må til for at en diskusjon skal kunne være mest mulig lærerik og produktiv: Debattantene må kunne beskrive motstanderens syn på saken på en måte mot-debattanten kan si seg enig i. Bortfaller dette elementet vil diskursen raskt gå i stå, med bruk av stråmenn og overdrivelser. Når innbyggere på hver sin side av den politiske aksene (*les*: innvandringskritikere-/motstandere mot innvandringsliberale) opplever at deres motpart har en annen forståelse av verden og videre ikke anerkjenner deres virkelighetsopplevelse, er det lett å se for seg at mistillit vil oppstå.

Dette er en krevende øvelse, men en adekvat debatt om nasjonalisme og enkelte menneskers reelle frykt for å miste sin egen kultur bør endog være mulig, især om man ønsker å snu den politiske tillitens negative utvikling; en endring av debatten som eventuelt *samtlig*e politiske aktører må ta del i.

5.2.3 Populismens ansvar

Høyrepopulistiske aktører må allikevel bære det største ansvaret for mangelen på en dannet debatt. Mye av deres argumentasjon bygger opp under nasjonalisme og politisk mistillit, all den tid deres retorikk ofte går ut på å splitte befolkningen ved å si at det er nettopp *oss* som representerer folkets *egentlige* interesser (Acemoglu & Robinson, 2019:419). Samtidig viser studier at den økende oppslutningen rundt såkalte populistiske partier kommer av en globaliseringsangst (Østerud, 2017:244), grunnet bekymring rundt blant annet innvandring og over- og mellomnasjonale organisasjoners inngripen i nasjonens egen sfære.

Når vi vet at identitetspolitikken har gjort seg økende gjeldene i den politiske diskursen i Europa de siste 20 årene (Berman & Snegovaya, 2019:9; Hooghe & Marks, 2018:126; Mounk, 2020:30; Østerud, 2017:245) skaper dette et politisk rom høyrepopulistiske aktører tidvis er dyktige til å fylle. Når globaliseringen naturlig nok fortsetter å akselerere vil dette stadig gi drivstoff til høyrepopulistiske partier og politikere. Det er derfor viktig at etablerte politiske aktører i større grad mestrer å sette ord på den frykten mange har for å miste sin kultur – selv om man selv fører enn innvandringsliberal og europavennlig politikk. Dette for å vise den aktuelle delen av befolkningen at det etablerte demokratiske systemet *ser dem*.

5.3 Kontrollvariablenes effekt på politisk tillit

Vil i det følgende redegjøre og diskutere kontrollvariablenes korrelasjon på politisk tillit og nasjonalisme.

Født i staten

Som vi så i teorikapittelet er den radikale nasjonalismen kritisk til innvandring da dette blir ansett for å være en trussel mot deres kultur (Knudsen, 2019; Greenfeld, 2012:1). Allikevel ser vi at resultatene i min studie følger lignende studier: det å ikke være født i staten gir en høyere grad av tillit til myndighetene og statens institusjoner sammenlignet med innfødte (Bilodeau & Nevitte, 2003:2; Maxwell, 2010:89; 37 Röder & Mühlau, 2010:3). Den positive korrelasjonen i min studie er endog svak (0,08, med samtlige variabler), men statistisk signifikant.

Dette resultatet tilsier jo at om målet er en høyere politisk tillit blant befolkningen, så er ikke innvandring nødvendigvis en ulempe. Er det allikevel slik som tidligere beskrevet, at *barn* av innvandrere har lavere tillit enn landsgjennomsnittet (Röder & Mühlau, 2010:12) – samtidig som vi vet med tall fra Eurostat (2017) at innbyggere med innvandrerforeldre utenfor EU-sonen opplever en noe høyere arbeidsledighet enn gruppen med foreldre fra andre EU-land – ja, da

bør oppmerksomhet rundt sysselsetting opp mot immigrantenes barn være av betydning. Dette spesielt når deltakelse i arbeidslivet blir beskrevet som et viktig element for sosial tillit (Ortiz-Ospina & Roser, 2016), og når sosial tillit videre er en viktig ingrediens for politisk tillit og det demokratiske systemet (Putnam, 2000:338; Levi & Stoker, 2000:493).

Religiøs tilhørighet

Religiøs tilhørighet sin korrelasjon på politisk tillit viser seg altså å være svakt positiv (0,036) når samtlige variabler er til stede. I teorikapittelet stilte jeg spørsmålet om hvorvidt det i resultatet vil oppstå noen ulikhet i graden av politisk tillit mellom katolske og protestantiske land. Dette grunnet at sosial tillit til medlemmer av andre grupperinger enn sin egen, viser seg å være svakere til stedet blant katolikker, sammenlignet med protestanter (Daniels & von der Ruhr, 2010:163; Fitzgerald & Wickwire, 2012:176; Traunmüller, 2011:1). Denne differansen viser seg å være til stedet (*vedlegg 1*), endog med ulike unntak. Sveits har en høyere katolsk gruppe, enn protestantiske (EDA, 2020), men scorer allikevel relativt høyt på politisk tillit, det samme gjelder Ungarn hvor den store majoriteten av kristne også er katolikker (Pew Forum, 2016).

Det er her viktig å påpeke at de protestantiske land det er snakk om (bl.a. Skandinavia og Nederland) også scorer høyere på tillit generelt (Ortiz-Ospina & Roser, 2016; World Bank, 2021). Bakgrunnen for ulikheten mellom katolske og protestantiske land har blitt diskutert over lang tid, mest kjent gjennom Max Webers bok *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism* (1930/1992). Denne debatten går utenfor min oppgaves rammer, men det er allikevel viktig å understreke (med Sveits og Ungarn som gode eksempler) at det kan være tungtveiende økonomiske grunner (som jo Weber peker på) og regionale bakenforliggende årsaker til at tilliten utover sin egen religiøse gruppe viser seg å være lavere blant katolikker, enn protestanter. Det kan derfor være andre og viktigere faktorer enn graden av nasjonalfølelse som spiller inn når målet er å beskrive og forklare forholdet mellom politisk tillit og religion.

Utdanning

Utdanning har lenge hatt en sterk positiv effekt på politisk tillit (Christensen & Lægheid, 2002:21; Foster & Frieden, 2017:1; Hooghe, Marien & De Vroome, 2012:610; Rothstein & Uslander, 2006:9; Schoon, Cheng, Gale, Batty & Deary, 2010:147). Noe av forklaringen på dette har vært at høyt utdannede i større omfang forstår de til tider avanserte og tidkrevende prosessene man finner i et liberalt demokrati (Dalton, 2005:139). Denne grafen snudde allikevel blant USA sine innbyggere på 1990-tallet, da de med høyere utdanning besittet en lavere tillit til sine myndigheter, enn lavt utdannede (Dalton, 2005:140).

Resultatet i min studie viser at utdanning, kontrollert for samtlige variabler, korrelerer minimalt positivt på politisk tillit, med 0,0004, noe som kan antyde at utdanning ikke lenger har en like stor effekt på politisk tillit som tidligere. En begrunnelse på hvorfor utdannede fram til nylig har hatt en høyere politisk tillit enn ufaglærte, har blant annet vært at de med høyere utdanning ofte tilhører middelklassen som i stor grad er positive til de politiske prosessene som finner sted (Dalton, 2005:139) da denne gruppen drar fordeler av at systemet opprettholdes slik det er.

Utdanning-variabelens endrede effekt på politisk tillit kan forklares gjennom at det i dag er flere som faktisk tar høyere utdanning, da sosial mobilitet i større grad er enklere enn før. Det at flere av dagens studenter derfor har sin bakgrunn fra ulike samfunnsklasser, og med ulik oppfatning av hvordan statens institusjoner har håndtert deres familier og bekjente, kan ha påvirket deres tillit og støtte til det politiske systemet.

Alder

Alder har ifølge min studie en svak negativ effekt på politisk tillit på -0,003, etter at samtlige variabler er til stede. Eldre korrelerer altså noe lavere på politisk tillit, enn yngre.

Dette stemmer, som vi har sett, ikke overens med litteraturen som forteller at det er *den unge* delen av befolkningen som har en lavere politisk tillit (Christensen & Lægheid, 2002:14; Dalton,

2005:144; Enli & Rosenberg, 2018:5; Mounk, 2018:105). Dette kan derfor muligens forklares med alder sin korrelasjon med *nasjonalisme 10* (vedlegg 2) som viser at unge, endog svakt, har en noe lavere grad av ekstrem nasjonalfølelse, enn sine eldre medborgere. Ekstrem nasjonalfølelse, som altså korrelerer negativt på politisk tillit.

Dette er interessant all den tid andre studier forklarer eldre sin høye politiske tillit på bakgrunn av en sterk følelse av kollektivt fellesskap (Christensen & Læg Reid, 2002:14), noe som blant annet kan illustreres ved at langt flere eldre enn yngre er medlem av et politisk parti (SSB, 2017) i tillegg til at det i europeiske land viser seg at yngre velgere i mindre grad stemmer ved valg (Grönlund & Setälä, 2007:412).

Disse tidligere studiene, sammen med resultatene fra denne undersøkelsen, illustrerer dermed at ekstrem nasjonalfølelse ikke nødvendigvis trenger å handle om motstand mot et kulturelt mangfold og en mellomnasjonal integrasjon, men snarere det å ta del i samfunnets institusjoner noe Putnam hevder bygger opp om den sosiale kapitalen som videre er sunt for demokratiet (Putnam, 2000:338). Det er allikevel viktig å påpeke at variabelen *alder* sin effekt i min studie, både mot *politisk tillit* og *nasjonalisme 10* endog er svært svakt, på henholdsvis -0,003 og 0,001.

Kvinne

Variabelen *kvinne* viser seg på sin side å ikke være statistisk signifikant. Vi kan altså ikke ut ifra min studie si at det å være kvinne har noen effekt på politisk tillit kontrollert for nasjonalisme og samtlige kontrollvariabler. Dette stemmer overens med de til dels sprikende resultatene vi så i litteraturen fra teorikapittelet. Kvinner har på verdensbasis lavere tillit enn menn til NGOer, privat næringsliv, media og sine myndigheter (Edelman, 2019:4), samtidig som kvinner innehar en større grad av sosial tillit (Maddux & Brewer, 2005:166). Andre studier ga heller ikke noen større utslag på kjønn-variabelen (Berg & Hjerm, 2010:400; Leigh, 2006:274).

Tilleggsvariablene

Variablene *sosial tillit*, *økonomisk tilfredshet med statens økonomiske situasjon* og *tilfredshet med hvordan demokratiet fungerer*, korrelerer som forventet positivt på politisk tillit i den multivariate regresjonsmatrisen. Rsquare sin sterke økning da disse tre variablene ble lagt til i modellen (fra 0,07 før tilleggsvariablene, til 0,5 når alle tre er til stedet) illustrerer deres betydning i forhold til å studere politisk tillit, og viser sågar viktigheten av å implementere variabler det er rimelig å anta kan ha en sterk påvirkning på avhengig variabel.

5.4 Nasjonalisme-variablenes tyngde

Vi ser i regresjonsmatrisen at Rsquare (forklaringskraften til modellen) er på 0,042 når kun nasjonalisme-variablene er til stede. Videre øker Rsquare jevnt ettersom kontrollvariablene blir lagt til, men får først en kraftig økning når hver av tilleggsvariablene blir implementert i modellen. Ifølge min regresjonsmodell er altså ikke nasjonalisme den faktoren som i størst grad avgjør nivået av politisk tillit. Sosial tillit, tilfredshet rundt statens økonomi- og demokrati, viser seg å ha langt større betydning. Det er da mulig å stille spørsmål om hvor nødvendig en sterk felles nasjonalfølelse faktisk er, om målet er en sterk politisk tillit.

Jeg vil på bakgrunn av litteraturen og mine resultater allikevel hevde at en felles nasjonalfølelse er et viktig element. Østerud påpeker at en sammensveiset befolkning er et forvar for det liberale demokratiet, da det blant annet bidrar til å unngå dype polariserende konflikter (Østerud, 2018:108) samtidig som Putnam forklarer hvordan den sosiale fellesskapsfølelsen er sammenvevet med den politiske tilliten (Putnam, 2000:349).

En Rsquare på 0,042 tilsier en forklaringskraft på 4,2 %. Når vi vet hvor *multi-kausal* verden er (John, 2018:261), med samspillefekte og konfunderende faktorer, bidrar dette til at lovmessigheter og Humes forutsetninger for kausalitet (Skog, 2013:23) er noe vi sjelden ser i samfunnsvitenskapen. 4,2 % er samtidig en betydelig del, og når en rekke tidligere studier, også

formidlet i denne undersøkelsen, forteller at en inkluderende nasjonalisme er sunt for det liberale demokratiet, bør vi fortsette å etterstrebe supplerende kunnskap om hvordan vi kan gjøre demokratiet ytterligere robust. På bakgrunn av min drøfting rundt det å i større grad anerkjenne den politiske motparten, kan det argumenteres for at det å i fellesskap tilstrebe en sterk, felles stolthet rundt nasjonalstaten sågar er en enklere operasjon, enn det å skape begeistring om statens økonomi og demokrati.

5.5 Databehandlingens betydning

På bakgrunn av Norris (2011:21) sin redegjørelse av befolkningens støtte og tillit – fra *diffus* til *spesifikk* politisk tillit – valgte jeg å slå sammen variablene: *tillit til statens parlament*, *tillit til rettsystemet*, *tillit til politikerne* og *tillit til de politiske partiene*, til én indeks-variabel. Dette for å favne politisk tillit på en bred måte. Hadde jeg brukt en av de originale tillits-variablene som avhengig variabel, ville resultatene mine i større grad ha kunnet konkretisere nasjonalismens effekt på dette ene segmentet av tillit. Dette kunne videre bidratt til å si noe mer om det er den spesifikke (*sunne demokratiske*) eller den diffuse (*mer graverende*) tilliten vi har med å gjøre når vi her ser at graden av tillit endrer seg langs nasjonalisme-variabelen. Mitt ønske med denne studien er endog å ta for meg politisk tillit som helhet. Eventuelle senere undersøkelser kan differensiere tillits-variabelen for å se om det eksisterer noen ulikheter i nasjonalismens effekt på de forskjellige nivåene av politisk tillit.

Det å videre lage en dummy-variabel (*nasjonalisme 10*) har bidratt til at jeg i min diskusjon i større grad har fokusert på den ekstreme nasjonalfølelsens negative korrelasjon på politisk tillit, enn den positive effekten nasjonalisme har som helhet. Allikevel er jeg fornøyd med at denne dummy-variabelen har fått sin fortjente plass i modellen, da jeg anser det som interessant at graden av nasjonalfølelse endrer sin effekt på politisk tillit, ved sin øverste verdi. Nasjonalisme-variabelens deskriptive statistikk – hvor samtlige av de øverste 25 % av respondentene er på nivå 10 – bidro ytterlige til at jeg anså nasjonalisme 10 som en viktig variabel å belyse.

6 Konklusjon

Min studie viser altså at nasjonalisme, definert som *graden av nasjonalfølelse*, korrelerer positivt på politisk tillit. En felles nasjonalfølelse blant befolkningen blir beskrevet som viktig i et liberalt demokrati (Østerud, 2018; Fukuyama, 2018), da et sammensveiset folk vil være mer krevende å splitte. Nasjonalisme kan altså være en indikasjon på inkludering og fellesskap.

I det kurvelineære diagrammet (*figur 4*) viser det seg videre at den politiske tilliten er sterkest når nasjonalfølelsen er mellom nivå 7 og 9 – altså moderat sterk. Vi ser også i diagrammet at kurven får en knekk på nasjonalismens øverste verdi, noe som forteller oss at nasjonalisme korrelerer positivt på politisk tillit, men om nasjonalfølelsen er ekstrem (verdi 10) viser den derimot en negativ effekt. Regresjonsmatrisen (*tabell 3*) forteller både at nasjonalismens positive effekt, og nasjonalisme 10 (dummy-variabel på nasjonalismens øverste verdi) sin negative effekt, er statistisk signifikant på nivå 99%. Ekstrem nasjonalisme viser allikevel en høyere grad av politisk tillit, enn de laveste- til moderate verdiene av nasjonalisme (*figur 4*).

Oversikten over variablenes deskriptive statistikk (*tabell 1*) viser, på nasjonalisme-variabelen, en gjennomsnitts-verdi på 7,8 og en median på verdi 8. Når vi også vet at den politiske tilliten er sterkest når nasjonalfølelsen er mellom nivå 7 og 9 (*figur 4*), er dette godt nytt for den politiske tilliten. Allikevel – nasjonalismens modus-verdi er 10 (verdien flest respondenter ligger på), noe som forteller oss at svært mange europeere har en ekstrem nasjonalfølelse – som igjen korrelerer negativt på politisk tillit. Dette kan være urovekkende når vi samtidig ser at svært mange respondenter ligger på politisk tillit sin laveste verdi (*tabell 1*).

6.1 Nasjonalfølelse og politisk nasjonalisme

På bakgrunn av litteraturen som er blitt fremlagt og resultatene av min studie fremlegger jeg en hypotese som tilsier at *ekstrem nasjonalfølelse samsvarer med politisk nasjonalisme*.

Litteraturen beskriver en klar sammenheng mellom ekstrem nasjonalisme og motstanden av en flerkulturell stat (Greenfeld, 2012:1; Knudsen, 2019; Muller, 2008:20), samt en overlapping mellom tradisjonelle verdier, motstand mot innvandring og nasjonalisme (Hooghe, Marks & Wilson, 2002:979). Således kan det argumenteres for at den ekstreme nasjonalfølelsen, som korrelerer negativt på politisk tillit, også samsvarer med en politisk nasjonalisme der mistilliten mot et politisk system- og aktører som siden midten av forrige århundre har gått i en globaliserende retning, er sterk. Vi har samtidig sett, med variabelen *alder*, at ekstrem nasjonalfølelse også kan være et tegn på en fellesskapsfølelse og deltagelse i det liberale demokratiet. Det er allikevel viktig å være klar over variabelen *alder* sin lave korrelasjon på ekstrem nasjonalisme på 0,001 (*vedlegg 2*).

Ekstrem nasjonalisme (nasjonalisme 10) har en negativ korrelasjon på politisk tillit i regresjonsmatrisen, fra -0,853, til -0,136 når samtlige kontrollvariabler er til stedet (*tabell 3*). Statistikken som er blitt forelagt samt litteraturen som er blitt presentert gir, slik jeg ser det, et grunnlag for en slik hypotese. Denne hypotesen må naturlig nok bli forsøkt motbevist i tråd med Poppers falsifikasjonsprinsipp.

En videre forskning på dette feltet bør forsøke å splitte opp ekstrem nasjonalfølelse i to ulike variabler: *graden av motstand mot innvandring* og *i hvilken grad anser man det som nødvendig å ta del i det demokratiske fellesskap*. Det vil da kunne være enklere å si mer om den ekstreme nasjonalismens påvirkning på politisk tillit.

6.2 Politisk tillit og det liberale demokrati

Jeg opplever at vi bør være årvåkne på vegne av den politiske tilliten og dens betydning for demokratiet. Det er viktig at innbyggere i et liberalt demokrati har en tillit til det politiske systemet og dens institusjoner, selv om ulike sittende regjeringer og aktører tidvis mister sin opparbeidede tillit. Jeg har forsøkt å drøfte på hvilken måte politikere og samfunnsaktører kan bidra til å verne om denne tilliten ved å i større grad anerkjenne den virkelighetsoppfatningen og den bekymringen mange har i møte med det flerkulturelle – og at denne anerkjennelsen bør

være mulig samtidig som man selv eventuelt ønsker globaliseringen velkommen. Høyrepopulistiske partiers økende oppslutning med sin høye grad av anti-estabement-retorikk, bidrar til at vi bør være ytterligere handlekraftige – både i anerkjennelsen av andres meninger, men også å ta til verbalt motmæle når én aktør hevder å ha eierskap til hva nasjonens kultur *egentlig er*. Det er slik jeg ser det en akademikers plikt å benytte – og formidle – sin kunnskap for å bevare, og sågar styrke, det liberale demokratiet.

7 Litteraturliste

Abrams, D., Travaglino, A. G. (2018). Immigration, Political Trust and Brexit-Testing, an Aversion Amplification Hypothesis. *British Journal of Social Psychology*. Vol 57, No. 2, s. 310-326.

Acemoglu, D., Robinson, J. A. (2019). *The Narrow Corridor – States, Societies, and the Fate of Liberty*. New York: Penguin Press.

Albright, M. (2018). *Fascism – A Warning*. London: William Collins.

Anderson, B. (2006). *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. Revised Edition*. New York: Verso.

Baert, Patrick (2005). *Philosophy of the Social Sciences*. Cambridge: Polity Press

Barrington, L., W. (1997). “Nation” and “Nationalism”: The Misuse of Key Concepts in Political Science. *PS: Political Science and Politics*. Vol 30, No. 4. Desember 1997, s. 712-716.

Berg, L., Hjern, M. (2010). National Identity and Political Trust. *Perspective on European Politics and Society*. Vol 11, No 4. Desember 2010, s. 390-407.

Berg, O. T. (2019). Nasjon. *Store norske leksikon*. Hentet 25.10.20 fra: <https://snl.no/nasjon>

Berman, S., Snegovaya, M. (2019). Populism and the Decline of Social Democracy. *Journal of Democracy*. Vol. 30. No. 3. Juli 2019, s. 5-19.

Biezen, I. V., Poguntke, T. (2014). The Decline of Membership-Based Politics. *Party Politics*. Vol. 20. No.2. s. 205-216.

Bilodeau, A. and Nevitte, N. (2003). Political trust for a new regime: The case of immigrants from non-democratic countries in Canada. *Annual Meeting of the Canadian Political Science Association, Halifax, NS*. August 2003.

Blank, T., Schmidt, P. (2003). National Identity in a United Germany: Nationalism or Patriotism? An Empirical Test with Representative Data. *Political Psychology*, Vol 24, No 2. Juni 2003, s. 289-312.

Bolet, D. (2021). Drinking Alone: Local Socio-Cultural Degradation and Radical Right Support—The Case of British Pub Closures. *Comparative Political Studies* 2021 (1-40).

Bonikowski, B., DiMaggio, P. (2016). Varieties of American Popular Nationalism. *American Sociological Association*. Vol. 81, No 5. September 2016, s. 949-980.

Braut, G. S., Dahlum, S. (2018). Regresjonsanalyse. *Store Norske Leksikon*. Hentet 13.05.21 fra: <https://snl.no/regresjonsanalyse>

Braut, G. S., Grønmo, S. (2021). Tverrsnittsstudie. *Store Norske Leksikon*. Hentet 15.05.2021 fra: <https://snl.no/tverrsnittsstudie>

Brock, G. (2015). Global Justice. I: McKinnon, C. (red.). *Issues in Political Theory – 3rd edition*. Oxford: Oxford University Press.

Buchan, N. R., Croson, R. T., Solnick, S. (2008). Trust and gender: An examination of behavior and beliefs in the Investment Game. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 68(3-4), 466-476.

Castle, S., De Haas, H., Miller, M. J. (2014). *The Age of Migration – International Population Movements in the Modern World. 5th edition*. New York: Palgrave Macmillan.

Catholic-Hierarchy (2005). *Statistics by Country, by Catholic Population*. Hentet 08.12.20 fra: <http://www.catholic-hierarchy.org/country/sc1.html>

Christensen, T., Læg Reid P. (2002). *Trust in Government – The Relative Importance of Service Satisfaction, Political Factors and Demography*. Bergen: Stein Rokkan Centre for Social Studies, Bergen University Research Foundation.

Citrin, J., Stoker, L. (2018). Political Trust in a Cynical Age. *Annual Review of Political Science*. Vol. 21, januar 2018, s. 49-70.

Clark, W. R., Golder, M., Golder; S. N. (2018). *Principles of Comparative Politics. Third edition*. London: Sage Publications Ltd.

Coenders, M., Scheepers, P. (2003). The Effect of Education on Nationalism and Ethnic Exclusionism: An International Comparison. *Political psychology*, 24(2), 313-343.

Dahlum, S., Grønmo, S. (2021). Kausalitet. *Store Norske Leksikon*. Hentet 15.05.21 fra: <https://snl.no/kausalitet>

Dalton, R. J. (1998). Political Support in Advanced Industrial Democracy. *UC Irvine: Center for the Study of Democracy*. Irvine CA: CSD Working Papers.

Dalton, R. J. (2005). The Social Transformation of Trust in Government. *International Review of Sociology*, 15:1, 2005, s. 133-154.

Daniels, J. P., von der Ruhr, M. (2010). Trust in Others: Does Religion Matter? *Review of Social Economy*, Vol. 68, No. 2. Juni 2010, s. 163-186.

Duncan, P. (2016). Europeans Greatly Overestimate Muslim Population Poll Shows. *The Guardian*. 13. Desember 2016. Hentet 23.10.20 fra <https://www.theguardian.com/society/datablog/2016/dec/13/europeans-massively-overestimate-muslim-population-poll-shows>

Easton, D. (1975). A Re-Assessment of the Concept of Political Support. *British Journal of Political Science*, Vol. 5, No. 4. Oktober 1975, s. 435-457.

EDA (Swiss Federal Department of Foreign Affairs) (2020). *Religion – Facts and Figures*.

Hentet 04.04.21 fra: <https://www.eda.admin.ch/aboutswitzerland/en/home/gesellschaft/religionen/religionen---fakten-und-zahlen.html>

Edelman (2019). *2019 Edelman Trust Barometer – Women and Trust*. Chicago: Edelman.

Enli, G., Rosenberg, L. T. (2018) Trust in the Age of Social Media: Populist Politicians Seem More Authentic. *Social Media + Society* Vol. 4. No. 1. Januar-mars 2018, s. 1-11.

European Social Survey (2018). *ESS9 – 2018 Notes on Data and Fieldwork*. Hentet 15.01.21 fra: http://www.europeansocialsurvey.org/data/deviations_9.html

European Social Survey Data (2018). *ESS Data*. Hentet 15.01.21 fra: <http://nesstar.ess.nsd.uib.no/webview/index.jsp?v=2&submode=abstract&study=http%3A%2F%2F129.177.90.83%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FESS9e03.0&mode=documentation&top=yes?>

European Social Survey (2021). *Frequently Asked Questions*. Hentet 15.01.21 fra: <https://www.europeansocialsurvey.org/about/faq.html>

Eurostat (2017). *Employment Rates by Migration Status and by Origin. EU 2008 and 2014*. Hentet 04.12.20 fra: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Employment_rates_by_migration_status_and_by_origin_\(1\),_EU,_2008_and_2014_\(2\),_%25.png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Employment_rates_by_migration_status_and_by_origin_(1),_EU,_2008_and_2014_(2),_%25.png)

Eriksen, T. H. (2010). *Ethnicity and Nationalism – Anthropological Perspectives. Third Edition*. London: Pluto Press.

Finlayson, A. (1998). Ideology, Discourse and Nationalism. *Journal of Political Ideologies*. Vol 3. No 1. Februar 1998 s. 99-118.

Fitzgerald, C. J., Wickwire, J. H. (2012). Religion and Political Affiliation's Influence on Trust and Reciprocity Among Strangers. *Journal of Social, Evolutionary, and Cultural Psychology*. Vol. 6. No. 2, April 2012 s. 158-180.

Foster, C., Frieden, J. (2017). *Crisis of Trust: Socio-Economic Determinants of Europeans' Confidence in Government*. Cambridge: Harvard University.

Fukuyama, F. (2015). *Political Order and Political Decay - From the Industrial Revolution to the Globalisation of Democracy*. London: Profile Books.

Fukuyama, F. (2018). Why National Identity Matters. *Journal of Democracy*. Vol. 29. No. 4. Oktober 2018 s. 5-15.

Fukuyama, F. (2019). *Identity – Contemporary Identity Politics and the Struggle for Recognition*. London: Profile Books.

- Gallo, A. (2015). A Refresher on Regression Analysis. *Harvard Business Review*. Hentet 15.05.21 fra: <https://hbr.org/2015/11/a-refresher-on-regression-analysis>
- Galston, A. W. (2018). The Populist Challenge to Liberal Democracy. *Journal of Democracy*. Vol. 29. No. 2. April 2018 s. 5-19.
- Gellner, E. (1971). *Thought and Change*. London: Weidenfeld and Nicholson.
- Glover, J. (2012). *Humanity – a Moral History of the 20th Century*. Yale: Yale University Press
- Greenfeld, L. (2012). Nationalism. *The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Globalization*. 29. oktober 2012, s 1-4
- Grönlund, K., & Setälä, M. (2007). Political Trust, Satisfaction and Voter Turnout. *Comparative European Politics*, Vol. 5. No 4. 2007 s. 400-422.
- Hague, R., Harrop, M., McCormick (2016). *Comparative Government and Politics – an Introduction*. 10th edition. London: Palgrave.
- Harari, Y. N. (2017). *Sapiens – En Kort Historie Om Menneskeheten*. Oslo: Bazar Forlag.
- Haselhuhn, M. P., Kennedy, J. A., Kray, L. J., Van Zant, A. B., & Schweitzer, M. E. (2015). Gender differences in trust dynamics: Women trust more than men following a trust violation. *Journal of Experimental Social Psychology*, 56, 104-109.
- Hetherington, M. J. (1998). The Political Relevance of Political Trust. *The American Political Science Review*. Vol. 92, No. 4 Dec. 1998), s. 791-808.
- Hjerm, M. (2001). Education, Xenophobia and Nationalism: A Comparative Analysis. *Journal of ethnic and Migration Studies*, 27(1), 37-60.
- Hooghe, L., Marks, G., Wilson, C. J. (2002). Does Left/Right Structure Party Positions on European Integration? *Comparative Political Studies*. Vol. 35, No. 8, oktober 2002 s. 965-989.
- Hooghe, L., Marks, G., (2018). Cleavage Theory Meets Europe's Crises: Lipset, Rokkan, and the Transnational Cleavage. *Journal of European Public Policy*, Vol. 25, No. 1, s. 109-135.
- Hooghe, M., Marien, S., De Vroom, T. (2012). The Cognitive Basis of Trust. The Relation Between Education, Cognitive Ability, and Generalized and Political Trust. *Intelligence*. Vol. 40, No 6, oktober 2012, s. 604-613.
- John, P. (2018). Quantitative Methods. I: Lowndes, V., Marsh, D., Stoker, G. *Theory and Methods in Political Science – 4th edition*. London: Palgrave.
- Juergensmeyer, M. (2006). Nationalism and religion. *The SAGE handbook of nations and nationalism*, Juni 14 295-306.

- Kaufmann, E. (2020). *Det Hvite Skifte – Populisme, Innvandring og de Hvite Majoritetenes Fremtid*. Oslo: Dreyers Forlag
- King, G., Keohane, R. O., Verba, S. (1994). *Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research*. New Jersey: Princeton University Press.
- Klaukka, G., Van der Staark, S., Valladares, J. (2018). The Changing Nature of Political Parties and Representation. *The Global State of Democracy – Exploring Democracy's Resilience*. Stockholm: International IDEA.
- Knudsen, Olav Fagelund (2019). Nasjonalisme. *Store norske leksikon*. Hentet 9.10.20 fra: <https://snl.no/nasjonalisme>
- Leigh, A. (2006). Trust, Inequality and Ethnic Heterogeneity. *Economic Record*, 82(258), 268-280.
- Levin, K. A. (2006). Study design III: Cross-sectional studies. *Evidence-Based Dentistry*, 7(1), 24-25.
- Levitsky, S., Ziblatt, D. (2019). *How Democracies Die – What History Reveals About Our Future*. New York: Penguin Random House UK.
- Loughlin, J. (2017). Federal and Local Government Institutions. I: Caramani, D. (red.). *Comparative Politics – 4th edition*. Oxford: Oxford University Press.
- Lykkeberg, R. (2020). *Vesten mot Vesten*. Oslo: Dreyers Forlag.
- Lysaker, O. (2013). Hannah Arendt – Human Politikk i Krisetider. I: Pedersen, J. (red.). *Politisk Filosofi. Fra Platon til Hannah Arendt*. Oslo: Pax Forlag.
- Maddux, W. W., Brewer, M. B. (2005). Gender differences in the relational and collective bases for trust. *Group Processes & Intergroup Relations*, 8(2), 159-171.
- Malnes, R., Midgaard, K. (2014). *Politisk Tenkning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Marsh, C., Herb, G. H., Kaplan, D. H. (2007). Religion and Nationalism. *Nations and Nationalism, 1770-1880*. (dobbeltsjekk om dette er skrevet riktig)
- Maxwell, R. (2010). Trust in government among British Muslims: the importance of migration status. *Political Behavior*, 32(1), 2010 s. 89-109
- Midtbø, T. (2016). *Regresjonsanalyse for Samfunnsvitere – med eksempler i STATA*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Mill, J. S. (1958). *Considerations on Representative Government*. Indianapolis: Bobbs-Merrill.

- Miller, A. H., & Listhaug, O. (1990). Political Parties and Confidence in Government: a Comparison of Norway, Sweden and the United States. *British Journal of Political Science*, 20(3), 357–386.
- Mingst, K. A., Arreguin-Toft, I. V. (2017). *Essentials of International Relations – 7th edition*. New York: W. W. Norton & Company.
- Mounk, Yascha (2018). *The People vs. Democracy: Why Our Freedom is in Danger and How to Save It*. Cambridge: Harvard University Press.
- Mounk, Yascha (2020). The End of History Revisited. *Journal of Democracy*. Vol. 31. No. 1. Januar 2020 s. 22-35.
- Moses, J. & Knutsen, T. (2019). *Ways of Knowing – Competing Methodologies in Social and Political Research – third edition*. New York: Red Globe Press - Palgrave Macmillan.
- Muller, Jerry (2008). Us and Them: The Enduring Power of Ethnic Nationalism. *Foreign Affairs*. Vol. 87. No. 2. Mars-April 2008 s 18-35.
- Nodia, Ghia (1992). Nationalism and Democracy. *Journal of Democracy*. Vol. 3. No. 4. Oktober 1992 s. 3-22.
- Norris, Pippa (2011). *Democratic Deficit - Critical Citizens Revisited*. New York: Cambridge University Press.
- NRK (2018). *Bernt Hagtvet – Fascisme på 200 minutter*. Hentet 27.03.21 fra: <https://tv.nrk.no/program/DVFJ50000018>
- NOU (Norges Offentlige Utredninger) (2021). *Myndighetens Håndtering av Koronapandemien*. 2021:6.
- Næss, A. (2016). *En Del Elementære Logiske Emner – 11. utg.* Oslo: Universitetsforlaget.
- Ortiz-Ospina, E., Roser, M., (2016). Trust. *Our World in Data*. 2016. Hentet 24.09.20 fra: <https://ourworldindata.org/trust>
- Pew Forum (2016). *Hungary*. Hentet 07.04.21 fra: http://www.globalreligiousfutures.org/countries/hungary#/?affiliations_religion_id=11&affiliations_year=2010&region_name=All%20Countries&restrictions_year=2016
- Pew Research Center (2016). Europe. *Pew-Templeton Global Religious Futures Project*. Hentet 23.11.20 fra: <http://www.globalreligiousfutures.org/regions/europe>
- Pew Research Center (2019). *In U.S., Decline of Christianity Continues at Rapid Pace*. Hentet 23.11.20 fra: <https://www.pewforum.org/2019/10/17/in-u-s-decline-of-christianity-continues-at-rapid-pace/>

- Pew Research Center (2019). *Public Trust in Government: 1958-2019*. Hentet 24.11.20 fra: <https://www.pewresearch.org/politics/2019/04/11/public-trust-in-government-1958-2019/>
- Poggi, G. (2017). The Nation-State. I: Caramani, D. (red.). *Comparative Politics – 4th edition*. Oxford: Oxford University Press.
- Poppe, J. (2004). Political Trust and Religion. *CHARIS: A Journal of Lutheran Scholarship, Thought, and Opinion*, 4:2004, 27-42.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone – The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster Paperbacks.
- Putnam, R. D. (2007). E pluribus unum: Diversity and community in the twenty-first century the 2006 Johan Skytte Prize Lecture. *Scandinavian Political Studies*, 30(2), 137-174.
- Rothstein, B., Uslaner, E. M. (2006). All for All: Equality, Corruption and Social Trust. *QOG Working Paper Series*. 4:2006.
- Russell, B. (2009). *The Basic Writings of Bertrand Russell*. New York: Routledge Classics.
- Röder, A., Mühlau, P. (2010). Low Expectations or Different Evaluation – What Explains Immigrants' High Levels of Trust in Host Country Institutions? *Institute of International Integration Studies*. No. 334, november 2010.
- Sandmo, E. (2015). *Tid For Historie – En Bok Om Historiske Spørsmål*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Scheufele, D. A., Nisbet, C., Brossard, D. (2003). Pathways to Political Participation? Religion, Communication Contexts, and Mass Media. *International Journal of Public Opinion Research*. Vol 15. No. 3, 2003, s. 300-324.
- Schoon, I., Cheng, H., Gale, C. R., Batty, G. D., Deary, I. J. (2010). Social Status, Cognitive Ability, and Educational Attainment as Predictors of Liberal Social Attitudes and Political Trust. *Intelligence*. Vol. 38. No 1, januar/februar 2010, s. 144-150.
- Schoon, I., Cheng, H. (2011). Determinants of political trust: A lifetime learning model. *Developmental psychology*, 47(3), 619.
- Setia, M. S. (2016). Methodology series module 3: Cross-sectional studies. *Indian journal of dermatology*, 61(3), 261.
- Skelley, G. (2020). What if Trump Loses and Won't Leave? *FiveThirtyEight*. 24. September 2020. Hentet 25.09.20 fra: <https://fivethirtyeight.com/features/what-if-trump-loses-and-wont-leave/>
- Skog, O.-J. (2013). *Å Forklare Sosiale Fenomener. En Regresjonsbasert Tilnærming – 2. utgave*. Oslo: Gyldendal Akademiske.

- Smith, A., D. (1991). *National Identity*. Las Vegas: University of Nevada Press.
- Snyder, T. (2018). *The Road to Unfreedom*. New York: Tim Duggan Books.
- Statista (2016). *Share of Votes in the Brexit Referendum of 2016 in the United Kingdom, by Gender*. Hentet 07.12.20 fra: <https://www.statista.com/statistics/567922/brexit-votes-by-gender/>
- Statista (2021). *Do you approve of the activities of Vladimir Putin as the president (prime minister) of Russia?* Hentet 17.04.21 fra: <https://www.statista.com/statistics/896181/putin-approval-rating-russia/>
- Statistisk Sentralbyrå (2017). *Få Aktive Medlemmer I Politiske Partier*. Hentet 06.12.20 fra: <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/fa-aktive-medlemmer-i-politiske-partier>
- Statistisk Sentralbyrå (2020). *Statistikkbanken – Organisasjonsaktivitet, Politisk Deltagelse og Sosialt nettverk, Levekårsundersøkelsen*. Hentet 23.11.20 fra: <https://www.ssb.no/statbank/table/09144/>
- Stein, J., Buck, M., Bjørnå, H. (2019). The Center-Periphery Dimension and Trust in Politicians: The Case of Norway. *Territory, Politics, Governance*. Juni 2019.
- Stubhaug, A. (2019). *Stein Rokkan – Fra Periferi til Sentrum*. Bergen: Vigmostad & Bjørke AS
- Svartdal, F. (2020). Forstyrrende Variabel. *Store Norske Leksikon*. Hentet 15.02.21 fra: https://snl.no/forstyrrende_variabel
- Tamir, Y. (1995). The Enigma of Nationalism. *World Politics*. Vol 47, No 3. April 1995 s. 418-440.
- Tan, J. H. W., Vogel, C. (2005). *Religion and Trust: An Experimental Study. Discussion Paper No. 240*. Frankfurt (Oder): Department of Economics European University Viadrina.
- Taraku, S. (2019). *Balkanisering Av Europa – Hvordan Populisme og Innvandring Splitter Oss*. Oslo: Res Publica
- Tjora, A. (2019). Ferdinand Tönnies. *Store norske leksikon*. Hentet 13.11.20 fra: https://snl.no/Ferdinand_T%C3%B6nnies
- Tjønn, H. (2020). *Det Russiske Imperiet – Fra sammenbrudd til Triumf*. Oslo: Dreyer Forlag.
- Tönnies, F. (2017). *Community and Society (Gemeinschaft und Gesellschaft)*. New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Traunmüller, R. (2011). Moral communities? Religion as a Source of Social Trust in a Multilevel Analysis of 97 German Regions. *European Sociological Review*, 27(3), 346-363.

- Tretvoll, H. F. (2019). *Sosialdemokrati i en Skjebnetid*. Oslo: Res Publica.
- Tvedt, T. (2020). *Verdenshistorie – Med Fortiden Som Speil*. Oslo: J.M. Stenersens Forlag as.
- Vogt, S. (2015). Between Decay and Doom: Zionist Discourses of “Untergang” in Germany, 1890 to 1933-75. I: Aschheim, S. E., Liska, V. (red.). *The German-Jewish Experience Revisited*. Berlin: De Gruyter.
- Weber, M. (1992). *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*. London & New York: Routledge Classics.
- Weber, P., Steinmetz, H., Kabst, R. (2017). Trust in Politicians and Satisfaction with Government – A Reciprocal Causation Approach for European Countries. *Journal of Civil Society*, 13(4), s. 1-14.
- Weinberg, J. (2020). Can Political Trust Help to Explain Elite Policy Support and Public Behaviour in Times of Crisis? Evidence from the United Kingdom at the Height of the 2020 Coronavirus Pandemic. *Political Studies*, s. 1-25
- The World Bank (2021). Public Trust in Politicians. Hentet 06.03.21 fra: https://tcdata360.worldbank.org/indicators/h45ea0a18?indicator=665&viz=line_chart&years=2007,2017
- Wronski, L. (2020). NBC News – SurveyMonkey Poll: Schools Face Partisan Divide. *SurveyMonkey*. 2020. Hentet 25.09.20 fra: <https://www.surveymonkey.com/curiosity/nbc-poll-covid-sept6/>
- Østerud, Ø. (2014). *Statsvitenskap. Innføring i Politisk Analyse – 5. utgave*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Østerud, Ø. (2017). “Populismen tar over verden”. *Nytt Norsk Tidsskrift*. Vol 34, No 3 2017 s. 243-258.
- Østerud, Ø. (2018). *Nasjonalisme*. Oslo: Dreyers Forlag.
- Østerud, Ø. (2019). *Statsvitenskapelig Leksikon*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Aarebrot, F., Evjen, K. (2018). *Land, Makt og Følelser -Stats- og Nasjonsbygging. 2. opplag*. Bergen: Fagbokforlaget.

Vedlegg

Vedlegg 1: Regresjonsmodellen med samtlige variable + stater.

<i>Politisk tillit</i>			
Nasjonalisme	0.062*** (0.005)		(0.048)
Nasjonalisme 10	-0.136*** (0.022)	Kroatia	-0.951*** (0.052)
Ikke født i staten	0.089*** (0.027)	Ungarn	0.639*** (0.052)
Religiøs tilhørighet	0.036*** (0.003)	Irland	-0.114** (0.048)
Utdanning	0.0004*** (0.00004)	Italia	-0.101** (0.046)
Alder	-0.003*** (0.0004)	Litauen	-0.480*** (0.051)
Kvinne	0.017 (0.015)	Latvia	-0.385*** (0.067)
Sosial tillit	0.133*** (0.003)	Montenegro	0.229*** (0.058)
Øk. tilfreds	0.204*** (0.004)	Nederland	0.641*** (0.051)
Dem. tilfreds	0.355*** (0.004)	Norge	0.548*** (0.054)
Belgia	0.189*** (0.050)	Polen	-0.743*** (0.055)
Bulgaria	-0.381*** (0.052)	Portugal	-0.500*** (0.061)
Sveits	0.237*** (0.054)	Serbia	0.025 (0.051)
Kypros	-0.294*** (0.067)	Sverige	0.525*** (0.053)
Tsjekkia	-0.346*** (0.047)	Slovenia	-0.660*** (0.056)
Tyskland	-0.077° (0.046)	Slovakia	-0.036 (0.059)
Estland	0.187*** (0.049)	Constant	0.056 (0.057)
Spania	-0.391*** (0.053)	Observations	42,488
Finland	0.489*** (0.050)	R ²	0.529
Frankrike	0.389*** (0.050)	Adjusted R ²	0.528
Storbritannia	0.173***	Residual Std. Error	1.550 (df = 42451)
		F Statistic	1,323.563*** (df = 36; 42451)
		Note:	*p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01

Vedlegg 2: Regresjonsmatrise – kontrollvariablenes effekt på nasjonalisme 10.

	Nasjonalisme 10									
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
Nasj.	0.131*** (0.130, 0.133)	0.131*** (0.130, 0.133)	0.129*** (0.128, 0.131)	0.130*** (0.128, 0.131)	0.127*** (0.126, 0.129)	0.127*** (0.126, 0.129)	0.129*** (0.127, 0.130)	0.131*** (0.129, 0.132)	0.132*** (0.130, 0.133)	0.130*** (0.129, 0.132)
Ikke født i st.		-0.032*** (-0.043, -0.022)	-0.040*** (-0.051, -0.030)	-0.035*** (-0.046, -0.024)	-0.031*** (-0.041, -0.020)	-0.030*** (-0.041, -0.020)	-0.029*** (-0.039, -0.018)	-0.022*** (-0.033, -0.011)	-0.020*** (-0.031, -0.008)	-0.013** (-0.024, -0.001)
Relg. Tilhrg.			0.008*** (0.007, 0.009)	0.006*** (0.005, 0.007)	0.005*** (0.004, 0.006)	0.005*** (0.003, 0.006)	0.004*** (0.003, 0.005)	0.004*** (0.003, 0.005)	0.004*** (0.003, 0.005)	0.002*** (0.001, 0.003)
Utd.				-0.0002*** (-0.0002, -0.0002)	-0.0002*** (-0.0002, -0.0001)	-0.0002*** (-0.0002, -0.0001)	-0.0001*** (-0.0001, -0.0001)	-0.0001*** (-0.0001, -0.0001)	-0.0001*** (-0.0001, -0.0001)	-0.0001*** (-0.0001, -0.0001)
Alder					0.002*** (0.001, 0.002)	0.002*** (0.001, 0.002)	0.002*** (0.001, 0.002)	0.001*** (0.001, 0.002)	0.001*** (0.001, 0.002)	0.001*** (0.001, 0.002)
Kvinne						0.015*** (0.008, 0.021)	0.013*** (0.006, 0.019)	0.009*** (0.003, 0.016)	0.007** (0.0005, 0.014)	0.007** (0.001, 0.014)
Sosial tillit							-0.015*** (-0.016, -0.013)	-0.011*** (-0.012, -0.010)	-0.010*** (-0.012, -0.009)	-0.008*** (-0.009, -0.006)
Øk. tilfreds								-0.012*** (-0.014, -0.011)	-0.009*** (-0.011, -0.007)	-0.006*** (-0.007, -0.004)
Dem. tilfreds									-0.006*** (-0.007, -0.004)	-0.004*** (-0.005, -0.002)
Constant	-0.728*** (-0.740, -0.716)	-0.724*** (-0.735, -0.712)	-0.741*** (-0.754, -0.729)	-0.670*** (-0.684, -0.656)	-0.734*** (-0.750, -0.718)	-0.740*** (-0.756, -0.724)	-0.685*** (-0.702, -0.669)	-0.656*** (-0.673, -0.639)	-0.655*** (-0.673, -0.638)	-0.669*** (-0.693, -0.646)
Observations	46,863	46,847	46,380	46,145	45,938	45,938	45,835	44,803	43,696	43,696
R ²	0.408	0.408	0.410	0.416	0.420	0.420	0.426	0.429	0.428	0.442
Adjusted R ²	0.408	0.408	0.410	0.416	0.420	0.420	0.426	0.429	0.428	0.442
Residual Std. Error	0.353 (df = 46861)	0.353 (df = 46844)	0.352 (df = 46376)	0.350 (df = 46140)	0.349 (df = 45932)	0.349 (df = 45931)	0.347 (df = 45827)	0.346 (df = 44794)	0.346 (df = 43686)	0.342 (df = 43660)
F Statistic	32,244.340** (df = 1; 46861)	16,152.100** (df = 2; 46844)	10,764.030** (df = 3; 46376)	8,218.244** (df = 4; 46140)	6,649.182** (df = 5; 45932)	5,546.474** (df = 6; 45931)	4,857.154** (df = 7; 45827)	4,203.278** (df = 8; 44794)	3,627.728** (df = 9; 43686)	988.360*** (df = 35; 43660)

Note:

*p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01

